

การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์
ตำบลบ้านเลื่อ อำเภोधุมบารม จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหาเฉลิมพล วิชา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์
ตำบลบ้านเลือก อำเภोधุมพการ จังหวัดราชบุรี

โดย
พระมหาเฉลิมพล วิชา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE EVALUATION OF THE MORAL ETHIC AND VIRTUE PROJECT AT
BUDDHAPUTTA CAMP OF PHRASI - ARN TEMPLE BANLUAK DISTRICT AMPHOE
PHOTHARAM RATCHABURI PROVINCE**

**By
Chaloempol Wisha**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประเมินผล
โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านลึก อำเภอบัวชุม
จังหวัดราชบุรี” เสนอโดย พระมหาเฉลิมพล วิชา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
2. อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ลุย วีระนาวิน)
...../...../.....

..... กรรมการ
(พระมหานรินทร์ศักดิ์ สุขจาวาที)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)
...../...../.....

47260203 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม/การประเมิน

เฉลิมพล วิชา : การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา และ อ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ. 137 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร. 2) เพื่อประเมินกระบวนการ การดำเนินงานโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม 3) เพื่อประเมินผลลัพธ์ ของการดำเนินงานใน 4 ด้านคือ ปฏิภิกขญา การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ต่อสถานศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ จำนวน 20 คน ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม 126 คน นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 146 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test independent ค่า F-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ผลการประเมินโดยภาพรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือประเด็น พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ และผลการประเมินมีความเหมาะสมน้อย คือประเด็น งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย ด้านกระบวนการ ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือประเด็น การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม และผลการประเมินเหมาะสมน้อย คือประเด็น การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ด้านผลลัพธ์ ผลการประเมินมีความเหมาะสมในระดับมาก คือประเด็น มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร และผลการประเมินเหมาะสมน้อย คือประเด็น รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง

2. ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ โดยภาพรวมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านต่างๆมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ครูทุกคนต้องมีความตระหนักในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนทุกคน ห้องน้ำไม่เพียงพอ ควรปรับปรุงห้องพัก เพิ่มห้องน้ำ มีความเข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551
ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

47260203 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD : AN EVALUATION OF PROJECT

CHALOEMPOL WISHA : THE EVALUATION OF THE MORAL ETHIC AND VIRTUE PROJECT AT BUDDHAPUTTA CAMP OF PHRASI - ARN TEMPLE BANLUAK DISTRICT AMPHOE PHOTHARAM RATCHABURI PROVINCE. THESIS ADVISORS : NARIN SUNGRUGSA ,Ph.D. THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D. 137 pp.

The objectives of research were as follow : 1) to assess about input elements of the evaluation of the moral ethic and virtue project at Buddhaputta Camp 2) to assess the processing of the evaluation of the moral ethic and virtue project at Buddhaputta Camp 3) to assess the processing result in four sections, reaction, learning, behaviors and school result when sort out by gender, education level. The experimental group was 20 persons of the school executives and instructors, 126 persons of guardians and 146 persons of the students who participated. Tool of research were questionnaires, interview forms and tests statistics analysis: percentage, \bar{X} , SD., t-test dependent, F-test and content analysis.

The results of this Research were :

1) Total assessing of the evaluation of the moral ethic and virtue project at Buddhaputta Camp of Phrasi – Arn temple is much. The basic element is much which sorted out by sections was the expert monks. And the small level of assessing was the budget. In processing, the assessing is much by the temple preparing and convenience proceeding. And the small level of assessing found that the abilities were not appropriate with the participants needed. In resulting, the assessing is much was the participants' attitude. And the small level of assessing found that the participants can solve the problem by using their intelligences.

2) The resulting of the evaluation of the moral ethic and virtue project at Buddhaputta Camp sorted out by gender; education level was significantly at 0.05level. And sorted out by any sections comment were not significantly at 0.05 level.

3) The comment about the problem and suggestion was found that all instructors have to realize about increasing moral ethic and virtue to the pupils. Not enough rest room. Should improve the place for staying and increase the rest room. More strict in discipline.

Department of Education Foundations Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1. 2.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดีจาก อาจารย์หลายๆ ท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านอาจารย์ ดร. ลุยง วีระนาวิน ประธานกรรมการ ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณท่านอาจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ธีระศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และท่าน อาจารย์ พระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ความกรุณาในการให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในระหว่างการดำเนินการวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้าง และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา ทุกท่านๆ ที่ได้ให้ความรู้ ให้โอกาส และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาในการศึกษาจนผู้วิจัย ได้มีวันนี้

ขอขอบพระคุณในความเมตตาของ พระครูวิทิศพัฒนโสภณ รองเจ้าคณะอำเภอ โพนาราม เจ้าอาวาสวัดพระศรีอรุณ พระอาจารย์ประโมทย์ ฐมมานนุโท ที่ให้การสนับสนุนและ ให้โอกาสในการศึกษา ขอบพระคุณพระอาจารย์สรวิทย์ อภิปัญญา อาจารย์รพีพร เขยบัวแก้ว ที่ ให้กำลังใจและมีส่วนช่วยเหลือด้วยน้ำใจที่งดงามตลอดมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ ถ้าไม่ได้รับความกรุณาช่วยเหลือและ อำนวยความสะดวกในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู-อาจารย์ และนักเรียนที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้คุณค่าและคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อตอบแทน พระคุณของคุณยายลุน วิชา คุณพ่อพจน์ หมั่นมี – คุณแม่อรพิน วิชา และบูรพาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาทั้งหลายแก่ผู้วิจัย ตลอดจนพระวิทยากร โครงการอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” วัดพระศรีอรุณทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา สมความปรารถนาด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ.....	13
วัตถุประสงค์ของการประเมิน.....	13
รูปแบบการประเมินโครงการ.....	17
ประเภทของการประเมินโครงการ.....	19
เกณฑ์ในการประเมิน.....	22
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม.....	24
ความหมายของจริยธรรม.....	24
องค์ประกอบของจริยธรรม.....	27
ลักษณะทางจริยธรรม.....	28
ระดับของจริยธรรม.....	30
จริยธรรมที่ควรปลูกฝัง.....	31
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	35
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์.....	36
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร.....	41

บทที่	หน้า
ความเป็นมาของ โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์..	43
โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	51
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	57
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	69
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์.....	74
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการของโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์.....	78
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์.....	83
ตอนที่ 5 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ.....	
ตอนที่ 6 การวิเคราะห์แบบทดสอบความรู้ในหลักธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับ การ อบรมก่อนและหลังการอบรม.....	
ตอนที่ 7 ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	96
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	98
สรุปผลการวิจัย.....	98
อภิปรายผลการวิจัย.....	100
ข้อเสนอแนะของการวิจัย.....	102
ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้.....	103
ข้อเสนอแนะเพื่อนำการวิจัยครั้งต่อไป.....	104

	หน้า
บรรณานุกรม.....	105
ภาคผนวก.....	110
ภาคผนวก ก.....	111
ภาคผนวก ข.....	113
ภาคผนวก ค.....	133
ประวัติผู้ศึกษา.....	137

สารบัญญัตินาม

ตารางที่		หน้า
1	สถิติสถาบันการศึกษาและผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์.....	5
2	แสดงขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	39
3	กรอบการดำเนินการประเมิน.....	66
4	แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา.....	69
5	แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม.....	70
6	แสดงข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม.....	72
7	วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรม โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ในด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	74
8	วิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการ อบรมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	75
9	วิเคราะห์ความคิดเห็นของ นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับการ อบรมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	76
10	วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านกระบวนการ.....	78
11	วิเคราะห์ความคิดเห็นของ ครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านกระบวนการ.....	79
12	วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านกระบวนการ.....	81
13	วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปฏิภริยา.....	83

ตารางที่	หน้า
14 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรม โครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปฏิบัติกริยา.....	84
15 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการ อบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปฏิบัติกริยา.....	85
16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปฏิบัติกริยา.....	86
17 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านการเรียนรู้.....	87
18 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรม โครงการ อบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านการเรียนรู้.....	88
19 วิเคราะห์ความคิดเห็น ของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ในด้านการเรียนรู้.....	89
20 การวิเคราะห์ความรู้ทางธรรมก่อนและหลังการเข้าอบรมในโครงการ อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์.....	90
21 วิเคราะห์ความคิดเห็นของ ผู้บริหาร สถานศึกษา ครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัด พระศรีอารีย์ ในด้านพฤติกรรม	90
22 ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านพฤติกรรม.....	91

ตารางที่	หน้า
23 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้รับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านพฤติกรรม.....	92
24 วิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้รับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร.....	93
25 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียนผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร.....	94
26 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรม ของนักเรียน ผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร.....	95
27 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	96

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ได้มุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพของคนทางด้านจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมีโลกทัศน์ที่กว้างรวมทั้งมีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตสูงขึ้นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นประเด็นหลัก โดยให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวความคิดที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกมิติ อย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งในด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบการบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับอันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2545-2549 : 3) และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ในมาตราที่ 4 ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดของความรู้ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นของแต่ละศาสนา มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่าทั้งของตนเองและส่วนรวม และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยและค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2544 : 25-26) ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้เห็นถึงปัญหาสภาพสังคมไทยที่ทรุดโทรมจึงได้มุ่งเน้นในการที่จะต้องเน้นในเรื่องของคุณธรรมให้มากยิ่งขึ้น มุ่งพัฒนาสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ให้คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้ทันโลก มีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2552-2554))

ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตเป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการสนับสนุนส่งเสริมเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการป้องกันและช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 8)

เนื่องจากสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ และเป็นปัญหาที่กระทบถึงตัวเราอยู่เป็นประจำทุกวัน ทำให้ทุกคนตื่นตัวที่จะเร่งแก้ไขและมองเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะแก้ไขสิ่งแวดล้อมดังกล่าวให้หมดไปโดยเร็ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้สามารถแบ่งได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับโลก ระดับประเทศ ระดับเมือง ระดับชุมชน จนกระทั่งระดับครอบครัว ปัญหาในทุกๆระดับนี้มีปัจจัยของคนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย และส่งผลกระทบมาเรื่อยๆ จากครอบครัวสู่ชุมชน สู่เมือง สู่ประเทศ และสู่โลก (พรรณี บุญประกอบ 2546) ทั้งผลการวิจัยของหลายสถาบันเป็นที่ทราบกันว่า ปัญหาของสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายหลายเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา สาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ปัญหาสังคมหลายด้านยังรุมล้อมคุกคามเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิม ขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงาม โครงสร้างทางสังคมไทยจางหายไป พร้อมกับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องขาดความมั่นคง จนเกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมเช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการเรียน นักศึกษาประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวันเรียน และปัญหาอาชญากรรม(กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2549 : 87-88) และลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชนอย่างแนบแน่นที่มีมาแต่อดีตระหว่างบิดามารดา หรือผู้ปกครองของเยาวชนเริ่มลดน้อยถอยลงตามความจริงลักษณะของเยาวชนที่สำคัญคือ การจับกลุ่มหมู่พวก แต่การจับกลุ่มในปัจจุบันนี้ มีจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่มีแนวโน้มในทางลบมากกว่าทางบวก สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้เยาวชนเหินห่างจากครอบครัว ลดความเคารพนับถือต่อบิดามารดาผู้ปกครองตลอดทั้งผู้อาวุโสทั่วไปในสังคม (สมนึก จันทร์โสภา 2528 : 71-74)

ยิ่งในสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้าในวิถีทางของการพัฒนาไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมใหม่ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ก็ยังมีความจำเป็นต้องเร่งรัดให้การฝึกอบรมในเรื่อง

จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง เพื่อเตรียมเยาวชนให้พร้อมที่จะรับมือกับสภาพความเจริญที่มากพร้อมกับปัญหาอย่างที่เกิดขึ้นในหน้า ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาแล้วถึงระดับสูงสุด (พระเทพเวที 2533 : 4- 6, 16-20, 77) สถานการณ์ดังกล่าว พบว่า รากเง้าแห่งปัญหาที่แท้จริง คือ การที่นักเรียน นักศึกษาไม่ได้รับการกล่อมเกลาทางด้านจิตใจถูกละเลยจากสถานศึกษาที่จะปลูกฝังในเรื่องศีลธรรม จริยธรรม จนทำให้ขาดความสำนึกจากหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาขังคิด และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน นักศึกษา ที่ยุ่ง ส่งเสริม ชักจูง และ โน้มนำอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลาย ทำให้ยากต่อการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน นักศึกษา ให้สัมฤทธิ์ผลได้ ภายใต้โลกาภิวัตน์ เว้นแต่นักเรียน นักศึกษา จะถูกจัดระเบียบทางความคิด จนมีจิตใจที่ใฝ่ดี และมีพลังที่เข้มแข็งสามารถเป็นภูมิคุ้มกันด้านทาน เหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2549 : 88)

จากการที่พฤติกรรมของเยาวชนที่เบี่ยงเบนไปจากหลักศาสนาธรรมของศาสนาในขณะนี้ เป็นสิ่งที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะมีผลสะท้อนถึงความมั่นคงของสังคมโดยตรง การเห็นห่างจากศาสนาของเยาวชนยิ่งเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นระหว่างมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ภาวะเช่นนี้ทำให้สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งแนวความคิดและปรัชญาชีวิต ของเยาวชนผิดไปจากเดิมมาก ระบบการศึกษาก็มีการจัดระบบที่ผิดพลาด ดังที่พุทธทาสภิกขุ (2525 : 8) กล่าวว่า “การศึกษาแผนปัจจุบันละเลยบทเรียนทางศีลธรรม การศึกษาในขณะนี้ไม่มีบทเรียนทางศีลธรรมไม่มีภาคจริยศึกษาย่อมไร้ประโยชน์ และเป็นอันตรายแก่สังคมอีกด้วย ศาสตร์ทั้งหลายที่มนุษย์กำลังเรียนอยู่ในโลกนี้ เรียนเพื่อเป็นเครื่องมือ หรือเป็นอุปกรณ์ของเทคโนโลยีไม่เคยนำไปใช้เป็นอุปกรณ์ของความสว่างไสวทางวิญญาณ ซึ่งเป็นมรดกของชาวตะวันออก ปู่ย่า ตายาย ของเราไม่เคยประสบความทุกข์ปัญหายุ่งยากทางศีลธรรมเพราะยึดหลักในความสว่างทางวิญญาณคือ พระธรรมหรือศาสนา การศึกษาแผนปัจจุบันของไทย ตามแบบแผนฝรั่งเลยเป็นเรื่องของวัตถุไปหมด และกลายเป็นเงื่อนไขสร้างปัญหาให้กับเยาวชน”

สถาบันศาสนาถือว่าเป็นศูนย์รวมของทุกๆ อย่างทางสังคม คือ เป็นทั้งโรงพยาบาลของชุมชน วัดเป็นวิทยาการแพทย์และพยาบาล เป็นศูนย์รวมความคิดด้านการพัฒนาชุมชน เป็นศูนย์รวมใจของชุมชน เป็นนันทนาการของชุมชน เป็นหอศิลป์ของชุมชน เป็นนื่อนานูญของประชาชน และที่สำคัญเป็นศูนย์กลางการศึกษา (พระมหาจรรยา สุทธิโน 2538 : 15 – 16) ต่อมาได้มีการปรับระบบการศึกษาใหม่โดยการเอาการศึกษาออกจากวัด แต่ในปัจจุบันดูเหมือนว่าบทบาท

ของพระและวัดในอดีตกำลังจะกลับมามีบทบาทขึ้นอีกครั้งและเป็นระบบมากขึ้นดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาท วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ให้เป็นกลไกประสานพัฒนาปัญญา ศีลธรรมและวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรีธรรมกิจและสังคมแห่งชาติ 2544 – 2545 : 30)

ดังนั้นหลักคำสอนของศาสนาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่สุดจะต้องเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจ เกิดความรู้และปัญญาจนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ซึ่งกรมการศาสนาได้พิจารณาเห็นความสำคัญของฐานแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 ฐาน คือ วัด บ้าน และโรงเรียน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2549 : 31-32) ดังนั้น วัดหรือศาสนสถาน นับเป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งต่อสังคมไทย เพราะวัดเป็นศาสนสถานเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งความเคารพนับถือและความร่วมมือ แม้ว่าในปัจจุบันบทบาทของวัดหรือศาสนสถานจะลดน้อยลงก็ตาม แต่หน้าที่ที่ยังคงอยู่คือ การธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามของสังคมไว้ กับทั้งเป็นสถาบันหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยการกล่อมเกล่าจิตใจให้เด็กเยาวชน ประชาชนในสังคมให้เป็นคนดีมีจริยธรรม ชุมชน บ้านหรือครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ และกล่อมเกล่าจิตใจให้บุคคลในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ลูก หรือญาติพี่น้องให้ซึมซับในเรื่องของหลักธรรมคำสอนในทางศาสนา เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรม โดยบุคคลในครอบครัวจะเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่บุตรธิดาและบุคคลใกล้ชิด นับเป็นแห่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยโรงเรียนจะมีกระบวนการเรียนรู้ตามพัฒนาการทางสมองของเด็ก โดยธรรมชาติเรียกว่า Brain – based Learning เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้และพัฒนาการทางด้านจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านการเรียน วัดพระศรีอารย์ เป็นวัดหนึ่งที่ได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมและเยาวชนของประเทศให้มีคุณภาพตามจุดหมายที่ต้องการสร้างคน สร้างพระ สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่บนโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตสุขสงบ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของวัตถุนิยม และอบายมุข พุทธศาสนิกที่มาอบรมคุณธรรม ที่วัดพระศรีอารย์ มีทั้งประชาชนทั่วไป ข้าราชการ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ พ.ศ. 2537-2544 ได้จัดโครงการอบรมคุณธรรมเป็นจำนวนมาก แต่ว่าทางวัดไม่ได้มีการเก็บรวบรวมรายชื่อของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ได้นำนักเรียนนักศึกษา มาเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร อย่างชัดเจนมากนักเพราะยังไม่ได้มีรูปแบบของการอบรมที่เต็มรูปแบบเหมือนใน

ปัจจุบัน ปัจจุบันจึงมีการรวบรวมสถาบันการศึกษาที่นำนักเรียน นักศึกษา อย่างชัดเจน ดังตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สถิติสถาบันการศึกษาและผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์

ปีการศึกษา	จำนวนครั้ง	จำนวนสถาบัน	จำนวนผู้เข้าอบรม
2545	51	51	9,350
2546	65	65	12,987
2547	68	68	17,745
2548	66	65	15,113
2549	64	64	14,933
2550	67	67	16,300
2551	68	61	17,480
รวม	449	441	103,908

ที่มา : วัดพระศรีอารีย์, “เอกสารรายงานกิจกรรม และปฏิบัติธรรม,” 2551. (อัครานา)

จากสถิติข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา มัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษา ต่างให้ความร่วมมือกับโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร จึงได้นำนักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก แต่โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรที่ทางวัดพระศรีอารีย์จัดขึ้นเพื่ออบรมเยาวชนนั้น ยังไม่มีการติดตามผลเยาวชนที่ผ่านการอบรมของโครงการ ในแต่ละครั้งว่านักเรียนนักศึกษาที่ผ่านการอบรมไปแล้วนั้น ได้นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถืออยู่ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ จึงควรที่จะต้องมีการประเมินโครงการในทุกๆ ด้านเพื่อนำผลของการประเมินครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของชาติ เพราะเด็กในวันนี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า หากชาติใดสังคมใดขาดความเอาใจใส่ต่อเยาวชน ตั้งแต่เขายังอยู่ในวัยเด็ก ก็หวังได้ยากกว่าเด็กที่เติบโตไปข้างหน้าจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ (ปวย อึ้งภากรณ์ 2513 : 191) ทั้งนี้เพราะเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ ถือว่า เป็นผู้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่และเป็นกำลังของชาติอย่างแท้จริง ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น

เครื่องมือสำคัญที่จะใช้พัฒนาคนให้มีคุณภาพดี เพื่อคนที่มีคุณภาพดีจะไปพัฒนาชาติ นั้น ก็คือ การศึกษา การให้การศึกษามีคุณภาพ จะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพดี คือเป็นทั้งคนเก่งและคนดี สมกับคำนิยามอย่างหนึ่งที่ว่า การศึกษา คือ การเจริญงอกงาม (Education is growth) สมดังแนวพระราชดำริด้านการศึกษาที่ทรงกล่าวไว้เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ได้ทรงชี้แนะไว้ว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว” จะเห็นว่าการศึกษามีความหมายใน 2 มิติ คือมิติแรกเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ และมิติที่สองเป็นการพัฒนาบุคคลผู้ศึกษาเองให้มี ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ซึ่งทั้งสองมิติแห่งความหมายนี้แยกกันไม่ได้ ตรงกันข้ามจะต้องควบคู่กันไปเพราะเมื่อบุคคลหนึ่งมีความรู้แต่มีความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรม ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมจะนำไปสู่การใช้ความรู้ในทางที่ไม่ก่อประโยชน์ ต่อทั้งตนเองและส่วนรวมได้

ดังจะเห็นได้ว่าทางวัดพระศรีอารย์ ได้มีการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร มาตั้งแต่ พ.ศ.2537 - ปัจจุบัน โครงการอบรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ เป็นโครงการที่จัดให้ความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อต้องการที่จะให้เยาวชนอันเป็นกำลังของประเทศชาติในอนาคตได้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เพราะการพัฒนาที่สำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาสิ่งอื่นใด นั่นก็คือ การพัฒนาที่คน การพัฒนาจะให้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่ง ที่คนจะต้องได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย เป็นผู้ที่มีความสุขที่ดี มีนิสัยที่ดี และมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมตามวัย ด้านสติปัญญา เป็นผู้ที่กล้าคิดกล้าทำ กล้าแสดงออกในทาง ที่ถูกต้องตามศีลธรรมที่พึงงาม โดยยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนา 3 ประการคือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส และประกอบด้วยความดีต่างๆ เช่น มีวินัย มีความกตัญญู มีความอดทน มีความซื่อสัตย์มีความประหยัดไม่เห็นแก่ตัว ด้านบุคลิกภาพ คือให้เป็นผู้มีมารยาทแจ่มใส เป็นมิตรต่อผู้อื่น มีกิริยามารยาทแบบไทยๆ ทั้งทางกาย วาจา จิตใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองรู้จักการพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ และวางตนให้เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ด้านสังคม เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม (ทิสนา เขมมณี และคณะ 2536 : 214)

การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ครั้งนี้ จะเป็นการประเมินผลโดยรวมของโครงการ เพื่อนำมาปรับปรุงในการฝึกอบรมครั้งต่อไปให้ดีขึ้น

ยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (IPP) ในการประเมินผลของโครงการครั้งนี้ เพราะระบบการประเมินนี้ เป็นการประเมินผลลัพธ์โดยครอบคลุมทุกขั้นตอนของการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร กล่าวคือการศึกษาตั้งแต่ ปัจจุบันนำเข้า กระบวนการผลิต และเป็นการประเมินปฏิกิริยา การประเมินการเรียนรู้ การประเมินพฤติกรรม ของเยาวชนผู้ที่เข้าร่วมโครงการ และประเมินผลของการฝึกอบรม ว่ามีปัญหา และอุปสรรคในด้านใดบ้าง เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบของการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเป็นการพัฒนาเยาวชนให้สมบูรณ์ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสภาพร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา สามารถนำหลักธรรมในทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การประเมินโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ต. บ้านเลื่อ อ. โพนาราม จ. ราชบุรี

1. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
2. เพื่อประเมินกระบวนการ การดำเนินงานโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม
3. เพื่อประเมินผลลัพธ์ ของการดำเนินงานใน 4 ด้านคือ ปฏิบัติการ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ต่อสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ จำนวน 33 คน
 - 1.2 ผู้เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ในปี 2550 จำนวน 600 คน และผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 600 คน
2. ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ได้มาจาก การเลือกแบบสุ่มโดยใช้สัดส่วน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จำนวนผู้เข้ารับการอบรม 300 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ 33 คน
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาใช้กรอบแนวคิดในรูปแบบการประเมินเชิงระบบ ใน 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ความพร้อมของปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินการ อบรม ได้แก่ ความพร้อมด้านบุคลากร ความเพียงพอในด้านงบประมาณ วิธีการของการอบรม ความพร้อมเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ / สื่อในการฝึกอบรม

3.2 ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการดำเนินงาน ด้านกิจกรรม การฝึกอบรม สถานที่ที่ใช้ในการอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม และปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

3.3 ด้านผลผลิต ได้แก่ ผลลัพธ์ของการดำเนินงานโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ใน 4 ด้าน คือ ปฏิกริยา (Reaction) การเรียนรู้ (Learning) พฤติกรรม (Behavior) ผลลัพธ์ต่อสถานศึกษา (Result)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมิน หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถชี้ให้เห็นระดับของความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการอบรม ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็น ความเพียงพอและความพร้อมของวิทยากร งบประมาณในการดำเนินงาน วิธีการดำเนินโครงการ ด้านความพร้อมของสถานที่ในการฝึกอบรม ความพร้อมเกี่ยวกับวัสดุ/อุปกรณ์สื่อในการอบรม และความเหมาะสมของเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรม

กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินโครงการอบรม ได้แก่ การวางแผน การจัดกิจกรรม การดำเนินการบรรยาย การติดตามการประเมินผล ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการอบรม

ผลผลิต หมายถึง การประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการอบรม ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้าน ปฏิกริยา การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ที่มีต่อสถานศึกษา

ปฏิกริยา หมายถึง ปฏิกริยาตอบสนอง ได้แก่ความรู้สึกรู้สึก ทศนคติ ความคาดหวัง และความพึงพอใจต่อการเข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร

การเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีทักษะที่ดีในการปฏิบัติธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาของตนเอง และจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกไปในลักษณะที่พึงประสงค์ได้แก่ มีความเคารพ ต่อครู- อาจารย์ เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในครอบครัว ปฏิบัติตนเป็นคนดีต่อสังคม

ผลลัพธ์ หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการเข้ารับการอบรม ได้แก่ การเป็นแบบอย่าง ที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ ลดปัญหาความก้าวร้าวในโรงเรียน มีระเบียบวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

ผู้เข้ารับการอบรม หมายถึง นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเขต จังหวัดราชบุรี

วิทยากร หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ในทางพระพุทธศาสนา

โครงการอบรมคุณธรรม หมายถึง ค่ายอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่วัดพระศรีอารีย์จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามา ศึกษาและปฏิบัติธรรม

ค่ายพุทธบุตร หมายถึง ค่ายที่วัดพระศรีอารีย์จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามา ปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรที่วางไว้ในระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

เยาวชน หมายถึง นักเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในราชบุรี ที่ผ่านการอบรม ในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอบรมให้บรรลุวัตถุประสงค์มีคุณภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการอบรมให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม
2. เพื่อนำผลการวิจัยมากำหนดนโยบายและวางแผนในการพัฒนาการฝึกอบรมในหลักสูตรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ตำบลบ้านเลื่อ อำเภอนาทม จังหวัดราชบุรี” ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้ศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาโดยมีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร
4. ความเป็นมาของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์
5. โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ

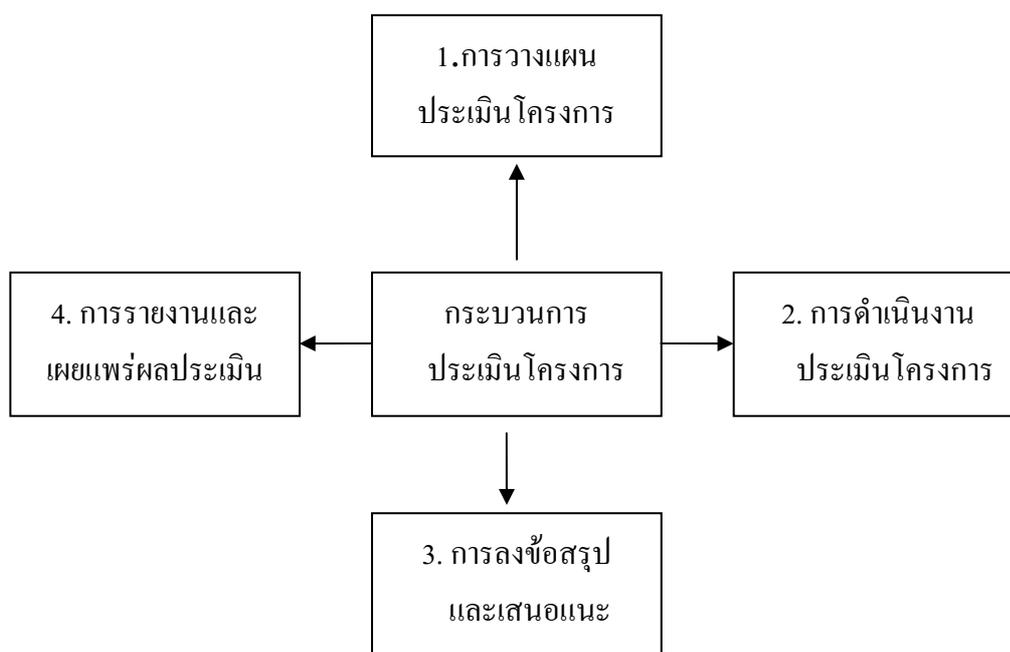
แนวคิดการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ หรือการประเมินงานใดๆ นั้นต้องเข้าใจและรับทราบในความหมายของการประเมิน ซึ่งมีอยู่ในคำนิยามให้มีความชัดเจนเสียแต่เบื้องต้น ถ้าเข้าใจจนมีความคิดรวบยอดของการประเมินได้แล้ว ผู้ประเมินได้ความชัดเจนทั้งในความมุ่งหมาย ขอบข่ายของการประเมินผลพอที่จะนำมาเป็นพื้นฐานกำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการที่จะดำเนินแนวการประเมิน และสามารถที่จะมองเห็นภาพรวมของงานหรือภารกิจของตนในการดำเนินงานชัดเจนได้ตลอดแนว ตั้งแต่เริ่มต้นจนสุดท้ายของงาน นอกจากนั้นยังจะเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดความสอดคล้องที่ความต้องการที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่จะดำเนินงานมีความเป็นไปได้สูงสุด

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 153-154) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของโครงการและความสำเร็จของโครงการที่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการกล่าวคือเป็นเครื่องแสดงว่าโครงการได้ดำเนินไปได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการมากน้อยเพียงใด ตลอดจนอนาคตควรจะดำเนินไปได้อย่างไร ซึ่งเป็น การพิจารณาคูณค่าโดยใช้ผลงานในอดีตและพิจารณาถึงศักยภาพและทางเลือกในการดำเนินงานใน

อนาคตต่อไป และการสัมฤทธิ์ของโครงการนั้นๆ ว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด ผลการประเมินจะเป็นสารสนเทศในการปรับปรุงหรือตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

การประเมินกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหารพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมโดยการประเมินประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กระบวนการประเมินโครงการ

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, วิธีวิทยาการประเมิน ศาสตร์แห่งคุณค่า (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544),154.

สมพร แสงชัย (2520 : 3) กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบดูว่า โครงการที่ได้ดำเนินการไปนั้น มีความก้าวหน้าไปแค่ไหน มีปัญหาในทางปฏิบัติอย่างไร บรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ หรือมีผลกระทบทางตรงและทางอ้อมอย่างไร ซึ่งสรุปได้ว่าการประเมินผล หมายถึง

1. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผน วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
2. การควบคุมและเร่งรัดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามโครงการ
3. เป็นการศึกษาในทางปฏิบัติเพื่อแก้ไข แผน โครงการให้เหมาะสม

4. เป็นการศึกษาค้นคว้าโครงการ ที่ได้ดำเนินไปแล้วว่าตอบสนองตรงกับความต้องการหรือแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างไร

อุทุมพร ทองอุไทย (2520:16) การประเมินโครงการ หมายถึง การศึกษาโครงการที่วางแผนไว้นั้นมีการปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น และรับรองโครงการเมื่อเสร็จแล้ว

ประชุม รอดประเสริฐ (2539 : 73) สรุปว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาข้อชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะแก้ไขปรับปรุงโครงการนั้นเพื่อดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้นเสีย

สมคิด พรหมจ้อย(2542 : 29) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้นๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด

คณะกรรมการร่วมเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint committee on Standards for Education Evaluation) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นการตีราคาหรือคุณค่าของสิ่งที่ประเมินอย่างมีระบบ ซึ่งให้เห็นถึงข้อดีและข้อบกพร่องโครงการ

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 1971 :129) กล่าวว่า การประเมินผลคือ กระบวนการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆที่มีอยู่

วอร์เรน และ แซนเดอร์ส (Worthen and Sanders 1987 : 22) นิยามไว้ว่า เป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการศึกษา เป็นการตัดสินใจอย่างมีแบบแผนเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ กระบวนการ หรือวัตถุประสงค์

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2533 : 117) นิยามว่าเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

อุทุมพร จามรมาท (2532 : 23) นิยามว่าเป็นกระบวนการวางแผนและการใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจและปรับปรุงคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา

นিকা ชูโต (2527 : 9) ได้กล่าวว่าโดยสรุปแล้ว การประเมินโครงการนั้น หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ความหมาย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการเกี่ยวกับโครงการ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

ราล์ฟ ไทเลอร์ (อ้างถึงใน เยาวดี วิบูลย์ 2539 : 9) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การตัดสินความสอดคล้องระหว่างการกระทำและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กรมวิชาการ (2540 :7) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จของงานที่ทำแล้ว นำไปเปรียบเทียบกับความคาดหวัง (เกณฑ์) แล้วตัดสินใจกับงานที่ ทำนั้น การประเมินเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องและควบคู่ไปกับการทำงาน เป็นการกระทำเพื่อพัฒนา งานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2543 :1) ให้ความหมายการประเมินผลว่า หมายถึง กิจกรรม ที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์บางประการและจัดทำโครงการโดยมุ่งหวังว่า เมื่อจัดกิจกรรมต่างๆ ตาม กฎเกณฑ์หรือขั้นตอน หรือกระบวนการที่ดำเนินแตกต่างกันจะได้ผลลัพธ์ไม่เหมือนกัน

พยอม วงศ์สารศรี (2545 :196) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการของการ ตัดสินใจ การวินิจฉัย การตีราคา สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบและมีหลักเกณฑ์โดยอาศัยความ ยุติธรรม (Value Judgement) ความไม่ลำเอียงหรืออคติของผู้ประเมิน

จากความหมายของการประเมินโครงการที่ท่านได้ให้คำนิยามนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว การประเมินโครงการนั้นหมายถึง กระบวนการทำงานชนิดหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานของ โครงการดำเนินไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

การประเมินโครงการฝึกอบรมนั้น ควรจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และศึกษาว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างที่ควรจะต้องปรับปรุง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ดังนั้นการประเมินโครงการจึงจำเป็นจะต้องตั้งวัตถุประสงค์ให้แน่นอน ต้องมีการวางแผน การประเมินผลอย่างมีระบบให้สอดคล้องกับแผนโครงการ และดำเนินการตั้งแต่เริ่มกำหนด โครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ

สมคิด บางโม (2544 : 14-15) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้ 4 ประการ เรียกว่า KUSA ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge, K) ให้มีความรู้ หลักการ ทฤษฎี แนวคิดที่อบรม เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน
2. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ (Understand, U) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้กล่าวคือ เมื่อรู้ในหลักการและทฤษฎีแล้วสามารถตีความ แปลความ ขยายความ และอธิบายให้คนอื่นทราบ ได้รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้

3. เพื่อเพิ่มพูนทักษะ (Skill, S) ทักษะ คือ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยอัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ การขับรถ การขี่จักรยาน เป็นต้น

4. เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติ (Attitude, A) เจตคติหรือทัศนคติ คือ ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งต่างๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือเพิ่มความรู้สึกที่ดีๆ ต่อองค์กร ต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และต่องานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ความจงรักภักดีต่อบริษัท ความภาคภูมิใจต่อสถาบัน ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบต่องาน ความเอาใจใส่ต่องาน ความกระตือรือร้น เป็นต้น

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2528 : 75-76) กล่าวว่า โครงการประเมินผลใดๆ ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยทั่วไปจะประกอบด้วยเป้าหมาย 2 ประการ คือ

1. เป้าหมายของโครงการ เป็นวัตถุประสงค์ของโครงการโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นจะมีขึ้นเพื่ออะไร และจะให้ผลอะไรบ้าง

2. เป้าหมายของการวิจัย ใช้สำหรับตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานโครงการและผลิตผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่อย่างไร

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2531: 15) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อการหาข้อมูลต่างๆ เพื่อมาใช้ในการวางแผนโครงการ
2. เพื่อการหาข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ
3. เพื่อการหาข้อมูลที่แสดงถึงผลสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ
4. เพื่อการหาข้อมูลต่างๆ ที่แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของโครงการ

รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการเป็นกรอบแนวคิดที่เป็นขั้นตอนของการประเมินเพื่อการวางแผน มีด้วยกันหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบการประเมินโครงการทางการศึกษาที่สำคัญๆ และได้รับความนิยมนำมาใช้มาก พิชิต ฤทธิรัฐ (2540 : 20) สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นการวินิจฉัยหรือการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Models) เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นกระบวนการของการกำหนดละวินิจฉัยคุณค่าของโครงการเทียบกับเกณฑ์ภายในจากภายนอก ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสคริฟ (Scriven) สเตค (Stake) และ โพรวัส (Provus)

2. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision – Oriented Evaluation Models) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของผู้บริหาร ได้แก่ การประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และอัลกิน (Alkin)

3. การประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective-Oriented Evaluation Models) การประเมินที่เน้นการตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากโครงการว่าสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) และครอนบาค (Cronbach)

การประเมินแบบชิปโมเดลของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) นั้น สามารถสรุปการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. กำหนด หรือระบุและบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ
2. จัดเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดสารสนเทศ เพื่อนำไปเสนอฝ่ายบริหาร

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2544 :125-126) ได้กล่าวว่า นักการศึกษาซึ่งค่อนข้างสมัยใหม่ คือ ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) มองระบบการศึกษากว้างกว่า ไทเลอร์ ที่เรียกกันว่า ชิปโมเดล (CIPP Model)

C = Context (ภาวะสิ่งแวดล้อม)

I = Input (ตัวการที่จะนำเข้าสู่ระบบ)

P = Process (กระบวนการ)

P = Product (ผลผลิต)

การวิเคราะห์แบบชิปโมเดลจะทำให้มองรายละเอียดกิจกรรมทางการศึกษามากขึ้น เช่น

C = Context หมายถึง ภาวะแวดล้อมทางการศึกษา เช่น สภาพสังคม ความต้องการทางสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ บรรยากาศทางการเมือง แนวคิดใหม่ๆ ทางการศึกษา ลักษณะของท้องถิ่น ชนชั้นทางสังคม บรรยากาศในห้องเรียน อันเป็นภาวะแวดล้อมที่จะหล่อหลอมชักนำซึ่งทางชักจูงและมีอิทธิพลต่อการศึกษา

I = Input ตัวแปรที่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะนำไปสู่ระบบการศึกษา ได้แก่ เงินทุนต่างๆ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาประเภทต่างๆ เช่น

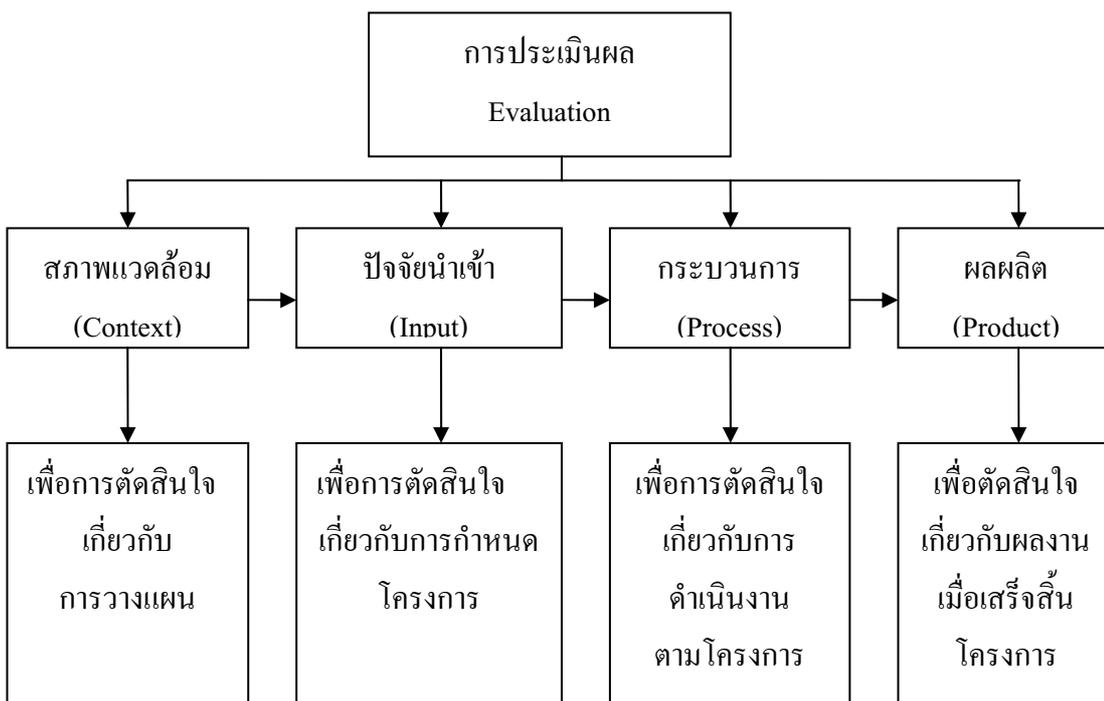
1. ครู ซึ่งแตกย่อยไปอีก เช่น วุฒิ ประสบการณ์ ทักษะคติ สติปัญญา พื้นฐานทางครอบครัวของครู เป็นต้น
2. นักเรียน แยกเป็นเพศ ทักษะคติ บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา เป็นต้น

3. หลักสูตร ได้แก่ ประมวลการสอน สื่อการสอน ตำรา วิธีการสอน อุปกรณ์ เป็นต้น

P = Process คือ กระบวนการ หมายถึง พฤติกรรมต่างๆ ในห้องเรียนที่จะจัดทำให้เกิดการเรียนการสอนได้สูงสุด ได้แก่ พฤติกรรมการสอน เช่น พฤติกรรมการบรรยาย ลักษณะการใช้คำถาม การจัดการในห้องเรียน การเสริมแรง การจูงใจ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการจัดการในห้องเรียนที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

P = Product คือ ผลผลิต คุณภาพของมนุษย์เป็นผลผลิตทางการศึกษาในด้านสติปัญญา จริยธรรม คุณธรรม พฤติกรรมทักษะต่างๆ

ประเภทของการประเมินและลักษณะการตัดสินใจตามกรอบแนวความคิดของรูปแบบประเมินแบบซิปโมเดล (CIPP Model) ที่แสดงได้ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 โครงการประเมินแบบซิปโมเดล (CIPP Model)

ที่มา : สุขุม มูลเมือง, เทคนิคการประเมินผลโครงการ (กรุงเทพฯ : การศาสนา, 2530), 16.

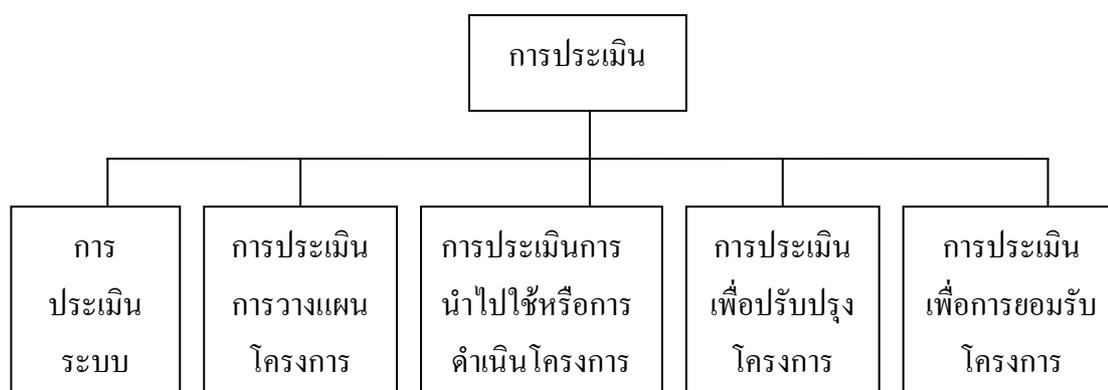
รูปแบบประเมินแบบซิปโมเดล (CIPP Model) นี้ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 223) ได้กล่าวว่า แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น

การประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยเฉพาะการประเมินผลการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการประชุม เพื่อนำไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันทั่วถึง และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดลง เพื่อบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชิปจึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้เพราะนักประเมินได้ข้อดีข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างดี ทั้งเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติจึงเป็นที่ยอมรับกว้างขวาง

รูปแบบการประเมินจึงเป็นกรอบ หรือแนวคิดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือรายการประเมิน ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับข้อตกลงเบื้องต้น ซึ่งนักวิชาการทางการกระบวนการประเมินได้เสนอกรอบความคิดให้นักประเมินได้เลือกใช้ มีอยู่หลายรูปแบบดังนี้

รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkil)

แนวคิดการประเมินตามรูปแบบของอัลคิน มีจุดเน้นของการประเมินเพื่อตัดสินใจ เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ องค์ประกอบของการประเมินตามแนวคิดนี้ มีเรื่องต่างๆ 5 ด้าน คือ การประเมินระบบ (System Assessment) การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) และประเมินเพื่อยอมรับโครงการ (Program Certification) ซึ่งอาจสรุปเป็นแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน

ที่มา : สมคิด พรหมจ้อย, เทคนิคการประเมินโครงการ (นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542), 46.

รูปแบบการประเมินที่เป็นกรอบแนวคิดในการประเมินโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยคือ แบบเคอร์คแพทริก (Donald L. Kirkparick)

รูปแบบการประเมินโครงการตามรูปแบบของโดเนล แอล เคอร์คแพทริก (Donald L. Kirkparick) เป็นรูปแบบการประเมินโครงการที่ครอบคลุมตามรูปแบบเป็นการประเมินทั้งระบบและคำนึงถึงผลกระทบต่อองค์กร ซึ่งได้รับความนิยมมากในการประเมินในการประเมินผลโครงการฝึกอบรม (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2541 :128-130) ซึ่งจะประเมินดังนี้

1. ประเมินปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Reaction) ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อการฝึกอบรมเพื่อต้องการที่จะรู้ว่าความรู้สึกและความคิดเห็นอย่างไรในด้านสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) และการดำเนินการฝึกอบรม (Process) และแนวทางการประเมินปฏิกิริยาสะท้อนกลับ ควรกำหนดมาตรฐานดังนี้

- 1.1 ตัดสินใจว่าต้องการทราบอะไร
- 1.2 เขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมทุกข้อ
- 1.3 ออกแบบฟอร์มที่สะดวกและง่ายต่อการเก็บข้อมูล
- 1.4 รวบรวมข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา
- 1.5 เว้นช่องว่างให้แสดงความคิดเห็นในตอนท้าย

2. ประเมินการเรียนรู้ (Learning) ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าสามารถเข้าใจหลักการและทักษะตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมหรือไม่ แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้มีดังนี้

- 2.1 การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนควรวัดในเชิงปริมาณได้

2.2 ควรมีการประเมินทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อจะได้รู้ว่าผลการเรียนรู้นั้นเกิดจากการฝึกอบรมจริง

2.3 การประเมินการเรียนรู้โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้นเป็นพื้นฐาน

2.4 ถ้าเป็นไปได้ควรมีกลุ่มควบคุม เมื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับกลุ่มทดลองว่าแตกต่างกันหรือไม่

2.5 การวิเคราะห์ผลที่ได้จากการประเมินตามหลักสถิติ

3. ประเมินพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมหรือไม่ ดังนั้นการประเมินพฤติกรรมจึงต้องใช้เวลาพอสมควรจึงเป็นที่ยอมรับว่ายากกว่าการประเมินปฏิกิริยา และการประเมินการเรียนรู้ แนวทางที่เป็นพื้นฐานในการประเมินพฤติกรรม มีดังนี้

3.1 ใช้แนวคิดในการประเมินอย่างเป็นระบบทั้งก่อนและหลังการเข้าฝึกอบรม

3.2 ควรใช้วิธีทางสถิติในการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อดูว่าเป็นผลอันเนื่องมาจากการฝึกอบรม

3.3 ควรเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานระหว่างผู้ที่ผ่านการอบรมกับผู้ที่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมว่ามีผลต่อการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างไร

4. การประเมินผลที่เกิดขึ้นต่อองค์การ (Result) การประเมินในลักษณะนี้เป็นการมองการฝึกอบรมในด้านกิจกรรมต่างๆทั้งหมด ซึ่งส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยทั่วไปเป็นเรื่องของการปฏิบัติงานได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพ การเพิ่มขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงาน การประเมินเป็นส่วนรวมจึงทำได้ยาก

จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2525 : 208) ได้กล่าวไว้ว่า ในการใช้รูปแบบการประเมินนั้นควรได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วย

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรายการละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปแบบต่างๆ ไปในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผลดังนี้ คือ การวิเคราะห์ การรวบรวม และการนำเสนอ

ประเภทของการประเมินโครงการ

สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว (2520 : 32-36) ได้แบ่งประเภทของการประเมินการฝึกอบรมเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการปฏิบัติการ เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในด้านความรู้สึก ทักษะและความคาดหวังที่จะได้รับการฝึก

2. การประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน เป็นการเก็บข้อมูลหลังจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้ารับการอบรมชั่วระยะเวลาหนึ่ง อาจจะทำให้หลายครั้งต่อเนื่องกัน โดยเว้นช่วงระยะพอควรสุดแต่ว่าโครงการฝึกอบรมนั้นจะใช้เวลามากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่มักจะสอบถามเกี่ยวกับวิชาในหลักสูตร ระยะเวลาในการฝึกอบรม ผู้บรรยาย เอกสารและปัญหาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. การประเมินผลหลังการฝึกอบรม เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการฝึกอบรมแล้ว มักจะประเมินในด้านวิชาการ เช่นหลักสูตร ระยะเวลาการฝึกอบรม สถานที่อุปกรณ์ วิทยากร เจ้าหน้าที่ดำเนินการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการฝึกอบรม

เฮ้าท์ (House , อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ 2529 : 58-59) ได้อาศัยกรอบความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ทางการวิจัยประเมินผลของ วอร์เทนและเวนเดอร์ (Worthen and Sanders) โปฟแฮม (Popham) และ สเตค (Stake) โดยเสนอองค์ความรู้ทางวิจัยประเมินผลออกเป็น 8 แนวทาง ได้แก่

1. แนววิเคราะห์เชิงระบบ (System Analysis Approach) โดยเฉพาะมุ่งเน้นถึงผลประโยชน์จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบแผนงานที่วางไว้ในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่างๆ ของข้อมูลและผลที่จะเกิดโครงการต้องวัดได้ในเชิงปริมาณ และหาสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุผลได้ โดยทั่วไปจะมีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และผลของการคาดว่าจะได้รับการวัดผลของโครงการ คือ การหาความเกี่ยวข้องทางเหตุผลของปัจจัยในการปฏิบัติจัดทำโครงการกับผลของโครงการ โดยการใช้เทคนิคการทดลองของวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการจะถูกวัดทางด้านต่างๆ เพื่อประเมินค่าเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นที่มีประสิทธิภาพสูงสุด รูปแบบการประเมินแบบนี้นิยมใช้ในการวัดผลโครงการทางด้านบริการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการของรัฐบาล และสามารถจะถือได้ว่าใช้กระบวนการทางสังคมศาสตร์มาเป็นประโยชน์ในการจัดการทางสังคมมากกว่ารูปแบบอื่น

2. แบบชี้วัดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (The Behavioral Objective Approach) ผู้ประเมินจะนำเอาวัตถุประสงค์ที่ผู้พัฒนาโครงการได้ตั้งไว้ว่า ต้องการให้ประสบผลสำเร็จเท่าไรมาวางไว้เป็นเกณฑ์ความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์ที่วางไว้กับสิ่งที่โครงการทำจริงคือผลของโครงการ ความสำเร็จของโครงการก็คือ ไม่มีความแตกต่างหรือมีความแตกต่างน้อยมาก ระหว่างวัตถุประสงค์ที่วางไว้กับสิ่งที่โครงการทำได้จริงๆ

3. แบบยึดการตัดสินใจเป็นหลัก (Decision Making Approach) รูปแบบนี้ถือว่าเป็นการประเมินการรวบรวมข้อมูลแนวทางเลือกแก่ผู้บริหาร ดังนั้นต้องวางแผนทางการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นเกณฑ์ นั่นคือผู้ประเมินจะต้องให้ความสำคัญและสนใจตรงจุดระดับการตัดสินใจ และสร้างภาพของสถานการณ์ต่างๆ ว่าควรตัดสินใจอย่างไร

4. แบบอิสระจากวัตถุประสงค์ (Goal – Free Approach) เป็นการประเมินทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด (Actual Effects) และเปรียบเทียบความสำคัญของผลที่เกิดขึ้นเหล่านั้น ว่าตรงกับความต้องการหรือไม่ Scriven (1973 :16) กล่าวว่า ไม่จำเป็นที่ผู้ประเมินจะต้องรู้และใช้วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ของการประเมิน เพราะอาจทำให้เกิดความลำเอียงในการมองผลโครงการ หรือบางครั้งอาจจะมองข้ามผลข้างเคียง (side effect) ที่เกิดจากโครงการบางเรื่องไป เพราะคิดว่าไม่ใช่ผลสำคัญ (Main Effect)

5. แบบศึกษาเฉพาะกรณี (The Case – study Approach) การศึกษามุ่งประเด็นไปที่บุคคลอื่นๆ ที่รู้จักโครงการมีความเห็นเกี่ยวกับโครงการอย่างไร วิธีการที่ใช้ในการศึกษา จึงใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ศึกษาสภาพแวดล้อมต่างๆ ของโครงการในสภาพที่ปกติตามธรรมชาติ และแบบสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ นับได้ว่าเป็นกระบวนการการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative) นั่นเอง

6. แบบศิลปวิจารณ์ (Art criticism Approach) แนวคิดที่เกิดจากผลงาน และวิธีการที่ผู้วิจารณ์งานทางศิลปะ วรรณคดี ดนตรี การละคร และผู้วิจารณ์งานศิลปะต่างๆ จะต้องมีความรู้ความชำนาญ และมีเกณฑ์อันเป็นแนวทางที่จะประเมินความงามของศิลปะในสาขานั้นๆ เกณฑ์เหล่านั้นเป็นเกณฑ์ที่ใช้การวิจารณ์คุณภาพ และคุณค่าของงานศิลปะในสาขานั้นๆ

7. แบบกึ่งกฎหมาย (Qual – Legal Approach) รูปแบบนี้ ได้นำกระบวนการซักฟอกและพิจารณาคดีของศาล และระบบ มาใช้ในวิธีการประเมิน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการประเมินปัญหาสำคัญๆ ทางสังคม ประเด็นปัญหาอาจจะเป็นเรื่องของการสืบค้นข้อเท็จจริง หรือตรวจสอบความคิดเห็นที่สำคัญๆ หรือที่น่าสงสัย โต้แย้งหรือหาข้อยุติไม่ได้

8. แบบตรวจสอบทางวิชาชีพ (The Professional Review Approach) เป็นการประเมินที่อาศัยกลุ่มบุคคลที่เชี่ยวชาญในวิชาชีพนั้นๆ เป็นผู้ตรวจสอบมาตรฐาน และคุณค่าของคนในอาชีพเดียวกันเอง วิธีการของแต่ละสาขาวิชาชีพ จะแตกต่างกันไปในรายละเอียด แต่ก็เป็นการประเมินมาตรฐานรวมทุกๆ ด้านของวิชาชีพนั้นๆ เอง

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2543 : 13) ได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการดังต่อไปนี้

1. การประเมินโครงการโดยการก่อนการดำเนินงาน (Pre Evaluation Program หรือ Exploring - Evaluation Program) ผู้ประเมินจะทำการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อตรวจสอบความพร้อมในการดำเนินโครงการมีความสมบูรณ์เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานราบรื่น

2. การประเมินโครงการขณะดำเนินงาน (Process Evaluation Program หรือ Monitoring Evaluation Program หรือ Formative Evaluation Program) ผู้ประเมินจะทำการประเมินขณะดำเนินโครงการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ทำให้สามารถแก้ไขและปรับปรุงให้การดำเนินงานของโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ หรือสอดคล้องกับสถานการณ์

3. การประเมินโครงการภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post Evaluation Program หรือ Summative Evaluation Program หรือ Impact Evaluation Program) ผู้ประเมินจะทำการประเมินผลการดำเนินงานภายหลังสิ้นสุดโครงการว่า การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ และมีประสิทธิภาพเพียงใด สมควรขยายผลหรือดำเนินโครงการใหม่หรือไม่ และต้องปรับปรุงโครงการอย่างไร ตลอดจนถึงติดตามผล (Follow Up) ถึงระยะเวลาและผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์ในการประเมินโครงการฝึกอบรม

ในการประเมินโครงการฝึกอบรมนั้น ต้องตัดสินใจว่าการดำเนินโครงการฝึกอบรมสามารถพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความคิด ทักษะ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ในทางที่โครงการหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้องการหรือไม่ โครงการประสบความสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินจำเป็นต้องกำหนดสิ่งที่เป็นหลักในการวินิจฉัย และตัดสินคุณภาพของผลจากโครงการนั้น ซึ่งได้แก่เกณฑ์นั่นเอง

เกณฑ์การประเมินโครงการเพื่อใช้เปรียบเทียบผลจากโครงการนั้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะ

1. เกณฑ์ที่ตั้งขึ้น (Instrumental criteria) ซึ่งเป็นเกณฑ์กลางที่กำหนดไว้ก่อนการดำเนินงาน หรือเป็นเกณฑ์ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นเกณฑ์ของโครงการ เป็นเกณฑ์ที่เป็นไปตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

2. เกณฑ์ตามเหตุ (Consequential Criteria) เป็นเกณฑ์ที่เป็นไปตามเหตุการณ์เกิดขึ้น หรือเป็นเกณฑ์ที่ต้องแปรไปตามสถานการณ์ในขณะที่โครงการดำเนินงานอยู่ หากใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานที่ตั้งขึ้นทั้งหมด โครงการอาจจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ผลงานของโครงการ อาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ควรจะเป็น แต่มีเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องยอมรับผลงานหรือเกณฑ์นั้น (ประชุม รอดประเสริฐ 2529 : 93-94)

เกี่ยวกับเกณฑ์ในการประเมินโครงการฝึกอบรมนั้น ได้พัฒนาเกณฑ์ในการประเมินโครงการประชุมปฏิบัติการ โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดโครงการประชุมปฏิบัติการ 9 คน และสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการโครงการประชุมปฏิบัติการ 9 คน และสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการจัดโครงการประชุมปฏิบัติการจำนวน 26 คน สามารถแบ่งขั้นตอนในการพัฒนาเกณฑ์ออกเป็น 4 มิติ คือ มิติด้านสถานะแวดล้อม ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ และด้านการประเมิน ดังนี้

1. ด้านสถานะแวดล้อม

1.1 ความจำเป็น ความต้องการในการจัดดำเนินโครงการประชุมปฏิบัติการพัฒนามาจากนโยบายของหน่วยงานและการเสนอแนะในการจัดครั้งก่อน ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน

1.2 การสำรวจความจำเป็น โดยข้อมูลคำถามเกี่ยวกับความจำเป็นของโครงการไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 มีค่าเฉลี่ยอย่างน้อย 4 จากระบบ 5 แต้ม

1.3 จุดมุ่งหมาย (Objective) ของโครงการ ต้องพัฒนามาจากวัตถุประสงค์ (Goal) และสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน และต้องพัฒนามาจากความต้องการของผู้เข้าร่วมประชุมสามารถวัดและประเมินได้

2. ด้านการวางแผน

2.1 คณะกรรมการโครงการ ต้องประกอบด้วย 3 สาย คือ คณะดำเนินการ คณะวิทยากรและเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม

2.2 วิทยากรต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จัดขึ้น มีความสามารถในการถ่ายทอด มีบุคลิกภาพเหมาะสม และมีเทคนิคในการจูงใจ

2.3 ระยะเวลาที่เหมาะสมของโครงการประชุมปฏิบัติการระยะสั้นคือ 3-5 วัน

2.4 อัตราส่วนของวิทยากรต่อผู้เข้าร่วมประชุม สำหรับโครงการประชุมปฏิบัติการระยะสั้นและระยะยาว คือ 1: 6-10 และ 1: 10-15 ตามลำดับ

2.5 มีความพร้อมเรื่องสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ อย่างน้อยร้อยละ 80

2.6 มีการกำหนดจุดหมายที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้

2.7 มีการวางแผนประเมินความก้าวหน้า และประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

3. ด้านการปฏิบัติ

3.1 วิธีดำเนินงานของคณะกรรมการจัดโครงการ ใช้หลักการทำงานเป็นทีมและมีการแบ่งงานให้รับผิดชอบตามความสามารถ

3.2 การสำรวจความตามคาดหวังจากการทดสอบก่อนการอบรม และตรวจสอบจากใบสมัครที่ให้กรอก

3.3 วิธีการสอนใช้วิธีที่ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมมากที่สุด

4. ดำเนินการประเมิน

4.1 ผู้เข้าอบรมสามารถแสดงหรืออธิบายได้ว่า มีความเข้าใจจุดมุ่งหมายและเรื่องที่จัดอบรมอย่างน้อยร้อยละ 80

4.2 เวลาที่เข้าอบรมของผู้เข้าอบรมมีอย่างน้อย ร้อยละ 80

4.3 ผลการปฏิบัติงานในระหว่างฝึกอบรมของผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับ ดี

4.4 มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยผลต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนและหลังการอบรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15

4.5 ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างน้อย ร้อยละ 80

ในการกำหนดเกณฑ์ที่ประเมินนั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524 :49 -50) ได้กล่าวถึงรูปแบบในการกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น 3 อย่าง คือ

1. โมเดลความงอกงาม (Growth Model) เป็นการพิจารณาด้านความงอกงามหรือพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น
2. โมเดลสัมบูรณ์ (Absolute model) เป็นการกำหนดโดยหลักเหตุผล
3. โมเดลสัมพัทธ์ (Relative Model) เป็นการกำหนดโดยเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของกลุ่ม

2. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างมากที่สุดในบรรดาของคำที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ของความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติ ให้สมกับที่ได้ชื่อว่ามนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีความคิดและสติปัญญา ในที่นี้ผู้ศึกษาได้สรุปประมวลทัศนะของการศาสนา และนักวิชาการหลายๆ ท่านที่ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม โดยสังเขปดังนี้

พุทธทาส อินทปัญโญ (2521: 3) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายความว่า หลักธรรมที่ควรประพฤติและพึงปฏิบัติ

คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวว่า จริยธรรมของชนแต่ละชาติ หรือคนแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของศาสนาที่คนเหล่านั้นนับถือเป็นส่วนใหญ่ (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช 2522)

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายว่า จริยธรรมคือ แนวทางการประพฤติตน เพื่อให้อยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม (สาโรช บัวศรี : 2522)

กรมวิชาการ (2521:30) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ กล่าวว่า จริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงาม และเหมาะสม (ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ : 2522)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) อธิบายไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิก หรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัด และผู้ที่กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมาก รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูงหรือผู้ที่มีลักษณะประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 ให้คำนิยามว่า “จริยธรรม” คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2534 : 36) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมอย่างชัดเจนว่า จริยธรรม คือ ระบบกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกการกระทำที่ได้ออกจากการกระทำที่ชั่ว

ในทรรศนะของนักวิชาการตะวันตก ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า

กู๊ด (Good 1964 : 314) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมเข้ากับกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

เปียเจท์ (Piaget) อธิบายไว้ว่า จริยธรรมคือการที่บุคคลยอมรับนับถือกฎเกณฑ์ของสังคมและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในด้านความยุติธรรมและความเสมอภาคของมนุษย์ (Craig, 1979)

บราวน์ (Brown) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรมคือระบบของกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด (อ้างจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน : 2524)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

วสิน อินทสระ (อ้างจาก สมเดช สีแสง 2525:11) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมกับหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ เว้นในสิ่งที่ควร

เว้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ ด้วยความฉลาดและรอบคอบรู้เหตุผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2526) มีความเห็นว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความนึกคิด หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีด้วย นอกเหนือจากการเกี่ยวข้องกับความประพฤติในสิ่งที่ควรและละเว้นการประพฤติในสิ่งที่ไม่ควร จริยธรรม จึงมีความหมายรวมถึงการประมวลกฎเกณฑ์หรือมาตรการของความนึกคิด และความประพฤติที่บุคคลมี และปฏิบัติต่อตนเอง การแสดงออกทางกาย การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมต้องประกอบกันกับความรู้สึทางจิตใจและมีพฤติกรรมที่มีความสำนึกและการตัดสินใจ บุคคลที่มีจริยธรรมสูงเป็นบุคคลที่มีลักษณะและพฤติกรรมที่บุคคลนิยมชอบ ให้การสนับสนุน สังคมพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งถูกต้องเหมาะสม

พระราชวรมุณี (2526 :161) กล่าวว่า จริยธรรม มาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในพระพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือ วิธีปฏิบัติตนตามทางสายกลาง ประกอบด้วยองค์ 8 ประการ บางครั้งก็เรียกว่าไตรสิกขา ทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายแห่งชีวิต

พนัส หันนาคินทร์ (2526) ได้ให้คำนิยาม จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติ

ประวิณา ณ นคร (2527: 1-3) ได้กล่าวถึง ความหมายทางจริยธรรมว่า จริยธรรม คือ ปทัสถาน ในความประพฤติหลายรูปแบบ เช่น ในรูปแบบของศาสนา ในรูปแบบของวงการวิชาชีพ และวงการต่างๆ เป็นต้น

จริยธรรมในรูปแบบของศาสนา คือ ศีลธรรม และคุณธรรม ศีลธรรม คือ ปทัสถาน สำหรับยึดถือปฏิบัติ และคุณธรรม คือ ลักษณะเชิงพฤติกรรมซึ่งมีอยู่ในตัวคนหรือที่แสดงออกมาจากตัวคนเพื่อเป็นคนดี

จริยธรรมในรูปแบบของวงการอาชีพ คือ จรรยาบรรณ และจรรยา ซึ่งจรรยาบรรณ หมายถึง ข้อกำหนดอันเป็นปทัสถานสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ ยึดปฏิบัติ และจรรยา หมายถึง ลักษณะเชิงพฤติกรรมที่อยู่ในตัวผู้ประกอบวิชาชีพหรือที่แสดงออกมาจากตัวคนดังกล่าว นั้น ทั้งนี้เพื่อศักดิ์ศรีของผู้ปฏิบัติและประสิทธิผลของงาน

จริยธรรมในรูปแบบของวงงานหรือในหมู่คณะ คือ วินัย ซึ่งเป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นปทัสถานสำหรับคนในวงงานหรือหมู่เหล่านั้น ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายวิชาชีพที่ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อประสิทธิผลของงาน

เอกรินทร์ สัมहाสาล (2533 : 2) แยกความหมายได้ 2 อย่าง คือคำว่า จริยะ ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรม ซึ่งมีความหมายกว้างและครอบคลุมหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ธรรม หมายถึง สภาวะธรรมชาติ ความถูกต้องดีงาม

บุญมี แทนแก้ว (2539 : 7-8) กล่าวว่า จริยธรรม (Morality) เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางด้านร่างกายในลักษณะที่ถูกต้องดีงามอันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม (Virtue) ลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีลอันหมายถึงหลักและกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ กล่าวคือ จะพูดหรือจะกระทำสิ่งใดก็เป็นไปตามปกติ

ประภาศรี สีหอำไพ (2540 : 17) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงหลักความประพฤติ อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม

พระธรรมปิฎก (2543 : 10-11) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นที่ การครองชีพ การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหว ของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านปัญญา จริยะ ถ้าเป็นการดำเนินชีวิตหรือครองชีวิตที่ถูกต้อง ทำให้มนุษย์เป็นอิสระ มีจิตใจไร้ทุกข์ อย่างแท้จริง ท่านเรียกว่า พรหมจริยะ แปลว่า การครองชีวิตอย่างประเสริฐ หรือชีวิตประเสริฐ

ส่วนคำอื่นๆ ที่อยู่ในขอบข่ายของจริยธรรมมีดังนี้

จรรยา (Etiquette) หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติในหมู่คณะ เช่น จรรยาแพทย์ จรรยาพยาบาล จรรยาครู เป็นต้น

องค์ประกอบของจริยธรรม

ผู้ทรงคุณธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการด้านพัฒนาจริยธรรม ได้ศึกษาองค์ 5 ประกอบของจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลให้บรรลุหลักการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความถูกต้องดีงาม นักพัฒนาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในวงการจริยธรรมได้แสดงทัศนะในการจำแนกองค์ประกอบจริยธรรมที่ควรกล่าวถึงดังนี้

พระเทพเวที (2535: 140-160) กล่าวว่า “ระบบจริยธรรมทั้งหมดของชาวพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือวิธีปฏิบัติสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) มรรค คือทางอันประเสริฐเป็นไปเพื่อความสงบสุข เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 15-16) ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรม เป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ๆ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางพุทธิปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง ส่วนที่เก็บสะสมความรู้ ความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม และเป็นส่วนที่ประเมินและตัดสินว่าพฤติกรรมใดถูกควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ดีผิดไม่ควรทำได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Belief) ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognitive) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Judgement)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Component) หมายถึง ปฏิภาณที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่า มีความพอใจชอบใจหรือไม่ ได้แก่ เจตคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิภาณทางจริยธรรม (Moral Reaction)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกมา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นและต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Art) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavioral)

สำหรับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 25-26) กล่าวถึงองค์ประกอบจริยธรรมว่ามี 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบความรู้ (Moral Reasoning) ได้แก่ ความเข้าใจเหตุผลของความถูกต้องดีงาม โดยกระบวนการความคิด

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ ความพึงพอใจศรัทธา เลื่อมใส เกิดความคิดยินดีที่จะรับจริยธรรมนั้นมาเป็นแนวปฏิบัติ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Moral conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างกัน เชื้ออทธิพลสวนหนึ่งของพฤติกรรมกระทำนั้นมาจากส่วนประกอบทั้ง 2 ประการข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้นๆ หรือความรุนแรงบีบบังคับของสถานการณ์ที่รุมเร้าของบุคคลนั้นอีกด้วย

ลักษณะทางจริยธรรม

คณะกรรมการโครงการการศึกษาจริยธรรมไทยได้สรุปค่านิยมจริยธรรม ตามแนวปรัชญาและวัฒนธรรมไทยออกเป็น 4 ระดับใหญ่ๆ เรียงจากต้นไปหาสูง

ระดับที่ 1 การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อผลประโยชน์บางประการของตนเองเพื่ออัตตา

ระดับที่ 2 การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อผู้อื่นในสังคมแคบๆ เช่น ญาติ พี่น้อง เพื่อนสนิท

ระดับที่ 3 การกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ประชาชน ประเทศชาติหรือมนุษยชาติ

ระดับที่ 4 การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ก็เพื่อความถูกต้องดีงามอันเป็นอุดมคติ หรืออุดมการณ์ในจิตใจที่เรียกว่าความดี เพราะอยากทำหรือทำความดีเพื่อความดี (สงบ ลักษณะ. 2524 : 33)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523 : 14) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นลักษณะทางสังคมหลาย ลักษณะของมนุษย์ รวมถึงพฤติกรรมทางสังคมต่างๆ ด้วย จะมี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่สังคมต้องการ เป็นพฤติกรรมที่สังคมสนับสนุนและพยายามที่จะให้เกิดขึ้น ทำให้เกิดความพอใจ และผู้ปฏิบัติรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม

2. ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ พยายามกำจัดออกไป และผู้กระทำมีความรู้สึกที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2-4) ยังได้แบ่งลักษณะของจริยธรรม ออกเป็น 2 ด้านดังนี้

1. เนื้อหาทางจริยธรรม คือ สิ่งแต่ละสังคมหรือหมู่เหล่าอบรมสั่งสอนลูกหลานตน ว่าทำสิ่งนั้นดี ทำสิ่งนั้นไม่ดี ซึ่งจะปรากฏในรูปของการให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำแล้ว ผู้กระทำจะได้รับการสรรเสริญและส่งเสริมจากสังคมและพฤติกรรมที่ทำแล้วจะถูกสังคมลงโทษ เป็นเนื้อหาความรู้ทางศาสนา ทางกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่เหล่า อาจอยู่ใน ค่านิยมของสังคมหรือทัศนคติของบุคคล และในรูปของบุคลิกภาพที่เกี่ยวกับคุณธรรมและ ประพฤติกรรมการต่างๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความก้าวร้าว สันโดษ อิทธิบาทสี่ ฯลฯ ด้านเนื้อหาทางสังคมนี้แต่ละสังคมอาจแตกต่างกันได้มากสิ่งที่สังคมหนึ่งว่าดีควรทำอีกสังคมหนึ่งอาจไม่ สนับสนุน เพราะเห็นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือน่ารังเกียจ

2. ด้านโครงการของจริยธรรม ได้สร้างหลักหรือตั้งจริยธรรมเป็นประเภทต่างๆ หลัก หรือประเภทที่ใช้นี้จะแสดงถึงความเจริญทางจริยธรรมเป็นขั้นๆ ไปตั้งแต่ขั้นต่ำไปจนถึงขั้นสูงสุด การพิจารณาทางจริยธรรมด้าน โครงสร้างนี้ยึดเหตุจูงใจในการเลือกทำเป็นสำคัญและเกิด การพิจารณาว่า การรู้การคิดของมนุษย์นั้นมีโครงสร้าง เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ ของเพียเจต์ กล่าวคือ มีผู้คาดว่าจริยธรรมของบุคคลนั้นมีบางอย่างที่ขึ้นอยู่กับความรู้คิดของบุคคล ดังนั้นจริยธรรมทางด้านนี้จึงโครงสร้างด้วย เพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มความคิดนี้ และโคลเบิร์ตได้ขยาย ความคิดนี้ออกเป็นไปจาก 3 ถึง 6 ชั้น และครอบคลุมการบรรลุคุณภาพะ ทางจิตใจที่สูงกว่า ลักษณะทางด้านนี้โครงสร้างของจริยธรรมนี้ คือการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

สตโรซ บัวสรี (2522 : 18) กล่าวว่า จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ

1. ศีลธรรม (Moral Value) สิ่งที่ดีเว้น สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ
2. คุณธรรม (Ethical Value) สิ่งที่ดีควรปฏิบัติ

จากลักษณะทางจริยธรรมดังกล่าวข้างต้นนั้น พอจะสรุปได้ว่า ลักษณะทางจริยธรรม อาจมองในด้านความรู้ ทักษะคิด เหตุผล เนื้อหา โครงสร้าง ศีลธรรมหรือ ด้านคุณธรรม ซึ่งเป็น คุณลักษณะที่จะทำให้เกิดความรู้สึกแก่ตนเองและส่วนรวม ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง เพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน (พรสวรรค์ พิมพ์พนิตย์ 2538 : 11-15)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543 : 4-5) กล่าวว่าจริยธรรมคือ การดำเนินชีวิตทั้ง ระบบ และจริยธรรมในแง่ความหมายทางพระพุทธศาสนาจะประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

1. ศีล คือ เรื่องพฤติกรรมภายนอก ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและวัตถุ ตลอดจนธรรมชาติ

2. สมาธิ คือ เรื่องจิตใจ บางทีคนใช้คำว่า “จิต” เหตุที่เรียกสมาธิ เพราะสมาธิเป็นตัวแกนสำคัญในการพัฒนาทางด้านจิตใจ

3. ปัญญา คือ เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ การมองเห็นเหตุผล คุณค่า ตลอดจนเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ

ในขณะเดียวกัน พัทธนี วรกวิน (2527 : 6) ได้เสนอถึงลักษณะต่างๆของจริยธรรมไว้ 4 ลักษณะดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม คือ รู้ว่าในสังคมที่ตนอยู่นั้นการกระทำใดดี การกระทำใดไม่ดี มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมทางสังคม อายุ ระดับการศึกษา ความสามารถทางสติปัญญา และกฎเกณฑ์ทางสังคม

2. ทักษะคิดเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกว่าตนเองชอบ-ไม่ชอบ ต่อการกระทำในสังคมเพียงใด จะ เป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามทัศนคตินั้น

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การใช้เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกการกระทำนั้นๆ

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ การแสดงพฤติกรรมที่สังคมชื่นชอบ และไม่แสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนเกณฑ์ทางสังคม

ระดับของจริยธรรม

1. จริยธรรมระดับศีลธรรม เป็นการประพฤติและปฏิบัติตาม ศีลธรรม กฎหมาย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม จรรยาบรรณ และมารยาททางสังคม เพื่อสร้างสันติภาพทางสังคม

2. จริยธรรมระดับสัจธรรม เป็นการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้การปฏิบัติธรรมนั้นถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติแห่งชีวิต เพื่อให้อยู่เหนือความชั่ว ความดีมีจิตบริสุทธิ์ เป็นการสร้างสันติสุขให้กับบุคคลและเพื่อสร้างสันติภาพทางสังคม

ศาสตราจารย์ โกลเลมเบียวสกี (Golembieski) ได้ทำการศึกษาและแบ่งจริยธรรม ออกเป็น 2 ระดับ (อ้างถึงใน พงษ์อินทิตรา ต้นดิวัฒนา 2524 : 35) คือ

1. จริยธรรมระดับบุคคล (Individuistic Ethic) เป็นเรื่องของจริยธรรมสำหรับทุกคน ที่ยึดถือประจำใจและใช้เป็นแนวปฏิบัติของตน

2. จริยธรรมระดับสังคม (Social Ethic) เป็นจริยธรรมของกลุ่มคนส่วนรวมที่มัก สะท้อนให้เกิดเป็นจริยธรรมส่วนบุคคล และทำให้จริยธรรมบุคคลคล้อยตามสังคม

จริยธรรมที่ควรปลูกฝัง

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ความมุ่งหมายและแนวนโยบาย การศึกษาของรัฐ

การศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เป็นกระบวนการ ต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์ แก่สังคมโดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกัน ในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ จึงได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้รวมกัน 9 ข้อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาทั้ง 9 ข้อ เน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดี งามของบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของพลเมือง ซึ่งอาจสรุปเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่มีความ จำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน 10 ประการดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่แสดงถึง ความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคม และความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติหรือ ความหวังของตนเอง โดยให้ยึดส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัวและรู้จักวางระเบียบวินัยของตนเองให้ เป็นประโยชน์แก่กุลประ โยชน์สุขส่วนรวม

2. ความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ กลั่นแกล้ง หรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดถือหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนและ กฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์ในการประพฤติ ทั้งทางกาย วาจา ใจ

3. ความขยัน ประหยัด และขี้อ้อนในสัมมาชีพ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ทำให้ เสียเวลาของชีวิตและปฏิบัติกิจอันควรกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

4. ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่รัดเอาเปรียบสังคมในขณะเดียวกันไม่ปล่อยปละละเลยต่อหน้าที่และ ความรับผิดชอบของตนเองจนก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายต่อสังคม

5. ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หมายถึง ความประพฤติในลักษณะสร้างสรรค์ปรับปรุง และเพิ่มพูนประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมีเหตุผล มีหลักการ และวิธีการ

6. ความกระตือรือร้นในการปกครองประชาธิปไตย มีความรัก และเทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึงความประพฤติที่สนับสนุนและร่วมมือการอยู่ร่วมกัน โดยยึดมติมหาชนที่ไม่ขัดต่อผลประโยชน์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นหัวใจของ วัฒนธรรมไทยเป็นหลัก

7. ความเป็นผู้มีพละทานมัชฌมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หมายถึง ความมั่นคงทางร่างกายและจิตใจรู้จักบำรุงร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีธรรมะในจิตใจอย่างมั่นคง

8. ความสามารถในการพึ่งตนเอง และมีอุคมคติ หมายถึง ความประพฤติที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองอยู่เสมอ มีอุคมคติเป็นที่พึ่ง ไม่ไหว้วานหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยไม่จำเป็น เป็นผู้ที่ไม่พยายามเบียดเบียนเวลา กำลังกาย และกำลังทรัพย์ของผู้อื่น

9. ความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ก่อให้เกิดความนิยมไทย ส่งเสริมสินค้า และแสดงออกซึ่งศิลปะ และวัฒนธรรมแบบไทยๆ มีความรักและหวงแหนวัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ

10. ความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามัคคี หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกซึ่งการให้แบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่น ในเรื่องของเวลากำลังกายและกำลังทรัพย์ และพร้อมที่จะให้ปันและเกื้อกูลผู้อื่นเมื่อเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่และมีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของส่วนรวมคุณลักษณะ 10 ประการนี้ เป็นทั้งแนวทางและเป้าหมายในการจัดการศึกษาและอบรม สั่งสอนนักเรียนนักศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับแนวนโยบาย การศึกษาของรัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้ระบุไว้ใน ข้อ 13 ว่า “รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการการเรียนรู้ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่าง ความเจริญงอกงามทางคุณธรรมจริยธรรมและปัญญากับความเจริญทางวัตถุและระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา”ซึ่งเป็นการเน้นว่าในการศึกษาทุกประเภททุกระดับการศึกษาจะต้องจัดให้มีการเรียน การสอนตลอดจนการศึกษาอบรมให้นักเรียนนักศึกษามีความเจริญงอกงามทางคุณธรรมและ จริยธรรมควบคู่กันไปกับความเจริญงอกงามทางปัญญาและความรู้ความสามารถในการประกอบ อาชีพ

อย่างไรก็ตามในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ขำเลียง วุฒิจันทร์ 2524 : 59) ได้กำหนดหัวข้อจริยธรรมที่ใช้ปลูกฝังแก่เด็กนักเรียนไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยหมวดจริยศึกษา จำนวน 30 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. การไม่ประทุษร้ายต่อร่างกายของคนและสัตว์
2. ความเมตตากรุณา ต่อมมนุษย์และสัตว์
3. ความไม่โลภ และไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ
5. การไม่ละเมิดของผู้อื่น
6. การรู้จักความพอดี
7. การไม่พูดปิดบังเบือนไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยกไม่พูด

คำหยาบ

8. การมีสัจจะและความจริงใจ
9. การไม่หลงและไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติขยับยั้งชั่งใจ และความรู้สึกลึก
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนอดกลั้น
15. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
16. ความกตัญญูกตเวที
17. ความซื่อสัตย์สุจริต
18. การทำให้สงบมีสติและสมาธิ
19. ความไม่เห็นแก่ตัว
20. ความประณีตละเอียด
21. ความรับผิดชอบ
22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม
23. ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา
24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง

25. มีมารยาทและมีนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งตัว และสังคมระหว่างเพศ

26. มีมารยาทในการแสดงความเคารพ การขออภัย การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความหวังใจ การแสดงความยินดี การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ

27. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นความคิดผู้อื่น และความเห็นอกเห็นใจ

28. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และการปฏิบัติตามประเพณี

29. การจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

30. การแก้ไขจุดบกพร่อง การปฏิบัติตามจริยธรรม ได้แก่ ผิดศีลธรรม กฎหมายและจารีตประเพณี

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต : 2537) กล่าวว่า เยาวชนควรมีลักษณะ 3 ประการคือ

1. เยาวชนจะต้องเป็นบุคคลที่ “มองกว้าง” รอบรู้การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ใช้ปัญญาในการมองและวิเคราะห์สิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงจิตสำนึกทางสังคม

2. เยาวชนจะต้องเป็นบุคคลที่รู้จัก “คิดไกล” มีเป้าหมายที่ชัดเจน รู้จักใช้อดีตเป็นตัวกำหนดเป้าหมายในอนาคต โดยให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งชีวิตที่เป็นปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาตนก้าวหน้าไปข้างหน้าตลอดเวลา

3. เยาวชนจะต้องเป็นบุคคลที่ “ใฝ่สูง” แต่มิได้หมายความว่า เป็นคนที่มีความทะเยอทะยานแต่ลาภยศ มุ่งหาวัตถุบำรุงบำเรอความสุขตนเอง ซึ่งคำว่า “ใฝ่สูง” ในที่นี้หมายถึง เป็นคนที่มีความรักเป็นธรรมยึดหลักความถูกต้องความดีงามเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งตนกันข้ามกับคำว่า “ใฝ่ต่ำ”

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. มีสายใยผูกพันสมาชิกในครอบครัว

2. มีสุขภาพร่างกายที่ดี และจิตใจ เจริญเติบโตสมวัย มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มั่นคง มีความเคารพและภาคภูมิใจในตน

3. มีวัฒนธรรมที่ดีงาม เข้าใจหลักการที่ถูกต้องทางศาสนา สาระแก่นแท้ของชีวิตและคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. มีความสามารถในการสื่อสารมากกว่า 1 ภาษา รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และเข้าใจถึงสารประโยชน์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย
5. เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีวินัย มีเหตุผล และพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
6. เข้าใจสิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและการทำงาน รวมทั้งเคารพในสิทธิของผู้อื่น
7. รู้จักคิด ไม่มั่งงาย และรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อการพึ่งตนเองตลอดจนเห็นคุณค่าของพลังงาน และการประหยัดพลังงานของประเทศชาติ
8. มีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย เป็นผู้ผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม รู้จักสร้างงานและอาชีพอิสระที่มีระบบการจัดการที่ดี
9. รับผิดชอบในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
10. รู้จักปรับเปลี่ยนแนวคิด และการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมเป็นคุณสมบัติทางพฤติกรรมที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องของพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงการกระทำอย่างเสรีภายในขอบเขตของมโนธรรม อันได้แก่ความสำนึกในสิ่งที่ควรจะทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้นๆ

ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อสถานการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ของชีวิตย่อมทำให้ทัศนคติที่มีต่อจริยธรรมเดิมเปลี่ยนแนวทาง เกิดแนวคิดใหม่ขึ้น

จริยธรรม เกิดจากการปลูกฝังมาตั้งแต่เล็ก จากครอบครัวและสภาวะทางสังคมรอบๆ ตัว เด็ก จะค่อยๆ เข้มขึ้นตามลำดับความเจริญเติบโตและวุฒิภาวะ ในช่วงการเจริญเติบโตของเด็ก เด็ก จะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้มองเห็นแง่มุมต่างๆ ในการปฏิบัติตามจริยธรรมเหล่านั้นแตกต่างกันไปด้วย

การจะพิจารณาพฤติกรรมของคนว่าเป็นอย่างไรมีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงมากมาย โดยเฉพาะด้านสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการรู้การเข้าใจ และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วย มีนักจิตวิทยาที่ศึกษาเรื่องพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการรู้การเข้าใจ และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่หลายท่าน ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมของเพียเจท์ และทฤษฎีการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงด้านการพัฒนาจริยธรรมได้แก่ Piaget นักจิตวิทยาชาวสวิส และ Kohlberg นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน นักจิตวิทยาทั้งสองเน้นว่า การพัฒนาจริยธรรมนั้นสัมพันธ์กับการพัฒนาด้านสติปัญญา และความเข้าใจเป็นอย่างมาก

การพัฒนาจริยธรรมของบุคคลย่อมเกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของแต่ละคนที่ได้จากสังคม ซึ่งจะช่วยให้เขาเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและผู้อื่น อาจะนำไปสู่การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget)

จากการศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์เพียเจท์ (Piaget) พบว่าการพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ของสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จึงขึ้นอยู่กับพัฒนาสติปัญญาของบุคคลนั้น

เพียเจท์ (Piaget) เชื่อว่า การที่เด็กเข้าใจความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับจริยธรรมนั้นต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาตนด้านความคิดความเข้าใจของเด็กด้วย

จากการศึกษาเด็กในปี ค.ศ. 1932 ด้วยการสัมภาษณ์และนำคำตอบของเด็กมาพิจารณา ระดับจริยธรรม Piaget จึงได้แบ่งการพัฒนาจริยธรรมของเด็กออกเป็น 3 ขั้น

1. ขั้นก่อนมีจริยธรรม (Pre-moral Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิด จนอายุได้ 1 ขวบ เป็นวัยเด็กที่ไม่มีความรู้ด้านจริยธรรมใดๆ นอกจากความสบายของตัวเองนับเป็นระยะแห่งความยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ที่เรียกว่า Egocentrism

2. การมีจริยธรรมโดยอาศัยข้อบังคับ (Heteronomous Stage) เป็นระยะของเด็กวัย 2 – 8 ปี เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า Moral realism คือเด็กเริ่มมองจริยธรรมในลักษณะที่เป็นจริง และสามารถทำตามข้อบังคับได้ ทำให้เด็กเริ่มมีจริยธรรมโดยอาศัยการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้ โดยเด็กเองก็ไม่เข้าใจว่า เหตุใดต้องปฏิบัติเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่มีความพร้อมด้านสติปัญญา เด็กส่วนใหญ่ในวัยนี้ พยายามทำตามข้อบังคับ เพราะเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษเป็นส่วนมาก

3. การมีจริยธรรมด้วยตนเอง (Autonomous Stage) เริ่มตั้งแต่เด็กมีอายุ 8 – 9 ปี เป็นต้นไป เด็กเริ่มมีความคิดดีขึ้นสามารถเข้าใจนามธรรม เช่น ความรัก ความสุข ความทุกข์ ความร่วมมือ ความยอมรับ ดีขึ้น นอกจากนี้เด็กวัยนี้มีเหตุผลดีขึ้นอีกด้วย สามารถวิเคราะห์เหตุและผล ไม่ยึดสิ่งต่างที่ตายตัว เด็กจึงรู้จักกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ย่อมยืดหยุ่นได้ เรียนรู้ถึงเจตนาในการกระทำของผู้อื่นได้ดี จากประสบการณ์ที่เพิ่มพูนขึ้นและการมีอิสระจากข้อบังคับต่างๆ นี้เองที่ช่วยให้เด็กเข้าใจสิทธิผู้อื่น การให้อภัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งการรักษาความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งนับเป็นการพัฒนาจริยธรรมที่สูงขึ้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) จริยธรรม (Morality) หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความผิดถูกของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์นี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล โคลเบอร์ก ได้ยึดถือทฤษฎีทางปัญญาของ เพียเจต์ (Piaget, 1967) เป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก พัฒนาการแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ทางสังคม ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 3 เลยกฎเกณฑ์สังคมซึ่งในแต่ละระดับโคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น เรียงตามลำดับดังนี้

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ทางสังคม ระดับนี้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น

2 ขั้น

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ของผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพราะกลัวถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการอยากได้รางวัล ในขั้นนี้เด็กจะทำดี ตามกฎเกณฑ์และเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ จะเปรียบเทียบขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ขั้นนี้ได้จากการแลกเปลี่ยน

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ ในระดับนี้ ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมเท่านั้นที่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบสามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลต่างๆ สังคมอย่างเป็นระบบ ความเข้าใจนี้ถือเป็นการรับรู้ทางสังคมเพื่อเกิดการเรียนรู้ทางสังคมแล้ว คนเราจึงตัดสินใจความถูกผิดของการกระทำของบุคคลต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ ตามกฎเกณฑ์นี้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 3 ทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ขั้นนี้จะทำดีเพื่อต้องการเป็นคนดีในทฤษฎีของตนเองและของบุคคลต่างๆ ในสังคม หรือต้องการรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมเพื่อรักษาความดีงามต่างๆ ให้คงอยู่

ขั้นที่ 4 ขั้นการปฏิบัติตามหน้าที่ ขั้นนี้กฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคมเป็นสิ่งที่ดี คนเราคิดว่ามีค่าและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามค่านิยม และรักษากฎเกณฑ์เพื่อให้สถาบันต่างๆ ของสังคมดำรงอยู่ต่อไป

3. ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม ในระดับนี้ คนเราสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องเหมาะสมกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ตามหลักการที่ตนคิดแล้วไตร่ตรองด้วยตนเองแล้วว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินใจถูกต้องของการกระทำในระดับนี้ มีจำนวนไม่มากเพราะต้องอาศัย

ปัญญาความคิดระดับสูงและต้องเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต กฎเกณฑ์นี้แบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 5 ชั้นการมีเหตุผลและการเคารพตนเอง ในขั้นนี้ความถูกต้องเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาถึงค่านิยมเฉพาะตัวบุคคล สิทธิเฉพาะตัวบุคคล สภาพการณ์และกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลซึ่งยอมรับโดยคนส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์ของคนในสังคม เพื่อพิทักษ์สิทธิของคนในสังคม

ชั้นที่ 6 ชั้นอุดมคติสากล ขั้นนี้ความถูกต้องคือ หลักสากลเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน โดยสำนึกถึงคุณค่าความถูกต้อง ตามหลักเกณฑ์ที่บุคคลนั้นพิจารณาเลือกแล้ว โดยไม่หวั่นไหวกับสิ่งใดๆ

ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการคิดไตร่ตรองซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข้อมูลที่นำมาพิจารณาส่วนหนึ่งเป็นความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจกประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับใหม่ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้รับจากการรับฟังทฤษฎีของผู้อื่น หากข้อมูลต่างๆ เหล่านี้มีข้อขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ความรู้สึกไม่สมดุลก็จะเกิดขึ้น ทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพนี้ต้องปรับตัว โดยการสำรวจและจัดระเบียบความเข้าใจของตนใหม่ซึ่งแตกต่างจากเดิม กระบวนการจำแนกและบูรณาการ (Discrimination and Integration) ซึ่งเป็นกลไกของการพัฒนาการทางจริยธรรมเท่าในเชิงคุณภาพอย่างสิ้นเชิง พัฒนาการทางจริยธรรมจึงเป็นผลของการสังเกตและคิดไตร่ตรองของบุคคล

ทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีรากฐานจากการวิเคราะห์คำอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจทางจริยธรรม โคลเบอร์กเรียกคำอธิบายเหตุผลนี้ว่า Moral Reasoning จึงถือได้ว่าทฤษฎีของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม มิใช่ทฤษฎีการตัดสินใจทางจริยธรรมเพราะการตัดสินใจ การกระทำหนึ่งๆ ถูกหรือผิดไม่เกี่ยวข้องกับระดับจริยธรรมของโคลเบอร์ก มิใช่ทฤษฎีพฤติกรรมทางจริยธรรม เพราะมิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลจริยธรรม กับพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นอย่างไร ยังต้องมีการศึกษาต่อไปอีกมาก เพราะทฤษฎีของโคลเบอร์กมิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์นี้ไว้ (Kohlberg 1976)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้สรุปเหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ไว้ดังนี้

เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ตารางที่ 2 แสดงขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับทางจริยธรรม
ขั้นที่ 1. หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2 – 7 ปี) ขั้นที่ 2. หลักการแสวงหารางวัล (7 -10 ปี)	1. ระดับกฎเกณฑ์ (2 – 10 ปี)
ขั้นที่ 3. หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10- 13 ปี) ขั้นที่ 4. หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 – 16 ปี)
ขั้นที่ 5. หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6. หลักการอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่สมบูรณ์)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

การพัฒนาทางจริยธรรม โคลเบอร์ก เชื่อว่า การพัฒนานี้จะเป็นไปตามขั้นโดยเริ่มจากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพียงแต่ว่าบุคคลในบางส่วนของสังคมจะก้าวไปตามขั้นของพัฒนาการนี้อย่างรวดเร็ว หรือ เชื่องช้าได้ ต่างๆ กัน บางคนอาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่ง บางคนก็พัฒนาการไปแล้วถึงขั้นที่ 6 และโคลเบอร์กพบว่า ผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้นที่สี่เท่านั้น พัฒนาการขั้นที่หกเป็นเหตุผลสากล กว้างขวาง ไม่ขัดแย้งกันและมีรากฐานจากควมมีหลักการไม่เข้าข้างตนเอง และเป็นอุดมคติ (Kohlberg 1984 : 405)

พัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นนี้ โคลเบอร์กได้มาจากการวิเคราะห์ลักษณะของคำตอบของเยาวชนอเมริกันอายุ 10 – 16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม

การที่บุคคลมีการพัฒนาจริยธรรมที่แตกต่างกัน ดังกล่าว นักจิตวิทยาเชื่อว่าคนส่วนใหญ่จะเกิดจากการบีบบังคับของสังคม ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เป็นอิสระในการคิดและการกระทำ แต่กลับมีแต่ความเข้มงวด บีบบังคับไม่ยอมให้เด็กได้ฝึกหัดการมีเหตุผล และการเคารพตนเอง หรือสังคมนั้นเป็นสังคมที่ปิดกั้น ไม่ยอมให้ความคิด และวิธีการปฏิบัติของบุคคลในสังคมอื่นรั่วไหลเข้าไป

อนึ่งการที่บุคคลมีการพัฒนาจริยธรรมไปถึงขั้นที่ 6 มิได้หมายความว่าบุคคลผู้นั้นจะใช้หลักการกระทำเหมือนในขั้นที่ 6 ทุกประการ บุคคลอาจลงมาใช้หลักขั้นต่ำเป็นเหตุผลในการปฏิบัติ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะอารมณ์ขุ่นมัวอันเกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น เกิดความอดอยากเกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นหรืออยู่ในระหว่างอันตรายเป็นต้น ลักษณะที่ส่งเสริมการใช้เหตุผลเชิง

จริยธรรม พัฒนาการทางจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของทั้งพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของบุคคลนั้นๆ การที่มนุษย์จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปรวดเร็วเพียงใด และขึ้นสูงถึงระดับใดขึ้นอยู่กับอิทธิพลดังกล่าวซึ่งอาจแยกกล่าวได้ 3 ประเภท คือ

1. ทางด้านสติปัญญา การคิด ภาษา จริยธรรมในขั้นสูงจะเกิดขึ้นได้จากการรับรู้และการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็หมายถึงสติปัญญาของบุคคล จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลด้วย

เมื่อบุคคลรับรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันแล้ว ย่อมเกิดความสามารถที่จะคิดนำหลักการต่างๆ ที่เรียนรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนความสามารถในการใช้ภาษานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อบุคคลในการที่จะสามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง

2. ทางด้านอารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพ จริยธรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของแต่ละคน ได้มีทฤษฎีของอิริคสัน ที่กล่าวถึงระดับการพัฒนาทางอารมณ์ สังคมไปตามอายุ เนื่องด้วยสาเหตุร่วมของปัจจัย 3 ประการ คือ

2.1 ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจากทารกเป็นเด็ก จากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดความต้องการและความสามารถแตกต่างกันไป

2.2 การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั้งในครอบครัว โรงเรียนและที่ทำงาน

2.3 สถานภาพของอีโก้ของบุคคลนั้นในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งเป็นรากฐานพัฒนาการทางอีโก้ให้สูงขึ้นไปจากเดิม

3. ทางด้านความสามารถในการหยั่งรู้ในบทบาทของผู้อื่น ความสามารถในการหยั่งรู้ในบทบาทของผู้อื่น เกิดจากการมีประสบการณ์ทางสังคมในการรับรู้ และเรียนรู้จนเข้าใจความคิดจิตใจ ปัญหา ความต้องการ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้อื่น ความสามารถในการหยั่งรู้บทบาทของผู้อื่นนี้เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับจากครอบครัว กลุ่ม เพื่อน โรงเรียน จุดเริ่มต้นของความสามารถในการหยั่งรู้บทบาทของผู้อื่น เกิดจากการที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม และค่านิยม กับพ่อแม่อยู่เสมอ

สรุป

ความเข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยในการดำเนินชีวิตของคนให้มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ความแตกต่างของบุคคล โดยเฉพาะขอบเขตและขีดจำกัดที่สัมพันธ์กับอาชีพและประสบการณ์ จึงทำให้บุคคลเลือก และจำกัดที่จะมอง นอกจากนี้เรายังต้องทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างจิตและพฤติกรรม ซึ่งแนวทางสำคัญ 3 แนวทาง คือ สมอ อวัยวะ รับความรู้สึก และเส้นประสาท

รวมถึงความเข้าใจกับปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ประกอบไปด้วย ปัจจัยพื้นฐานทางชีววิทยา ทางสังคมวิทยา จิตวิทยา และพื้นฐานทางจริยธรรม

จรรยาบรรณ (Code of Ethics) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพ การงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิกอาจ เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

ศีลธรรม (Moral) หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ ข้อห้าม และข้อปฏิบัติ อันสืบเนื่องมาจากคำสอนในศาสนา ซึ่งมุ่งบังคับทั้งทางกาย วาจา ใจ

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ

มโนธรรม (Conscience) หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งคำว่า จริยธรรม และคำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าเป็น เรื่องที่เกี่ยวกับการประพฤติและการปฏิบัติของมนุษย์ในวิถีทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นที่ยอมรับนับถือ ของสังคมและมนุษยชาติทั่วไป โดยที่คำว่า จริยธรรม ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ethics, Ethics Rule Morality คำเหล่านี้มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมความหมายของคำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางหรือข้อกำหนดด้านพฤติกรรมของมนุษย์ ในทางที่ดีงามและเป็นที่ยอมรับของคนใน สังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

การจัดอบรม “ค่ายพุทธบุตร” เกิดจากแนวคิดของพระภิกษุที่สังเกตเห็นปัญหาของสังคม ที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน และมีความต้องการให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรม อบรมเยาวชน ให้เป็นคนดี เพื่อหยุดยั้งความล่มสลายทางจริยธรรมให้ทันเวลา โดยมุ่งให้เป็น บุตรที่ดีของบิดา มารดาเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็น สาวกที่ดีของพระศาสนา เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมด้วยความ เป็นมนุษย์ถือเป็นงานชิ้นสำคัญและ ความจำเป็นต้องจัดทำอย่างเร่งด่วนที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไข โดยยึดถือแนวความคิดของ หลวงพ่อพุทธทาสและหลวงปู่ปัญญานันทะเป็นแนวทางในการอบรม

แนวความคิดในการเข้าค่ายพุทธบุตร เริ่มแรกท่านพุทธทาสภิกขุ ได้บรรยายอบรม ลูกเสือและผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ณ ค่ายพุทธบุตร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2509 โดยท่านพุทธทาส ภิกขุ (2518 : 7-8) ได้กล่าวไว้ว่า

อาตมาเคยพูดเสมอว่า คำว่า ธรรมบุตร นั้น เป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า ลูกเสือ หรือลูกเสือนั้นก็มีความหมายกับคำว่า ธรรมบุตร มาตั้งแต่แรกพอมีค่ายลูกเสือที่นี้เข้า ก็นึก

ถึงสิ่งนี้มากขึ้น จึงกระทั่งแนะนำว่าควรจะใช้คำนี้เป็นชื่อของค่ายลูกเสือ คือสถานที่ที่เกิดแต่ธรรมะ คือลูกของธรรมะ เรียกตรงๆว่า ลูกของธรรมะ คือลูกเสือนั่นเอง ลูกก็คือบุตรอยู่แล้ว ทีนี้เสือต้องประกอบด้วยธรรมะจึงจะเป็นเสือ ไม่ใช่เสืออันธพาล คำว่าเสือต้องประกอบไปด้วยคุณธรรม คือมีความกล้าหาญ มีความสามารถ และความหวังดีต่อความดี ความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรม อะไรเหล่านี้เป็นต้น จึงจะเรียกว่า เสือ ตามความหมายที่แท้จริง ถ้าว่า เสือ คือธรรมะ คำว่า ลูก คือคำว่า บุตร คำว่า ธรรมบุตร จึงมีความหมายอย่างนี้ และได้ใช้เป็นชื่อของค่ายนี้

นอกจากนี้ท่านพุทธทาส ภิกขุ ได้จัดให้มีสถานที่ฝึกอบรมแก่บุคคลทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่จะมาอบรมแบบค้างคืน ณ ค่ายพุทธบุตร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านพุทธทาส ภิกขุ ไม่ได้เรียกผู้ที่มาค้างแรมในการฝึกอบรมธรรมะว่า “ค่ายพุทธบุตร” แต่ใช้ศัพท์ เรียกว่า “ค่ายธรรมบุตร”

การอบรมค่ายพุทธบุตร กล่าวได้ว่าเป็นการสืบสานความคิดโครงการค่ายธรรมบุตรของหลวงปู่พุทธทาสที่ได้จัดทำขึ้นเพื่ออบรมเยาวชนผ่านการเข้าค่าย แต่ท่านพุทธทาสใช้ศัพท์เรียกว่า “ธรรมบุตร”

หลวงปู่พุทธทาส กล่าวว่า คำว่า “บุตร” โดยความหมาย การเกิดของคนนั้นมีหลายทาง คือทางร่างกายก็ได้ ทางจิตใจก็เกิดได้ การเกิดทางกาย คือ เกิดจากท้องของแม่และพ่อจึงเกิดร่างกาย แต่คำว่าเกิดทางใจนี้เกิดได้หลายครั้งหลายเหตุการณ์

ธรรมบุตร คือ ผู้ที่เกิดธรรม คือผู้ที่ได้เปลี่ยนจิต เปลี่ยนใจ ความรู้สึกนึกคิด ความปรารถนาเดิมๆ มาสู่ความรู้สึกนึกคิดนี้ การกระทำ ความต้องการตามปรารถนาที่เป็นไปตามธรรม เขาจึงจิตใจอันใหม่ ที่เรียกว่า เกิดหรือบุตร จึงได้จัดให้มีการค้างแรมอันเป็นสถานที่ฝึกอบรมให้คนมีธรรมะ ผู้ที่เข้าค่ายหรือผู้มาฝึกอบรมต้องประพฤติธรรมต้องเสียสละ คือสละกิเลส เพราะกิเลสทำให้คนเห็นแก่ตัว กล่าวคือ ถ้าธรรมบุตรคนใด มีความเห็นแก่ตัว คนนั้นก็หมดความเป็นธรรมบุตร หากเป็นก็เป็นแต่ปาก เป็นแต่เครื่องแต่งกาย เป็นเพียงพิธี ไม่ได้เป็นธรรมบุตรอย่างแท้จริง ดังนั้นต้องฝึกอบรมให้ธรรมบุตรทุกคน ให้เฉลียวฉลาดเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่เห็นแก่ตัว คือต้องเห็นแก่ผู้อื่นเสมอ นึกถึงผู้อื่น คือ ต้องอยู่เพื่อผู้อื่นและธรรมบุตรต้องเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ คือให้ธรรมบุตรรู้จักเหตุผล โดยให้ธรรมบุตรทุกคนรู้จักทุกสิ่งถูกต้องตามความเป็นจริงให้รู้ว่าธรรมะหรือศาสนานั้นคืออะไร มนุษย์รอดได้เพราะอะไรเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมของศาสนาเท่าที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเพียงพอการจัดฝึกอบรม “ค่ายพุทธบุตร” “ค่ายพุทธธรรม” สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และสูงกว่า เป็นงานเผยแผ่ศาสนาของฝ่ายบรรพชาศิกขุแก่ศาสนิกชน ด้วยความสมัครใจของครู, นักเรียน, พ่อแม่, ตามหลักพัฒนาชีวิตและสังคม คือ บวร (บ้าน, วัด, โรงเรียน)

ฝ่ายผู้ให้หรือบรรพชิตจะให้ด้วยความเมตตา ปาณาณาให้เยาวชนได้รู้ ได้ฝึก ได้สะสม คุณลักษณะอันเป็นคุณธรรม โดยถือเอาคุณสมบัติตามคำสอนและวัตรปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นต้นแบบ ด้วยวิธีการให้ที่เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง นักเรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามในสถานการณ์เดียวกัน เป็นการฝึกคนให้รู้จัก “อยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง” “มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ประโยชน์ และถูกต้องตามธรรมวินัย”

เพราะฉะนั้นท่านพุทธทาสภิกขุจึงได้ทำการอบรมผู้ที่เข้ามาอยู่พักแรมในการอบรมธรรมว่า “ธรรมบุตร” ซึ่งคำว่า “ธรรมบุตร” จึงใช้กับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาพักแรม ซึ่งจะมีความแตกต่างจากคำว่า “พุทธบุตร” ซึ่งคำว่า “พุทธบุตร” นั้นก็ได้แนวคิดมาจากคำว่า “ธรรมบุตร” แต่ใช้เรียกเฉพาะนักเรียนที่เข้ามาเข้าค่ายพุทธบุตร มีพระภิกษุหลายรูปที่จัดค่ายพุทธบุตร เช่น พระพิศาลธรรมพาที (พยอม กลฺยาโณ) วัดสวนแก้ว พระครูปลัดศีลวิวัฒน์ (สง่า สุภโร) วัดปัญญาบันฑิตาราม พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ วัดอุโมงค์ เป็นต้น ที่ทำการอบรมนักเรียนซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าผู้เข้ามาฝึกอบรมต้องประพฤติธรรมโดยไม่เห็นแก่ตัว ทุกคนประพฤติปฏิบัติให้ตนเองมีสมรรถภาพสูงสุด แล้วพึงให้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น คือประเทศชาติหรือโลก

สถานที่จัดค่ายขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้และผู้รับ ซึ่งอาจเป็นวัด สถานศึกษา ค่ายฝึกอบรม (เช่น ค่ายเนตรนารี ค่ายยุวกาชาด ค่ายลูกเสือ หรือค่ายฝึกอบรมคุณธรรมที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ) ในส่วนของหลักสูตรฝึกอบรมจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับแนวคิดและหลักการของผู้ให้ที่สำคัญ แต่ต้องเน้นแนวทางพระพุทธศาสนา คือ ให้ท่าน รักษาศีล และเจริญภาวนา

4. ความเป็นมาของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์

วัดพระศรีอารย์นี้ เดิมทีชื่อวัดสระอาน สันนิษฐานว่า ได้เริ่มก่อสร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2275 ซึ่งเดิมเป็นวัดร้างไม่มีพระภิกษุมายู่จำพรรษา เป็นวัดเก่าที่มีมาช้านาน โดยมีผู้ค้นพบอุโบสถเป็นแบบก่ออิฐถือปูน ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 9 เมตร เป็นอุโบสถมหาอุด มีทางเข้าวัดเพียงด้านหน้าด้านเดียว ด้านทิศเหนืออุโบสถมีสระน้ำโบราณอยู่คู่ ซึ่งในขณะที่ค้นพบมีสภาพเก่าและชำรุดทรุดโทรมเป็นอย่างมาก ภายในอุโบสถมีพระประธานเก่าแก่เป็นอิฐเผาถือปูน บริเวณรอบๆ อุโบสถนั้น ปกคลุมไปด้วยป่าอย่างยุงร่าวร้อยกว่าปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 เริ่มมีพระภิกษุเข้ามาจำพรรษาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2500 ได้เปลี่ยนชื่อจากวัดสระอานมาเป็น “วัดพระศรีอารย์” หลังจากพระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร ขณะอุปสมบทปีพรรษาแรกประมาณปี 2493)

ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ ต่อจากหลวงพ่ออินทร์ ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดพระศรีอารีย์มาโดยลำดับ เช่น บูรณะอุโบสถหลังเก่า ในปี พ.ศ. 2510 และพ.ศ. 2530 ตามลำดับ สร้างศาลาการเปรียญปี พ.ศ.2506 สร้างอุโบสถหลังใหม่ปี พ.ศ.2511 สร้างกุฎิสิริพัฒนกิจ พ.ศ.2514

ต่อมาเมื่อ พระครูสิริพัฒนกิจ (หลวงพ่อจันทร์ กนฺตโร) มรณภาพลง พระครูวิทิศพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้มารับตำแหน่ง โดยได้ดำเนินตามแนวคิดของท่านเจ้าอาวาสองค์ก่อน พร้อมทั้งนำแนวคิดใหม่ๆเข้ามาบริหารจัดการ จนวัดพระศรีอารีย์ ได้เป็นศูนย์กลางในการฝึกอบรมค่ายคุณธรรม ค่ายวาทศิลป์ จนเป็นที่เลื่องชื่อและรู้จักกันดีในปัจจุบัน และดำเนินโครงการต่างๆ มากมาย อาทิ โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, โครงการค่ายยุววาทศิลป์สัมพันธ์, โครงการประกวดวาทศิลป์, โครงการน้ำหมักชีวภาพ, โครงการน้ำสมุนไพร(น้ำลูกยอ), โครงการเตาเผาถ่านน้ำส้มไม้, โครงการธนาคารต้นไม้, โครงการธนาคารขยะ, โครงการถังหมักก๊าซชีวภาพ, โครงการดนตรีไทย, โครงการอนุสาวรีย์ไทย, โครงการปุ๋ยหมักจากใบไม้, โครงการสวนสมุนไพร, โครงการมัดคุเทศก์น้อย, โครงการอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติ, โครงการการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ อีกทั้ง ยังเป็นศูนย์กลางในการประสานงานของกลุ่มองค์กรภาคเอกชน เป็นที่ตั้งของมูลนิธิประชาคมจังหวัดราชบุรี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดพระศรีอารีย์จังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน

วัดพระศรีอารีย์ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต. บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ก่อนที่จะมีการจัดตั้งโครงการเข้าค่ายพุทธบุตรขึ้น พระมหาชวการ สุเมโธ ซึ่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ ได้ไปฝึกอบรมตามหลักสูตรธรรมทายาทและอยู่ศึกษางานเข้าค่ายอบรมเยาวชนที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี เป็นระยะเวลาประมาณ 3 - 4 ปี และมีโอกาสได้ออกไปศึกษาดูงานในการเข้าค่ายอบรมในต่างจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2536 ในขณะที่ท่านทำงานเกี่ยวกับการเผยแผ่อยู่นั้น มีแนวคิดเป็นทุนเดิมอยู่แล้วว่าจะต้องมาจัดโครงการในลักษณะนี้ (เข้าค่ายพุทธบุตร) ที่วัดพระศรีอารีย์

พระมหาชวการ สุเมโธ จึงได้เริ่มจัดค่ายอบรมคุณธรรมที่วัดพระศรีอารีย์ประมาณปี พ.ศ. 2537 ในเบื้องต้นได้มีสหธรรมิกที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน ในการทำงานเผยแผ่มาช่วยกันวางรูปแบบกิจกรรม โดยใช้รูปแบบของวัดชลประทานฯ แต่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปรับกิจกรรมเท่าที่ควร แรกๆ มีการเปิดเทป แล้วพูดตามเทป ส่วนเรื่องสถานที่นั้นก็ยังไม่มีเป็นสัดส่วนหรือยังไม่มีเป็นรูปธรรมเหมือนกับปัจจุบันนี้ ระยะเวลาแรกๆ มีผู้เข้าร่วมการอบรมที่วัดพระศรีอารีย์ประมาณค่าละ 40 - 50 คน

หลังจากทำงานมาได้ระยะหนึ่ง จึงได้นำคณะวิทยากรไปศึกษาดูงานในที่ต่างๆ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นมาถวายความรู้แก่พระวิทยากร เช่น เทคนิคการเล่าทาน เป็นต้น เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันโครงการ

อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ มีพระครูวิจิตรพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์เป็นผู้อำนวยการดำเนินงาน โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีพระมหานรินศักดิ์ สัจจวาทิ เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ปทุมธานี เป็นประธานในการดำเนินงาน

5. โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

ชื่อ โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม “ค่ายพุทธบุตร”

หลักการและเหตุผล

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า มีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ - สังคมและการเมือง ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีขึ้นจนเป็นที่น่าวิตก ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อน เช่น ผู้คนไม่เคารพต่อศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ขาดระเบียบวินัย มีค่านิยมในทางฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เห็นแก่ตัว จนกล่าวได้ว่า “พัฒนาแต่ไม่เจริญ” หรือพัฒนาแต่วัตถุไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ สภาพสังคมทั่วไปจึงอยู่ในขั้นวิกฤต

ศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา ได้ร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรกุศล โรงเรียนเอกชน ตลอดจนผู้เห็นคุณค่าในการสร้างโอกาสให้ผู้อื่นมีคุณธรรม พิจารณาเห็นว่า “การสร้างคนให้มีคุณธรรมนั้นแหละคือการสร้างชาติ” เป็นการฟื้นฟูจิตใจเยาวชนหรือผู้เข้ารับการอบรมให้กล้าแข็ง รู้เท่าทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้รู้จัก ลด ละ เลิก สิ่งชั่วร้าย จนเกิดความปลอดภยันำความสงบเย็นมาสู่ชีวิต โดยใช้วิถี การอบรมตามแนวเข้าค่าย ดังนั้นโครงการอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” จึงเกิดขึ้น

ส่วนเนื้อหาสาระตามหลักสูตรฝึกอบรมให้เยาวชนได้เรียนรู้ โดยทางค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ยึดหลัก 5 ดีเพื่อชีวิต ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา และได้สอดแทรกคุณธรรมต่างๆ ไว้ในทุกกิจกรรมในการอยู่ค่าย 2 คืน 3 วัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ มารยาทชาวพุทธ และความกตัญญูกตเวที

การดำเนินการค่ายพุทธบุตรเป็นการให้โอกาสให้กับเยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรม เพื่อนำเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงาม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนากาย พระราชวรมุนี (2537 : 75) ได้กล่าวว่าพัฒนาสังคมอย่างสมบูรณ์แบบจะต้องพัฒนาคนใน 4 ด้าน คือ

1. พัฒนากาย ให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีพละนาถยที่ดี
2. พัฒนาศีล คือ ทำให้คนในสังคมมีระเบียบวินัย มีความประพฤติที่ดี มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีความสุจริตกาย วาจา และอาชีวะ
3. พัฒนาจิตใจ คือ ฝึกจิตใจให้มีคุณภาพ ให้มีสมรรถภาพที่ดี และให้มีสุขภาพดี
4. พัฒนาด้านปัญญา คือ ฝึกอบรมปัญญาให้เข้าใจ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือตรงกันข้ามที่มันเป็น ต้องฝึกปัญญาทั้งในแง่ที่ทำให้ขบวนการความคิดการรับรู้ไม่ถูกกิเลส เช่น โภคะ โทสะ โมหะ เข้าครอบงำ ทำให้ความคิดไม่มีอคติ โดยการใช้โยนิโสมนสิการพิจารณา ให้เห็นจริงด้วยปัญญา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมของศาสนาเท่าที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต อย่างถูกต้องและเพียงพอ
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม นำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นคุณธรรมประจำชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของความชั่วร้ายทั้งปวง มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย และสงบเย็น
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้อื่น ทั้งในทาง ด้านมีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ - สุจริต รับผิดชอบและกตัญญูกตเวที เป็นต้น
4. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีส่วนร่วมในการสืบอายุพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ไว้เป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมไทยสืบไป.

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักเรียนชั้นประถมปลาย ครั้งละไม่เกิน 450 คน
2. นักเรียนชั้นมัธยมต้น ครั้งละไม่เกิน 300 คน
3. นักเรียนชั้นมัธยมปลาย ครั้งละไม่เกิน 250 คน
4. นักศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และอุดมศึกษา ครั้งละไม่เกิน 200 คน

ลักษณะค่าย

1. ต้องอยู่พักแรม 2 คืน 3 วัน หรือ
2. สถานที่จัดฝึกอบรม โรงเรียน สำนักงาน ศูนย์ฝึกอบรม วัด
3. มีคณะกรรมการรับผิดชอบ พระภิกษุ คณะครูอาจารย์ คณะกรรมการ
4. ไม่จำกัดเพศ แต่กำหนดอายุ (เฉพาะแต่ค่าย) จัดที่พักเป็นสัดส่วน

วิธีการฝึกอบรม

1. เข้าค่ายพักแรมเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมร่วมกัน

2. การฝึกอบรมมีหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย อภิปราย สนทนา ตอบปัญหา กิจกรรมกลุ่ม ทำวัตรเช้า - เย็น สมาธิภาวนา บริหารกาย - บริหารจิต ธรรมะจากสื่อ ฯลฯ

งบประมาณ

1. งบประมาณจากสถานศึกษานั้นๆ หรือหน่วยงานนั้นๆ
2. งบที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจศาสนาที่ตนนับถือมากยิ่งขึ้น
2. ทำให้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น
3. ทำให้รู้จักตัดสินใจเลือกทางดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องด้วยตนเอง
4. ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย และรับผิดชอบมากขึ้น
5. ทำให้อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเกรงใจ และแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่มากขึ้น
6. ทำให้มีความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
7. ทำให้สำนึกในบุญคุณของท่านผู้มีคุณและตอบแทนได้ดีขึ้น
8. คณะครูอาจารย์ นักเรียน พระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสจัดกิจกรรมใน
9. ทางสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์อันดีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน สมกับคำว่า

“บวร”

วิธีการฝึกอบรม

1. นักเรียนเข้าอยู่ร่วมการฝึกอบรม นักเรียนต้องรักษาศีล 5 เพื่อสร้างสภาวะความปกติสุขสงบให้เกิดในหมู่คณะ

2. การฝึกอบรมมี 2 ภาค คือ ภาควิชาการ และภาคกิจกรรม

ภาควิชาการ

1. ภาควิชาการแบ่งออกเป็นวิชาย่อย ดังนี้

การเข้าถึงพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้ซึ่งถึงคุณของพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้การทำความเคารพพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้จักการปฏิบัติตนให้เข้าถึงพระรัตนตรัย

เพื่อให้รู้จักประโยชน์ที่พึงได้รับ จากการเข้าถึงพระรัตนตรัย

การเป็นบุตรที่ดีของพ่อ แม่ มีจุดประสงค์ดังนี้

เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พ่อ แม่ และบุตรที่ดี”

- เพื่อให้รู้ขอบข่ายหน้าที่ของพ่อ แม่ ที่ดีต่อลูก
 - เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงคุณธรรมและความประเสริฐของพ่อ แม่
 - เพื่อให้รู้หน้าที่ของบุตรที่ดีอันพึงกระทำต่อพ่อ แม่ แล้วนำไปใช้ในชีวิตจริง
- การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ มีจุดประสงค์ดังนี้
- เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “ครู” และ “ศิษย์ที่ดี”
 - เพื่อให้รู้ขอบข่าย “หน้าที่ของครูที่มีต่อศิษย์”
 - เพื่อให้รู้ “หน้าที่ของศิษย์ที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อครู”
 - เพื่อให้รู้ “ผลเสียที่ไม่สามารถเป็นศิษย์ที่ดีได้”
 - เพื่อให้รู้ “ผลดีอันเกิดจากการเป็นศิษย์ที่ดี”
- การเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน มีจุดประสงค์ดังนี้
- เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “เพื่อน” กับคำว่า “มิตร” และ “เพื่อนที่ดี”
 - เพื่อให้รู้ถึงคุณสมบัติของเพื่อนที่ดี แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้
 - เพื่อให้รู้ถึง “ผลเสียที่เกิดจากการไม่เป็นเพื่อนที่ดี”
 - เพื่อให้รู้ “ผลดีอันเกิดจากการเป็นเพื่อนที่ดี”
- การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ มีจุดประสงค์ดังนี้
- เพื่อให้รู้ความหมายของคำว่า “พลเมือง”
 - เพื่อให้รู้และเกิดความตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่ดี
 - เพื่อให้รู้โทษของการไม่เป็นพลเมืองที่ดี
 - เพื่อให้รู้และชื่นชอบผลดีอันเกิดจากการเป็นพลเมืองที่ดี
- การเป็นสาวกที่ดีของศาสนา มีจุดประสงค์ดังนี้
- เพื่อให้บอกความหมายและลักษณะการเป็นสาวกที่ดีได้
 - เพื่อให้บอกผลดีที่เกิดจากการเป็นสาวกที่ดีได้
 - เพื่อให้บอกวิธีการปฏิบัติตนในการเป็นสาวกที่ดีได้
 - เพื่อให้บอกโทษของการไม่สามารถเป็นสาวกที่ดีได้

ภาคกิจกรรม

ในภาคกิจกรรมนี้เน้นในภาคของการปฏิบัติ ให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรได้มีการปฏิบัติจริง โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ระยะเวลาเตรียมงาน

ในการซ่อมพิธีการอบรมจุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ให้มีการรับผิดชอบมีความสามัคคีในพิธีที่จัดให้มีขึ้น ในการซ่อมพิธีต่างๆ ดังต่อไปนี้

พิธีเปิดการอบรม มีลำดับขั้นตอน ดังนี้
 ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
 ประธานจุดเทียนเล่มที่อยู่ด้านขวามือของพระประธานก่อน
 จุดธูป 3 ดอกแล้วปักเป็นแถวเรียงหน้ากระดาน
 กราบพระรัตนตรัย 3 ครั้ง แล้วยืนขึ้นถอยหลัง 1 ก้าว
 ทำความเคารพธงชาติ 1 ครั้ง ทำความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ 1 ครั้ง
 ประธานมายืนที่หน้าเสตนด์ประนมมือหันหน้าไปด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา
 พระอาจารย์กล่าวนำเพื่อบูชาพระรัตนตรัยทุกคนว่าตามเสร็จแล้ว
 ประธานยืนที่หน้าเสตนด์ ฟังคำกล่าวรายงาน
 ผู้รับผิดชอบโครงการกล่าวรายงาน
 ประธานกล่าวปราศรัย และเปิดโครงการ
 นักเรียนกราบขอบคุณท่านประธาน

เตรียมสถานที่

จัดเก้าอี้จำนวนเท่าพระอาจารย์ ครูอาจารย์นั่งเป็นแถวด้านหน้านักเรียน ซึ่งนั่งพับเพียบให้เรียบร้อย

เตรียมบุคคล

เตรียมนักเรียนนำกล่าวคำมอบตัวเป็นศิษย์ 1 คน
 เตรียมนักเรียนอ่านคำมั่นสัญญา 2 คน ชาย 1 หญิง 1

เตรียมอุปกรณ์

เตรียมพวงมาลัยดอกมะลิเท่าจำนวนกลุ่มของนักเรียน วางบนพานด้านหน้านักเรียนไว้ให้นักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนไว้มอบให้ครู-อาจารย์

ขั้นตอนพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

พระอาจารย์นั่งบนเก้าอี้ ครู- อาจารย์นั่งที่พรม
 พระอาจารย์กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์
 ตัวแทนนักเรียนอ่านกลอน “คำมอบตัวเป็นศิษย์”
 นักเรียนนั่งตัวตรงระลึกถึงคุณของครู
 ตัวแทนของแต่ละกลุ่มมอบพานพวงมาลัยดอกมะลิให้แก่ครู
 นักเรียนทั้งหมดกราบลงแล้วหมอบอยู่
 พระอาจารย์ชี้ยมงคลคาถา
 นักเรียนสมาทานศีล

พระอาจารย์ให้ศีล 5

นักเรียนกราบ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธีมอบตัวเป็นศิษย์

พิธีจุดเทียนสู่ความเป็นพุทธบุตร

ขั้นตอนพิธี

แจกเทียนแก่พระอาจารย์ ครู และนักเรียนให้ครู นักเรียนนั่งสมาธิ

พระอาจารย์บรรยายเปรียบเทียบถึงความมีคัมภีร์ของพื้น โลกกับความมีคัมภีร์ของปัญญา
ของมนุษย์

พระอาจารย์บรรยายกรเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า

บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแล้วพระอาจารย์จุดเทียนที่วางอยู่ด้านหน้า
พระพุทธรูป

พระอาจารย์นำเปลวเทียนไปถ่ายทอดให้กับครู และนักเรียน

สวดบทสรรเสริญพระพุทธคุณพร้อมกัน

พุทธบุตรกล่าวคำปฏิญาณในความเป็นพุทธบุตร

พุทธบุตรดับเทียน พุทธบุตรนั่งตัวตรงระลึกถึงพระคุณแม่

พระอาจารย์บรรยายพระคุณแม่ (เป็นขั้นตอนสุดท้าย)

คำปฏิญาณ

คำปฏิญาณ หมายถึง ความตั้งใจแน่วแน่ ในการที่จะดำรงตนมิให้ผิดพลาดในการ
ดำเนินชีวิตและในหน้าที่การงาน ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความชั่ว โดยพระอาจารย์กล่าวนำ พุทธ
บุตรกล่าวตาม 3 ครั้ง

1. น อณริย์ กริสุสามิ
2. พุทธบุตร จักไม่กระทำความชั่วที่ต่ำทราม
3. พุทธบุตร จักกระทำความดีที่ถึงงาม
4. พุทธบุตร จักช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ นี่คือความสุขของเราชาวพุทธบุตร

กล่าวคำปฏิญาณเสร็จ พระอาจารย์กล่าวจงใจให้พุทธบุตรเห็นชัดในการกระทำความดี
ใครทำดียอมได้รับผลดี ใครทำชั่วยอมได้รับสิ่งที่ชั่ว

พิธีอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่

ขั้นตอนพิธี

1. จัดนักเรียนเข้าที่ให้เรียบร้อย
2. พระอาจารย์นั่งเก้าอี้ที่จัดไว้
3. พระอาจารย์ดำเนินการบรรยายสรุปการอยู่ค่าย

4. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจในการอยู่ค่าย
5. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจคุณพ่อ
6. เชิญตัวแทนนักเรียนออกมาแสดงอ่านบทความประทับใจคุณแม่
7. เชิญตัวแทนคุณแม่ออกมากล่าวถึงความรู้สึกในฐานะของผู้เป็นแม่
8. นักเรียนนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าตรงกลางที่ประชุม
9. พระอาจารย์เดินนำครูทั้งหมดเดินเข้าตรงกลางที่ประชุม
10. ครูเดินถึงไหน นักเรียนกราบลงแล้วหมอบอยู่ (เปิดเพลงพระคุณที่สาม)
11. พระอาจารย์บรรยายถึงพระคุณครูที่มีต่อนักเรียน
12. นักเรียนเข้าไปขอมาต่อครู เป็นอันจบพิธี

พิธีปิด

ขั้นตอนพิธี

1. นักเรียนนั่งประจำกลุ่ม
2. พระอาจารย์เชิญประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
3. ครูผู้รับผิดชอบโครงการกล่าวรายงานถึงผลของการอบรม
4. ประธานกล่าวให้โอวาท แล้วกล่าวปิดโครงการ
5. ตัวแทนนักเรียนนำนักเรียนทั้งหมดกล่าวคำขอมาพระอาจารย์
6. ครู นักเรียนกราบลาพระรัตนตรัย
7. ทุกคนยืนตรงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ต่อด้วยเพลงมาร์ชโรงเรียน เป็นอันจบโครงการ
8. ครู นักเรียนเดินทางกลับ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ครั้งนี้ได้มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการไว้หลายท่าน โดยมีวัตถุประสงค์ของการติดตามผลกำไรความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อปรับปรุงการฝึกอบรมในครั้งต่อไป เป็นต้น ผู้ศึกษา จึงได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย (2545:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคใน

การส่งเสริมจริยธรรมที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ความสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด อดออม ความอดทน และความรับผิดชอบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทุกกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ ด้านระเบียบวินัย ได้แก่ การสอนให้เด็กรู้จักเคารพ เชื้อพียงผู้ใหญ่ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ การฝึกให้รู้จักยืมคืนช่วยเหลือทำงานบ้าน ด้านความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ การให้คำชมเชยเด็กที่ขยันในการศึกษาเล่าเรียน ด้านการประหยัดอดออม ได้แก่ การสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ในการใช้สอย ด้านความอดทน ได้แก่ การจัดให้เด็กรู้จักเข้าคิว และด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ การมอบหมายให้ทำความสะอาดบริเวณบ้าน ส่วนความสนใจเฉพาะด้านพบว่า ด้านระเบียบวินัยและด้านความรับผิดชอบ กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจมากที่สุด และการรู้จักประหยัดอดออมพบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ให้ความสำคัญเลย

ผลการศึกษาทักษะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับที่มาก คือ จริยธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ด้านวิธีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับที่มาก คือ สถานสงเคราะห์ควรมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับที่มากกว่าสถานสงเคราะห์ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมการวางแผนงานส่งเสริมจริยธรรม และประโยชน์ในการส่งเสริมจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับที่มากที่สุด คือ จริยธรรมจะเป็นหลักให้เด็กนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันละทักษะเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมจริยธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง และในส่วนของ การวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์พบว่า คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ มีความสัมพันธ์กับทักษะด้านประโยชน์ของการส่งเสริมจริยธรรมและคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้านระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับทักษะด้านวิธีการส่งเสริมจริยธรรม

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานสงเคราะห์ควรส่งเสริมจริยธรรมด้านการประหยัดอดออม เช่น ควรณรงค์ประชาสัมพันธ์เรื่องของการประหยัดอดออม รู้จักเก็บเงินไว้ใช้ตามความจำเป็น และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เช่นรณรงค์สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยสร้างความชัดเจนในการส่งเสริมจริยธรรม ซึ่งเริ่มต้นแต่ควรกำหนดนโยบายแผนงานลงมาจนถึงระดับการดำเนินงาน ควรบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ควรมีบุคลากรผู้รับผิดชอบด้านจริยธรรมโดยตรง และควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อการส่งเสริมจริยธรรม

ตลอดจนควรพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้ควรมีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

สุธี สุพร (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ต่อการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์วิทยาเขตวังน้อย” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 16-18 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ในระดับ 2.51-3.50 สถานภาพของครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน มีอาชีพค้าขาย มีรายได้ตั้งแต่ 12,001 ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดา เคยเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมที่ศูนย์ 1-5 ครั้ง นอกจากนี้ วนใหญ่เคยเข้าร่วมอบรมค่ายพุทธบุตร และที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้เป็นเพราะนโยบายของโรงเรียนที่ให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ครู/อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-60 ปี การศึกษาปริญญาตรี สมรสแล้ว มีประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนา โดยการติดตามข่าวจากสื่อต่างๆ และปัจจุบันทำหน้าที่ครู/อาจารย์ประจำชั้น ความคิดเห็นต่อวิธีการฝึกอบรมผลปรากฏว่า นักเรียนและครูมีความเห็นด้วยกับเนื้อหาของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และส่งเสริมให้นักเรียนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นอันดับหนึ่ง ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอบรมผลปรากฏว่าใช้เวลาฝึกอบรมนานเกินไป ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย วิธีการ/เทคนิคฝึกอบรมและวิทยากร แนวการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทั้งนักเรียนและครูเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงในเรื่องสถานที่เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ วิธีการนำเสนอเนื้อหา ระยะเวลาในการฝึกอบรม วิธีการ เทคนิคการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรมตามลำดับ

สุทธินันท์ จันทนา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย “ การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาเนันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อประเมินความรู้ในหลักธรรมของศาสนาที่ใช้ในโครงการอบรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร เพื่อประเมินการนำหลักธรรมของศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเยาวชน ที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร และเพื่อประเมินเจตคติด้านความรู้สึกรักของเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

ผลการศึกษาความรู้ในหลักธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มีความรู้ในหลักธรรม คือ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ และการเป็นสาวกที่ดีของศาสนา ผลการศึกษา การนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ นำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

บ่อยครั้ง ผลการศึกษาเจตคติของเยาวชนต่อโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ($\bar{x} = 4.10, S.D. = 0.66$)

ปัญหาในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ พบว่า ปัญหาอันดับหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง ในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้าน คือ ไม่มีผู้นำปฏิบัติ ปัญหาในการนำไปปฏิบัติที่โรงเรียนอันดับหนึ่ง คือ ไม่กล้าปฏิบัติเพราะอายเพื่อน และปัญหาในการนำไปปฏิบัติในสังคม/ชุมชนอันดับหนึ่ง คือ ไม่กล้าแสดงออก

ผลการเปรียบเทียบระหว่างเพศชาย เพศหญิง ไม่มีความแตกต่างกันในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 และเจตคติของเยาวชนชาย หญิง ต่อโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

ประเสริฐ บุญสันต์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตสะพานสูง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเฉพาะโรงเรียนในเขตสะพานสูงทั้งนักเรียนชาย – หญิง (2) เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเฉพาะโรงเรียนในเขตสะพานสูง ระหว่างนักเรียนชาย – หญิง โดยแยกจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพของบิดามารดา

จากผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งชาย- หญิง โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในเขตสะพานสูง มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เฉพาะด้านพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีอยู่ในระดับสูง ด้านความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับต่ำ

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสะพานสูง ระหว่างนักเรียนชาย – หญิง เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า นักเรียนชาย- หญิง มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบ และความประหยัดของนักเรียน – หญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษาของ บิดามารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกัน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านพบว่า ด้านความกตัญญูต่อนักเรียนมีพฤติกรรมทาง จริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน จำแนก ตามอาชีพของบิดามารดาพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนที่มีบิดามารดาแตกต่างกัน โดยรวม และเฉพาะด้านไม่แตกต่างกัน

สมเดช ใจหวัง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนบ้านไทร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า การฝึกอบรม ดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมเข้าค่ายอบรมพัฒนาจิต เป็นการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในการรู้จัก สมาทานศีล การปฏิบัติธรรม การนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดศรัทธา มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง 2) กิจกรรมนำนักเรียนไปวัดในวันธรรมสวนะ เพื่อให้นักเรียนรู้จัก ปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสถานที่อันควร 3) กิจกรรมอบรมวันสุดสัปดาห์ เพื่อให้ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ในด้านเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ กลุ่มเป้าหมาย มีความกระตือรือร้น ต้องการพัฒนาตนเอง และร่วมกิจกรรมตลอดการอบรม ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำแนวคิดวิธีการ ไปพัฒนาตนเองให้มีวินัย มีความรับผิดชอบ และ ความซื่อสัตย์ การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการสอนสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ หรือสอนสอดแทรกในการนำเข้าสู่ บทเรียน กิจกรรมหรือเนื้อหา 2) กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงเช่น การอบรมหน้า เสา์ธง 3) กิจกรรมบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชน กลุ่มเป้าหมายมีความมั่นใจใน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ตนเอง

โดยสรุปการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์การฝึกอบรม และ การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรม ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ให้ เป็นคนดีมีวินัย มีความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ นอกจากนี้สามารถนำวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ส่งผลให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วินัย บุญทริก (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดับการดำเนินงาน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่าย

ปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี 2) ปัญหาและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี ประกอบด้วย

2.1 ด้านความมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ และหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ควรปลูกฝังระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อวันสำคัญทางศาสนา โดยครู-อาจารย์หมวดสังคมศึกษาคควรจะนำนักเรียนไปเข้าศาสนสถานทำบุญเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

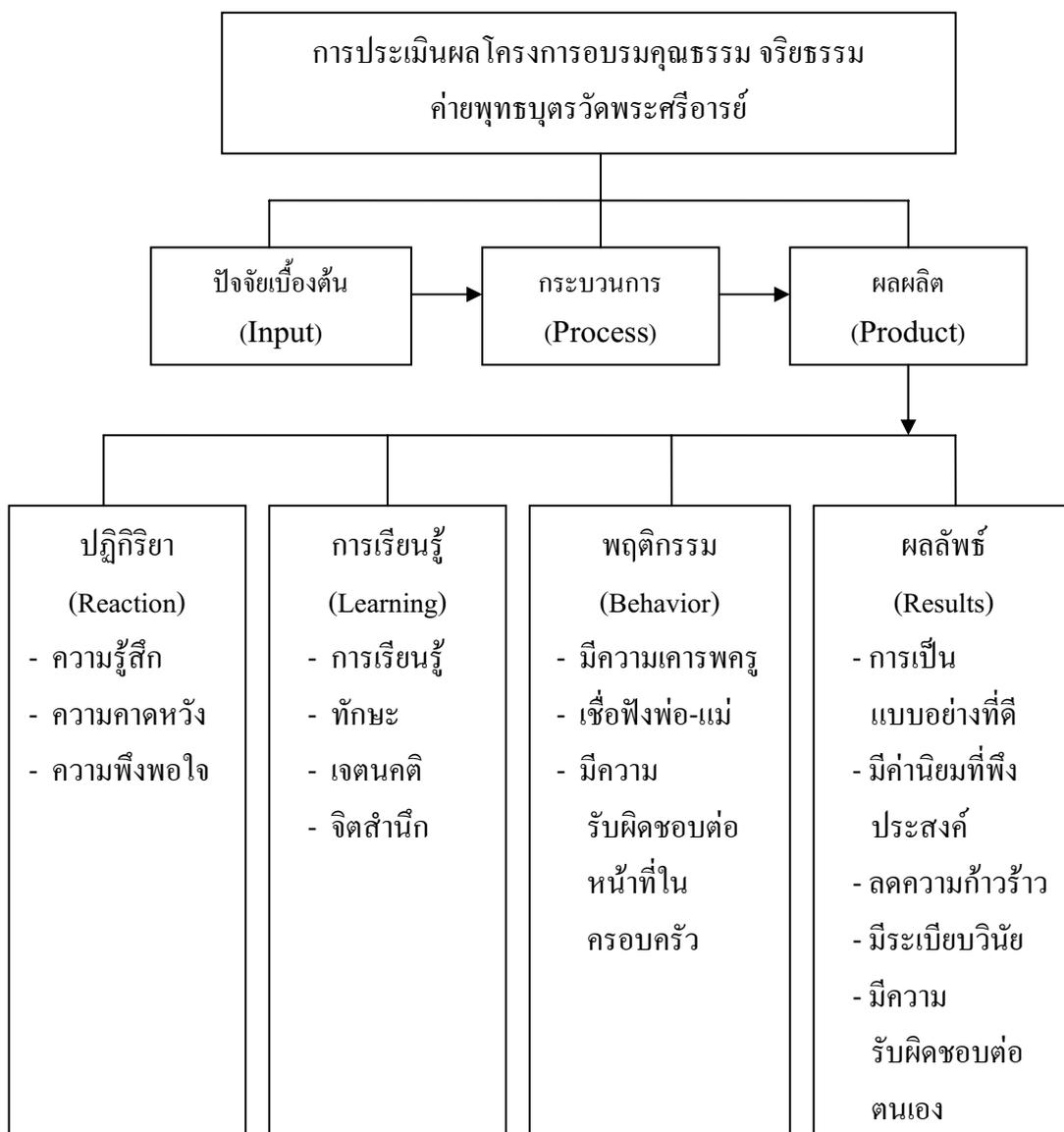
2.2 ด้านซื่อสัตย์สุจริต ควรดำเนินการแก้ไขโดยอาศัยการอบรมจากอาจารย์ที่ปรึกษา ฝ่ายปกครอง เพื่อขัดเกลานักเรียนในความปกครองหรือที่รับผิดชอบ ได้เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริต

2.3 ด้านความมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ครู-อาจารย์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในความมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ โดยเฉพาะความสามัคคีต่อหมู่คณะ ควรสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อให้ให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

2.4 ด้านประหยัด อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านควรอบรมชี้แนะเกี่ยวกับแนวทางการประหยัดและออมด้วยการเก็บเงินสะสมเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นประโยชน์ในการออมทรัพย์ในอนาคต ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ประหยัดและออม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดใช้ตัวแบบการประเมินเชิงระบบ (IPP) และรูปแบบการประเมินของโดนัลด์ แอล. เคิร์กแพทริก (Donald L. KirkPatrick) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเรื่อง “การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย พุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยเชิง ประเมินผล(Evaluation Research) การนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยจะนำเสนอตามลำดับได้ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 4. การวิเคราะห์ข้อมูล
 5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย
- ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้กำหนดวิธีการวิจัยอันประกอบด้วย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ดัง รายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ครั้งนี้ คือ

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 33 คน
2. ผู้เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จำนวน 600 คน
3. ผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ จำนวน 600 คน

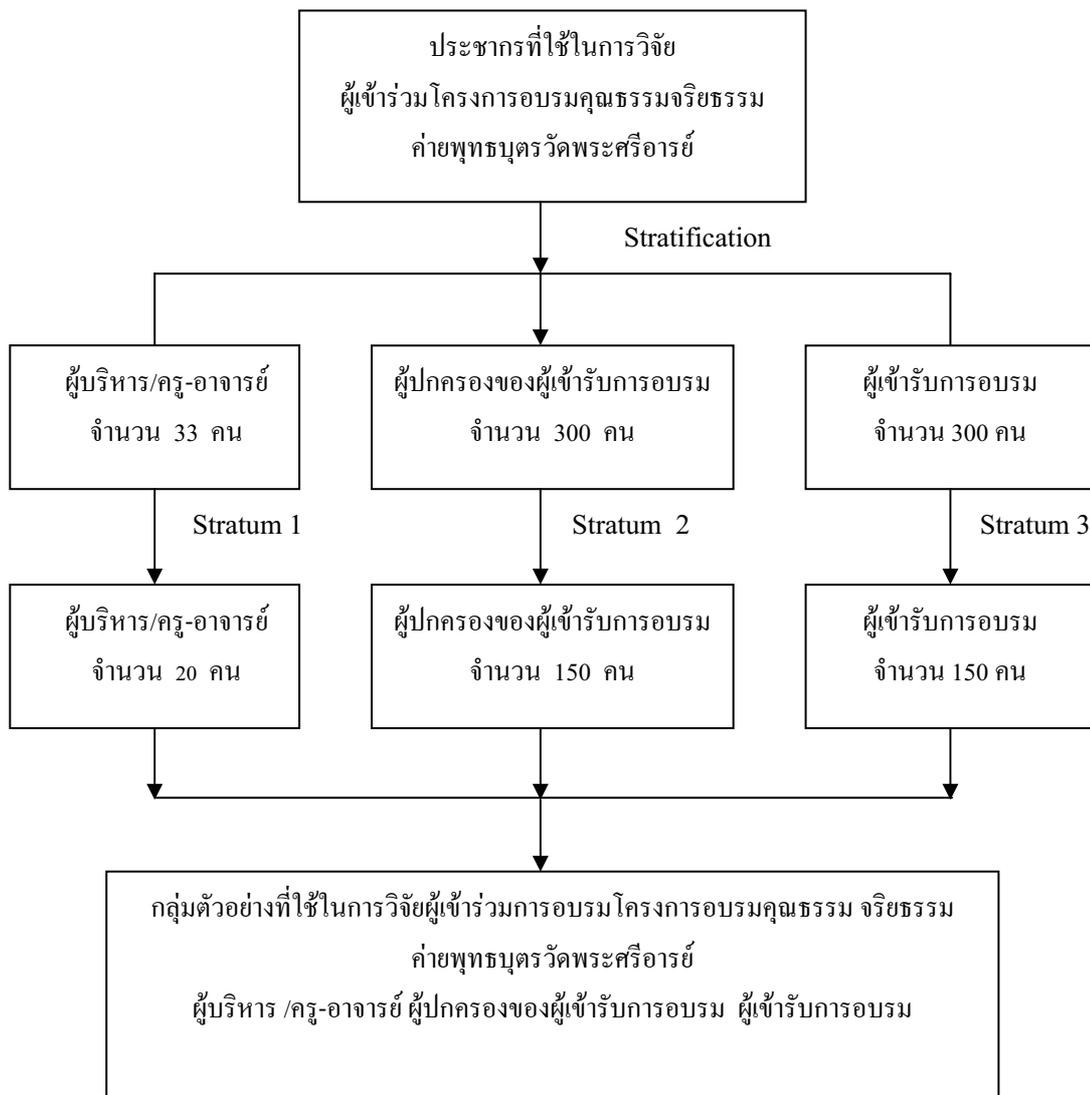
กลุ่มตัวอย่าง

1. ตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/ อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ โดยใช้ประชากรจากสถานศึกษาที่ได้เข้าร่วมการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของจังหวัดราชบุรี จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 20 คน

1.2 ผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้ผู้ปกครองของผู้เข้าร่วมการอบรม จำนวน 300 คน

1.3 ผู้เข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จำนวน 300 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใส่สัดส่วนร้อยละ 50 ของกลุ่มประชากร จำนวน 300 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเป็นพวกหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำนวน 300 คน ดังได้แสดงไว้

แผนภูมิที่ 4 แสดงขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างประชากรผู้เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ค่ายพุทธบุตร ที่ตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยครั้งนี้
นี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด แบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

แบบสอบถาม (Questionnaire) จำแนกได้ดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหาร ครู/อาจารย์ มี 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (CheckList) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการทำงาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประมาณค่า (Rating Scale) สร้างตามแนวลิเคิร์ต (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ การประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร และประเมินผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของผู้เข้ารับการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปัญหา-อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม มี 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมข้อความในช่องเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ปัจจุบันกำลังศึกษา สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประมาณค่า (Rating Scale) สร้างตามแนวลิเคิร์ต (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ การประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร และประเมินผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของผู้เข้ารับการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปัญหา-อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรม มี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมข้อความในช่องเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ ความเกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประมาณค่า (Rating Scale) สร้างตามแนวลิเคิร์ต (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ประเมินผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของผู้เข้ารับการ

แบบสัมภาษณ์ (Interview) จำแนกได้ดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ เกี่ยวกับการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์สถานภาพละเอียดข้อมูลทั่วไป ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่ง จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการ มีจำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการ ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียนที่เข้ารับการอบรม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์สถานภาพละเอียดข้อมูลทั่วไป ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการ มีจำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการ

การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาจากข้อมูล เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC = index of items objective congruence) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง ในแต่ละข้อคำถามของแบบสอบถามรวม 30 ข้อ โดยการกำหนดให้คะแนนค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อคำถามดังนี้

คะแนน +1	ถือว่า	สอดคล้อง
คะแนน 0	ถือว่า	ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
คะแนน -1	ถือว่า	ไม่สอดคล้อง

โดยดัชนีค่าความสอดคล้องใช้เกณฑ์การตัดสินใจด้วยคะแนนตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปในแต่ละข้อคำถามซึ่งคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence)
 $\sum R$ = ผลรวมคะแนน
 N = จำนวนผู้ให้คะแนน

ค่าดัชนี IOC ที่คำนวณ ได้มากกว่า หรือเท่ากับ 0.05 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มพฤติกรรม สามารถนำไปใช้ได้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540 : 117) โดยผลการวิเคราะห์ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 ซึ่งมากกว่า 0.05 ทุกข้อ

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha- Coefficient) เป็นแบบสอบถามที่เชื่อถือได้ รายละเอียดมีดังนี้

1. ด้านปฏิภิกิริยา วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น .835
2. ด้านการเรียนรู้ วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น .831
3. ด้านพฤติกรรม วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น .883
4. ด้านผลลัพธ์ วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น .612

การวิเคราะห์ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยกำหนดเกณฑ์สำหรับการให้คะแนน ในข้อคำถาม ซึ่งเป็นคำถามในลักษณะที่เป็นมาตราส่วนใช้มาตราวัดแบบ (Rating Scale) ตามแนวของ (Best 1981:179-187) โดยมีเกณฑ์การวัดใน 5 ระดับคือ

คำถามในเชิงบวก(Positive)	คำถามในเชิงลบ(Negative)
มากที่สุด ให้ 5 คะแนน	ให้ 1 คะแนน
มาก ให้ 4 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
ปานกลาง ให้ 3 คะแนน	ให้ 3 คะแนน
น้อย ให้ 2 คะแนน	ให้ 4 คะแนน
น้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน	ให้ 5 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์แบ่งช่วงชั้นเท่ากัน ดังนี้	
ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49	หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในจังหวัดราชบุรี ที่ได้รับการสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามไว้ดังนี้

1. รวบรวมรายชื่อของโรงเรียนที่ส่งนักเรียนเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม-จริยธรรมค่ายพุทธบุตร ในปี พ.ศ. 2550

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พร้อมหนังสือนำของบัณฑิตวิทยาลัย ไปพบผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียนที่ผ่านการเข้ารับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ และแจกแบบสอบถามให้กลับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยพร้อมนัดหมายวัน เวลา เพื่อขอรับแบบสอบถาม พร้อมประสานขอนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์

3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ และแบบทดสอบ โดยมีจำนวนข้อมูลที่ได้จำแนกตามแหล่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์

แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรม

แบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม โดยสอบถามก่อน

และหลังการอบรม

3.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สำหรับนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

3.3 แบบทดสอบ

แบบทดสอบชุดที่ 1 สำหรับนักเรียนผู้ที่เข้ารับการอบรม โดยทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pre – Test) และหลังการอบรม (Post – Test)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

หลังจากที่ได้แบบสอบถามคืนมา ก็นำมาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์
2. จำแนกแบบสอบถามออกเป็นตอนๆ ตามประเภทของแบบสอบถาม
3. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ทางสถิติ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

1.1 วิเคราะห์สถานภาพ ข้อมูลทั่วไป และเนื้อหา ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ผู้ปกครองของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้วยสถิติร้อยละ (%) นำเสนอในรูปแบบตารางและเขียนพรรณนา

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) t-test F-test โดยใช้เกณฑ์การแปลผลในการแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยของเบสท์ (Best 1981:179-187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49 หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อโครงการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาความ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

2.1 วิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ ใช้ค่าร้อยละจากนั้นนำมาเสนอในรูปแบบตารางและเขียนพรรณนา

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาความ

สรุปวิธีการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียด ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กรอบการดำเนินการประเมิน

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	เครื่องมือที่ใช้	แหล่งข้อมูล	วิเคราะห์ข้อมูล
ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่ใช้ในการอบรม - ความรู้ความสามารถของพระวิทยากร - ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม - ความพร้อมของสถานที่ - ความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม - ความเพียงพอของงบประมาณ 	<p>แบบสอบถาม</p> <p>สัมภาษณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - ผู้เข้ารับการอบรม - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม 	<p>ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)</p> <p>ค่าร้อยละ</p> <p>วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>
ด้านกระบวนการ (Process)	<ul style="list-style-type: none"> - การวางแผนการจัดการอบรม - การดำเนินการอบรม - การจัดกิจกรรมในการอบรม - การประเมินผล การอบรม - ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 	<p>แบบสอบถาม</p> <p>สัมภาษณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม 	<p>ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)</p> <p>ค่าร้อยละ</p> <p>วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	เครื่องมือที่ใช้	แหล่งข้อมูล	วิเคราะห์ข้อมูล
ด้านผลผลิต (Product)	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติการ - การเรียนรู้ - พฤติกรรม - ผลลัพธ์ 	แบบสอบถาม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - ผู้เข้ารับการอบรม 	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ
	<ul style="list-style-type: none"> - ผลลัพธ์ 	แบบสอบถาม สัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ปกครองของผู้เข้ารับการอบรม - ผู้บริหารสถานศึกษา - ครู/อาจารย์ - นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม 	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research Sampling) โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร 2.) เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม 3) เพื่อประเมินผลลัพธ์ ของการดำเนินงาน ใน 4 ด้านคือ ปฏิภาณ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ต่อสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินของโดแนล แอล เคอร์คแพทริก (Donald L. Kirkparick) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม และผู้ปกครอง จำนวน 320 คน โดยการตอบแบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถามกลับมาคิดเป็นร้อยละ 96.00 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอในรูปการวิเคราะห์เอกสารและการบรรยายประกอบตาราง โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การวิเคราะห์การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของ โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์
3. การวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์
4. การวิเคราะห์การประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ซึ่งเป็นการประเมินใน 4 ด้าน คือ
 1. การวิเคราะห์การประเมินด้านปฏิภาณ
 2. การวิเคราะห์การประเมินด้านการเรียนรู้
 3. การวิเคราะห์การประเมินด้านพฤติกรรม
 4. การวิเคราะห์การประเมินด้านผลผลิต
5. ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหาร ครู-อาจารย์ จำนวน 20 คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ประสบการณ์ทำงาน ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	25.0
หญิง	15	75.0
รวม	20	100.0
อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	4	20.0
31-40 ปี	3	15.0
41-50 ปี	6	30.0
51-60 ปี	7	35.0
รวม	20	100.0
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	20	100
ตำแหน่งปัจจุบัน		
ผู้บริหาร โรงเรียน	1	5.0
ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	3	15.0
ครูหัวหน้าระดับฝ่ายปกครอง	1	5.0
ครูผู้สอน	15	75.0
รวม	20	100.0
ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	2	10.0
5-10 ปี	4	20.0
มากกว่า 10 ปี	14	70.0
รวม	20	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยผู้บริหาร โรงเรียน หรือครู-อาจารย์ จำนวน 20 คน จำแนกเป็นเพศหญิง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 75.0 และเป็นชายจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41-50 ปี อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 สำหรับตำแหน่งในปัจจุบันเป็นครูผู้สอน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 75.0 รองลงมา เป็นครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 รองลงมาเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูหัวหน้าระดับฝ่ายปกครอง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	53	42.1
หญิง	73	57.9
รวม	126	100.0
อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	7	5.6
31-40 ปี	50	39.7
41-50 ปี	54	42.9
51-60 ปี	9	7.1
60 ปี	6	4.8
รวม	126	126
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	34	27.4
ปริญญาโท	2	1.6
ปริญญาเอก	1	0.8
อื่นๆ	87	70.2
รวม	124	100.0

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
รับราชการ	22	17.5
พนักงานบริษัท/เอกชน	10	7.9
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2	1.6
ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย, ธุรกิจ)	42	33.3
เกษตรกรกรรม	5	4.0
อื่นๆ	45	35.7
รวม	126	100
รายได้		
น้อยกว่า 5,000	30	24.2
5,000-10,000 บาท	42	33.9
มากกว่า 10,000 บาท	52	41.9
รวม	124	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้ปกครองของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม มีจำนวน 126 คน จำแนกเป็นเพศหญิง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 57.9 เพศชาย จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 42.1 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมามีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7 รองลงมามีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 รองลงมามีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 และมีอายุ 60 ปี น้อยที่สุด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในด้านอื่นๆ จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาตรี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7 รองลงมาเป็นธุรกิจส่วนตัว รับราชการ เกษตรกรรม และพนักงานรัฐวิสาหกิจ น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6 ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในวงเงิน 10,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 รองลงมาได้ 5,000-1,000 บาท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9 และมีรายได้ น้อยกว่า 5,000 บาท น้อยที่สุด จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลทั่วไปของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	76	52.1
หญิง	70	47.9
รวม	146	100.0
อายุ		
อายุ 10 ปี	28	19.3
อายุ 11 ปี	21	14.5
อายุ 12 ปี	37	25.5
อายุ 13 ปี	52	35.9
อายุ 14 ปี	7	4.8
รวม	145	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมต้น	49	33.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	97	66.4
รวม	146	100.0
ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ		
บิดา มารดา	107	73.3
มารดา	17	11.6
บิดา	8	5.5
ญาติ พี่น้อง อื่นๆ	14	9.6
รวม	146	100.0

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพทางครอบครัว		
บิดารมารดาอยู่ร่วมกัน	110	75.9
แยกกันอยู่	12	8.3
บิดาถึงแก่กรรม	4	2.8
มารดาถึงแก่กรรม	4	2.8
หย่าร้าง	15	10.3
รวม	145	100.0
อาชีพของบิดา มารดา		
รับราชการ	24	16.9
พนักงานบริษัท/เอกชน	6	4.2
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	3.5
ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย,ธุรกิจ)	47	33.1
เกษตรกรกรรม	7	4.9
อื่นๆ	53	37.3
รวม	142	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม จำแนกเป็นเพศหญิง จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 47.9 เพศชาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 52.1 ระดับอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 13 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 35.9 รองลงมาในระดับมีอายุ 12 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 อายุ 10 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 อายุ 11 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 และมีอายุ 14 ปี น้อยที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8 ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับ ม.ต้น จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 66.4 รองลงมาในระดับ ม.ต้น จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 33.6 ส่วนใหญ่ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดา มารดา จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 รองลงมาอาศัยอยู่กับ มารดา ญาติพี่น้อง และบิดา น้อยที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ส่วนใหญ่สถานภาพทางครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมา มีสถานภาพที่หย่าร้าง แยกทางกันอยู่ และบิดา มารดา เสียชีวิต น้อยที่สุด มีจำนวน อย่างละ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 ส่วนใหญ่บิดาประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมา มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว รับราชการ เกษตรกร พนักงาน

บริษัทเอกชน และพนักงานรัฐวิสาหกิจ น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และส่วนใหญ่ รมารดา มีอาชีพอื่นๆ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมา มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว รับราชการ เกษตรกร พนักงานบริษัทเอกชน และพนักงานรัฐวิสาหกิจ น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์

การวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

ตารางที่ 7 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ในด้านปัจจัยเบื้องต้น

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.80	0.44	มากที่สุด	2
2. พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ	5.00	0.00	มากที่สุด	1
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด	2
4. สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม	4.80	0.44	มากที่สุด	2
5. ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม	4.60	0.54	มากที่สุด	3
6. งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย	3.80	1.09	มาก	5
7. ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	4.40	0.54	มาก	4
8. การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม	4.40	0.54	มาก	4
รวม	4.58	0.50	มากที่สุด	

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลจากการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ ($\bar{X}=5.00$, S.D. = 0.00) หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ($\bar{X}=4.80$, S.D. = 0.44) ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X}=4.80$, S.D. = 0.44) สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม ($\bar{X}=4.80$, S.D. = 0.44) ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม ($\bar{X}=4.60$, S.D. = 0.54) และผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}=4.40$, S.D. = 0.54) การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม ($\bar{X}=4.40$, S.D. = 0.54) มีเพียงเรื่องงบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย ($\bar{X}=3.80$, S.D. = 1.09)

ตารางที่ 8 วิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปัจจัยเบื้องต้น

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.20	0.67	มาก	5
2. พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ	4.53	0.74	มากที่สุด	1
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม	4.40	0.63	มาก	3
4. สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม	4.33	0.81	มาก	4
5. ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม	4.40	0.63	มาก	3
6. งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย	3.80	0.67	มาก	6
7. ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	4.47	0.64	มาก	2
8. การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม	4.20	0.67	มาก	5
รวม	4.29	0.68	มาก	

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลจากการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย พุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.74) รองลงมา มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 7 ประเด็น ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.64) ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.63) สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.81) หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.67) การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.67) และงบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 9 วิเคราะห์ความคิดเห็นของ นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม กับ การปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับการ อบรมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปัจจัยเบื้องต้น

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	3.86	0.93	มาก	6
2. พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ	4.38	0.84	มาก	1
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม	3.86	0.91	มาก	6
4. สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม	4.01	0.93	มาก	4
5. ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม	4.08	0.96	มาก	3
6. งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย	3.82	0.93	มาก	7
7. ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	3.98	0.81	มาก	5
8. การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม	4.16	0.94	มาก	2
รวม	4.02	0.91	มาก	

จากตารางที่ 9 พบว่า ผลจากการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย พุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 8 ประเด็น ได้แก่ พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ ($\bar{X}=4.38$, S.D. = 0.84) การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรม ($\bar{X}=4.16$, S.D. = 0.94) ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม ($\bar{X}=4.08$, S.D. = 0.96) สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม ($\bar{X}=4.01$, S.D. = 0.93) ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}=3.98$, S.D. = 0.81) หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ($\bar{X}=3.86$, S.D. = 0.93) ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X}=3.86$, S.D. = 0.91) และงบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย ($\bar{X}=3.82$, S.D. = 0.93)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านงบประมาณในการจัดโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลงบประมาณส่วนราชการเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างดี ส่วนระยะเวลาในการอบรม 2 คืน 3 วัน มีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก ในเรื่องของสถานที่ในการอบรมมีความพร้อมเป็นอย่างมาก บรรยากาศร่มรื่น สะอาด เหมาะในการจัดการอบรมและอุปกรณ์/สื่อในการอบรม มีความทันสมัยเหมาะสมกับเยาวชนที่เข้ารับการอบรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า พระวิทยากรที่ให้การอบรมมีความรู้เป็นอย่างมาก ให้ข้อมูลเก่ง สนุกสนานสอดแทรกหลักธรรมได้ดีเข้าใจง่าย ความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อ มีความพร้อม ทันสมัยเป็นอย่างมาก ส่วนเรื่องสถานที่สะอาด สงบ ร่มรื่น ห้องพัก สะดวกสบาย มีส่วนที่เป็นห้องน้ำที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการมากเท่าที่ควร

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย พุทธบุตร วัดพระศรีอารย์

การวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย
พุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

ตารางที่ 10 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้า
รับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ใน
ด้านกระบวนการ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อ การดำเนินการอบรม	4.80	0.44	มากที่สุด	1
2. ตารางอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน	4.60	0.54	มากที่สุด	2
3. การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้	4.60	0.54	มากที่สุด	2
4. การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมี ความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก	3
5. การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก	3
6. การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและ ความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม	4.40	0.55	มาก	3
7. กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้า รับการอบรม	4.60	0.54	มากที่สุด	2
8. ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.60	0.55	มากที่สุด	2
9. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ใน การอบรมมีความเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด	2
10. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม	4.60	0.55	มากที่สุด	3
รวม	4.85	0.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 10 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่าย
พุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกระบวนการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่
ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ใน

ระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม ($\bar{X} = 4.80$, S.D = 0.44) รองลงมามีค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดเท่ากันถึง 6 ข้อ ได้แก่ ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.54) การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.54) กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.54) ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.55) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.55) มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่อบรม ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.55) และผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากันถึง 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.40$, = S.D 0.55) การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.40$, S.D = 0.55) การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X} = 4.40$, S.D= 0.55)

ตารางที่ 11 วิเคราะห์ความคิดเห็นของ ครู/อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านกระบวนการ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม	4.40	0.74	มาก	4
2. ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน	4.60	0.63	มากที่สุด	1
3. การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้	4.40	0.74	มาก	4
4. การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม	4.47	0.64	มาก	3
5. การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	4.40	0.63	มาก	4
6. การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม	4.33	0.82	มาก	5
7. กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม	4.53	0.64	มากที่สุด	2
8. ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.60	0.63	มากที่สุด	1

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
9. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม	4.53	0.52	มากที่สุด	2
10. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม	4.20	0.68	มาก	6
รวม	4.45	0.66	มาก	

จากตารางที่ 11 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกระบวนการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$, S.D = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน ($\bar{X}=4.60$, S.D = 0.51) ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($\bar{X}=4.60$, S.D = 0.63) กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X}=4.53$, S.D = 0.64) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.53$, S.D = 0.52) รองลงมามีผลการประเมินที่อยู่ในระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.47$, S.D = 0.64) มีผลการประเมินที่อยู่ในระดับมากเท่ากันอยู่ 3 ประเด็น ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม ($\bar{X}=4.40$, S.D = 0.74) การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ ($\bar{X}=4.40$, S.D = 0.74) การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.40$, S.D = 0.63) และรองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X}=4.33$, S.D = 0.82) และมีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม ($\bar{X}=4.2$, S.D = 0.68)

ตารางที่ 12 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ในด้านกระบวนการ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม	4.25	0.94	มาก	1
2. ตารางอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน	4.06	0.75	มาก	7
3. การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้	3.86	0.90	มาก	10
4. การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม	4.05	0.86	มาก	8
5. การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	4.12	0.86	มาก	6
6. การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม	4.20	0.88	มาก	3
7. กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม	4.21	0.81	มาก	2
8. ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.14	0.78	มาก	5
9. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม	4.19	0.81	มาก	4
10. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม	3.90	0.89	มาก	9
รวม	4.10	0.85	มาก	

จากตารางที่ 12 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกระบวนการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 10 ประเด็น ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม ($\bar{X} = 4.25$, S.D = 0.94) รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X} = 4.21$, S.D = 0.81) การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ($\bar{X} = 4.20$, S.D = 0.88) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.19$, S.D = 0.81) ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม ($\bar{X} = 4.14$,

S.D = 0.78) การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.12$, S.D = 0.86) ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน ($X=4.60$, S.D = 0.75) การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.05$, S.D = 0.86) มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่อบรม ($\bar{X}=3.90$, S.D = 0.89) และการบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ ($\bar{X}=3.86$, S.D = 0.90)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการดำเนินการที่เป็นขั้นตอน มีการเตรียมพร้อมมาเป็นอย่างดี เนื้อหาสาระในการอบรมสนุกสนาน มีสาระ และการมีส่วนร่วมระหว่างพระวิทยากรและนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมเป็นกันเอง มีกิจกรรมที่น่าสนใจอยู่ตลอดเวลา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการดำเนินการอบรมเหมาะสมดีมาก การบรรยายมีความรู้ดีมาก และมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์

การวิเคราะห์การประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

ตารางที่ 13 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ในด้านปฏิบัติ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร	4.80	0.45	มากที่สุด	1
2. มีความต้องการที่จะทำความดี	4.40	0.55	มาก	3
3. มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ	4.40	0.55	มาก	3
4. รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง	4.20	0.84	มาก	4
5. มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร	4.80	0.45	มากที่สุด	1
6. มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา	4.60	0.55	มากที่สุด	2
7. สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง	4.40	0.55	มาก	3
รวม	4.51	0.56	มาก	

จากตารางที่ 13 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านปฏิบัติ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.51$, S.D = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มากที่สุด 3 ประเด็น มี 2 ประเด็นที่มีผลการประเมินเท่ากัน ได้แก่ มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร ($\bar{X}=4.80$, S.D = 0.45) มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร ($\bar{X}=4.80$, S.D = 0.45) รองลงมา ได้แก่ มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา ($\bar{X}=4.60$, S.D = 0.55) และมีผลการประเมินที่อยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น มี 3 ประเด็นที่มีผลการประเมินเท่ากัน ได้แก่ มีความต้องการที่จะทำความดี ($\bar{X}=4.40$, S.D = 0.55) มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ ($\bar{X}=4.40$, S.D = 0.55) สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X}=4.40$,

S.D = 0.55) และรองลงมา ได้แก่ รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ตนเอง ($\bar{X} = 4.20$, S.D = 0.84)

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ในด้าน ปฏิภาณ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร	4.20	0.68	มาก	2
2. มีความต้องการที่จะทำความดี	4.40	0.74	มาก	1
3. มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ	4.00	0.76	มาก	3
4. รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง	4.00	0.66	มาก	3
5. มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร	4.40	0.74	มาก	1
6. มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา	3.87	0.74	มาก	5
7. สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง	3.93	0.70	มาก	4
รวม	4.11	0.68	มาก	

จากตารางที่ 14 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านปฏิภาณ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น มีผลการประเมินที่เท่ากัน 2 ประเด็น ได้แก่ มีความต้องการที่จะทำความดี ($\bar{X} = 4.40$, S.D = 0.51) ได้แก่ มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 4.40$, S.D = 0.74) รองลงมา ได้แก่ มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 4.20$, S.D = 0.68) มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ ($\bar{X} = 4.00$, S.D = 0.76) รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 4.00$, S.D = 0.66) สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 3.93$, S.D = 0.7) และมีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา ($\bar{X} = 3.87$, S.D = 0.74)

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านปฏิบัติ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร	3.98	0.81	มาก	2
2. มีความต้องการที่จะทำความดี	3.94	0.82	มาก	3
3. มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ	3.71	0.81	มาก	5
4. รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง	3.54	0.90	มาก	6
5. มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร	4.08	0.90	มาก	1
6. มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา	3.98	0.88	มาก	2
7. สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง	3.86	0.85	มาก	4
รวม	3.87	0.85	มาก	

จากตารางที่ 15 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านปฏิบัติ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น ได้แก่ มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 4.08$, S.D = 0.9) รองลงมามีผลการประเมินที่เท่ากัน 2 ประเด็น ได้แก่ มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 3.98$, S.D = 0.81) ความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา ($\bar{X} = 3.98$, S.D = 0.88) และมีความต้องการที่จะทำความดี ($\bar{X} = 3.94$, S.D = 0.82) สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 3.86$, S.D = 0.85) มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ ($\bar{X} = 3.71$, S.D = 0.81) และรู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 3.54$, S.D = 0.90)

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ในด้านปฏิบัติกริยา

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร	4.03	0.89	มาก	4
2. มีความต้องการที่จะทำความดี	4.08	0.84	มาก	2
3. มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ	3.88	0.95	มาก	6
4. รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง	3.82	0.88	มาก	7
5. มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร	4.29	0.88	มาก	1
6. มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา	4.07	0.90	มาก	3
7. สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง	4.02	0.86	มาก	5
รวม	4.03	0.89	มาก	

จากตารางที่ 16 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านปฏิบัติกริยา โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D = 0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น ได้แก่ มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 4.29$, S.D = 0.88) รองลงมาได้แก่ มีความต้องการที่จะทำความดี ($\bar{X} = 4.08$, S.D = 0.84) ความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา ($\bar{X} = 4.07$, S.D = 0.9) มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร ($\bar{X} = 4.03$, S.D = 0.89) สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 4.02$, S.D = 0.86) มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ ($\bar{X} = 3.88$, S.D = 0.95) จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ($\bar{X} = 3.82$, S.D = 0.88)

ตารางที่ 17 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านการเรียนรู้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา	4.07	0.70	มาก	3
2. สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้	3.93	0.70	มาก	4
3. รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา	4.13	0.74	มาก	2
4. รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู- อาจารย์	4.07	0.59	มาก	3
5. ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5	4.07	0.59	มาก	3
6. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ	4.20	0.56	มาก	1
7. ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา	4.20	0.56	มาก	1
รวม	4.10	0.63	มาก	

จากตารางที่ 17 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, = S.D 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก มี 7 ประเด็น มีผลการประเมินอยู่ในระดับเดียวกัน 2 ประเด็น ได้แก่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ($\bar{X} = 4.20$, S.D = 0.56) ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา ($\bar{X} = 4.20$, S.D = 0.56) รองลงมาได้แก่ รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา ($\bar{X} = 4.13$, S.D = 0.74) มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.07$, S.D = 0.70) รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ ($\bar{X} = 4.07$, = S.D .59) ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 ($\bar{X} = 4.07$, S.D = 0.59) สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้ ($\bar{X} = 3.93$, S.D = 0.7)

ตารางที่ 18 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการ อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านการเรียนรู้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา	3.79	0.86	มาก	5
2. สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้	3.54	0.93	มาก	7
3. รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา	3.89	0.94	มาก	3
4. รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์	4.10	0.81	มาก	1
5. ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5	3.79	0.82	มาก	6
6. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ	3.86	0.91	มาก	4
7. ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา	3.96	0.75	มาก	2
รวม	3.85	0.86	มาก	

จากตารางที่ 18 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D = 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น ได้แก่ รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ ($\bar{X}=4.1$, S.D = 0.81) รองลงมา ได้แก่ ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา ($\bar{X}=3.96$, S.D = 0.75) รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา ($\bar{X}=3.89$, S.D = 0.94) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ($\bar{X}=3.86$, S.D = 0.91) มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=3.79$, S.D = 0.86) ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 ($\bar{X}=3.79$, S.D = 0.86) และสามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้ ($\bar{X}=3.54$, S.D = 0.93)

ตารางที่ 19 วิเคราะห์ความคิดเห็น ของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านการเรียนรู้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา	4.01	0.84	มาก	4
2. สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้	3.86	0.88	มาก	6
3. รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา	4.26	0.93	มาก	1
4. รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู- อาจารย์	4.18	0.81	มาก	2
5. ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5	3.76	0.93	มาก	7
6. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ	3.95	0.98	มาก	5
7. ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา	4.06	0.90	มาก	3
รวม	4.01	0.90	มาก	

จากตารางที่ 19 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น ได้แก่ รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา ($\bar{X}=4.26$, S.D = 0.93) รองลงมา ได้แก่ รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ ($\bar{X}=4.18$, S.D = 0.81) ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา ($\bar{X}=4.06$, S.D = 0.9) มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.01$, S.D = 0.84) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ($\bar{X}=3.95$, S.D = 0.98) สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้ ($\bar{X}=3.86$, S.D = 0.88) และ ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 ($\bar{X}=3.76$, S.D = 0.93)

ตารางที่ 20 วิเคราะห์ความรู้ทางธรรมก่อนและหลังการอบรม ในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์

	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนการอบรม	2.48	0.72	4.695*
หลังการอบรม	3.28	0.65	

* $p < .05$

จากตารางที่ 20 พบว่า ความรู้ทางธรรมก่อนและหลังการอบรม ในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ทางธรรมมากกว่าก่อนเข้ารับการอบรม ($\bar{x}=3.28$ และ $\bar{x}=2.48$ ตามลำดับ) S.D. 0.72 และ S.D. 0.65

ตารางที่ 21 วิเคราะห์ความคิดเห็นของ ผู้บริหาร สถานศึกษา ครู/ อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านพฤติกรรม โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด	4.13	0.52	มาก	1
2. มีความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ	3.93	0.70	มาก	2
3. ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น	3.93	0.26	มาก	3
4. มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น	3.87	0.64	มาก	4
5. ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น	3.80	0.68	มาก	5
6. สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา	3.80	0.68	มาก	6
7. แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี	3.73	0.70	มาก	7
8. รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน	3.73	0.46	มาก	8
9. มีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้	3.60	0.63	มาก	9
รวม	3.84	0.59	มาก	

จากตารางที่ 21 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรม โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84, S.D = 0.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก

ได้แก่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับบอบายมุขและสิ่งเสพติด ($\bar{X}=4.13$, S.D = 0.52) รองลงมา ได้แก่ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ($\bar{X}=3.93$, S.D = 0.70) ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น ($\bar{X}=3.93$, S.D=0.26) มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น ($\bar{X}=3.87$, S.D = 0.64) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น ($\bar{X}=3.80$, S.D = 0.68) สุภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา ($\bar{X}=3.80$, S.D= 0.68) แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี ($\bar{X}=3.73$, S.D = 0.70) รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน($\bar{X}=3.73$, S.D=0.46) และมีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้ ($\bar{X}=3.60$, = S.D 0.63)

ตารางที่ 22 ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอรีย์ ในด้านพฤติกรรม

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับบอบายมุข และสิ่งเสพติด	4.50	0.91	มากที่สุด	1
2. มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ	4.15	0.88	มาก	2
3. ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น	4.11	0.94	มาก	3
4. มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น	4.09	0.80	มาก	4
5. สุภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา	4.06	0.86	มาก	5
6. รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน	3.99	0.88	มาก	6
7. มีความขยัน และตั้งใจศึกษาหาความรู้	3.93	0.94	มาก	7
8. ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น	3.90	0.83	มาก	8
9. แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี	3.77	0.85	มาก	9
รวม	4.06	0.88	มาก	

จากตารางที่ 22 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอรีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรม โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับบอบายมุขและสิ่งเสพติด ($\bar{X}=4.50$, S.D = 0.91) มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 8 ประเด็น ได้แก่ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ($\bar{X}=4.15$, S.D = 0.88) รองลงมาไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น ($\bar{X}=4.11$, S.D =0.94) มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น ($\bar{X}=4.09$, S.D = 0.80) สุภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา

($\bar{X} = 4.06$, S.D = 0.86) รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน ($\bar{X} = 3.99$, S.D = 0.88) มีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้ ($\bar{X} = 3.93$, S.D = 0.94) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น ($\bar{X} = 3.90$, S.D = 0.83) และแนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี ($\bar{X} = 3.77$, S.D = 0.85)

ตารางที่ 23 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอรารย์ ในด้านพฤติกรรม

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และสิ่งเสพติด	4.38	0.06	มากที่สุด	1
2. มีความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณ	4.21	0.89	มาก	2
3. มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น	4.08	0.86	มาก	3
4. ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น	4.05	1.06	มาก	4
5. รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน	4.03	0.94	มาก	5
6. มีความขยัน และตั้งใจศึกษาหาความรู้	4.01	0.89	มาก	6
7. สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา	3.99	0.97	มาก	7
8. ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น	3.87	1.01	มาก	8
9. แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี	3.86	0.85	มาก	9
รวม	4.05	0.84	มาก	

จากตารางที่ 23 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอรารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรม โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มากที่สุด 9 ประเด็น ได้แก่ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด ($\bar{X} = 4.38$, S.D = 0.06) รองลงมา มีความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณ ($\bar{X} = 4.21$, S.D = 0.89) มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น ($\bar{X} = 4.08$, S.D = 0.86) ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น ($\bar{X} = 4.05$, S.D = 1.06) รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.03$, S.D = 0.94) มีความขยัน และตั้งใจศึกษาหาความรู้ ($\bar{X} = 4.01$, S.D = 0.89) สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 3.99$, S.D = 0.97) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น ($\bar{X} = 3.87$, S.D = 1.01) และแนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี ($\bar{X} = 3.86$, S.D = 0.85)

ตารางที่ 24 วิเคราะห์ความคิดเห็นของครู / อาจารย์ กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องผู้สาวในสถานศึกษา	4.13	0.64	มาก	1
2. มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา	4.00	0.54	มาก	2
3. มีความรับผิดชอบในหน้าที่งานที่ได้รับมอบหมาย	3.90	0.71	มาก	3
4. ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา	3.80	0.56	มาก	4
5. สามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา	3.73	0.59	มาก	5
6. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี	3.73	0.59	มาก	6
7. มีระเบียบวินัยในตนเอง	3.67	0.62	มาก	7
รวม	3.85	0.61	มาก	

จากตารางที่ 24 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านผลผลิต โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D=0 .61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินที่อยู่ในระดับที่มาก มี 7 ประเด็น ได้แก่ ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องผู้สาวในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.13$, S.D = 0 .64) รองลงมาคือ มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา($\bar{X}=4.00$, = S.D 0 .54) มีความรับผิดชอบในหน้าที่งานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}=3.90$,S.D = 0.71) ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา($\bar{X}=3.80$, S.D = 0 .56) สามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา ($\bar{X}=3.73$, S.D = 0 .59) เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี ($\bar{X}=3.73$, S.D = 0.59) และมีระเบียบวินัยในตนเอง ($\bar{X}=3.67$, S.D = 0 .62)

ตารางที่ 25 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ในด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข และยาเสพติดทุกชนิด	4.57	0.82	มากที่สุด	1
2. เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ แม่	4.01	0.89	มาก	2
3. มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย	3.94	0.85	มาก	3
4. มีน้ำใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว	3.90	0.86	มาก	4
5. รู้จักประหยัดคอออม ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	3.82	0.95	มาก	5
6. ช่วยงานบ้านอยู่เป็นประจำ	3.72	0.99	มาก	6
7. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	3.60	0.88	มาก	7
รวม	3.94	0.89	มาก	

จากตารางที่ 25 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านผลผลิต โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D = 0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินที่อยู่ในระดับที่มากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข และยาเสพติดทุกชนิด ($\bar{X}=4.57$, S.D = 0.82) รองลงมา มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ แม่ ($\bar{X}=4.01$, S.D = 0.89) รองลงมา คือ มีความรับผิดชอบในหน้าที่งานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}=3.94$, S.D = 0.85) มีน้ำใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ($\bar{X}=3.90$, S.D = 0.86) รู้จักประหยัดคอออม ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ($\bar{X}=3.82$, S.D = 0.95) ช่วยงานบ้านอยู่เป็นประจำ ($\bar{X}=3.72$, S.D = 0.99) และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ($\bar{X}=3.60$, S.D = 0.88)

ตารางที่ 26 วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนผู้รับการอบรม กับการปฏิบัติธรรมของนักเรียน ผู้เข้ารับ การอบรมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ ใน ด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับที่
1. ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา	4.10	0.95	มาก	1
2. ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องผู้สาวในสถานศึกษา	4.08	1.02	มาก	2
3. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี	4.03	0.97	มาก	3
4. มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา	3.95	0.85	มาก	4
5. มีระเบียบวินัยในตนเอง	3.94	0.93	มาก	5
6. มีความรับผิดชอบในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย	3.82	0.93	มาก	6
7. สามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา	3.68	0.95	มาก	7
รวม	3.94	0.94	มาก	

จากตารางที่ 26 พบว่า ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านผลผลิต โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D =0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่มาก 7 ประเด็น ได้แก่ ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.1$, S.D = 0 .95) รองลงมา คือ ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องผู้สาวในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.08$, S.D = 1.02) เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี ($\bar{X}=4.03$, S.D = 0 .97) มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา ($\bar{X}=3.95$, S.D = 0 .88) มีระเบียบวินัยในตัวเอง ($\bar{X}=3.94$, S.D = 0 .93) มีความรับผิดชอบในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}=3.82$, S.D = 0.93) และสามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา($\bar{X}=3.68$, S.D= 0 .95)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ ด้านผลผลิต พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นอย่างมากว่า การอบรมครั้งนี้ นักเรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้น มีความรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพิ่มมากยิ่งขึ้น มีสติรู้จักคิดก่อนที่จะพูด มีกิริยามารยาทที่สุภาพมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร จาก การสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านผลผลิต พบว่า ผู้ที่ให้การสัมภาษณ์นั้น ได้รับความรู้ เป็นอย่างมาก รู้จักพึ่งตนเองมีความกตัญญู รู้ถึงโทษภัยของยาเสพติด มีสมาธิในการเรียน รู้จัก หน้าที่ความรับผิดชอบของตัวเอง มีระเบียบวินัยในตนเอง

ตอนที่ 7 ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 27 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

ลำดับ		จำนวน	ร้อยละ	ลำดับที่
1.	ครูทุกคนต้องมีความตระหนักในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมต่อนักเรียนทุกคน นักเรียนจะได้เห็นตัวอย่างที่ดี	20	6.6	4
2.	ค่าอาหารราคาสูงเกินไป สูงจากท้องตลาดถึง 10 บาท	16	5.3	5
3.	ห้องนอนแอร์ / ห้องน้ำชำระ	43	14.3	2
4.	ห้องน้ำไม่เพียงพอ ควรปรับปรุงห้องน้ำให้ดี	90	30.0	1
5.	วัดจัดการอบรมซ้อนวันกันทำให้สถานที่ไม่เพียงพอ	5	1.6	10
6.	สื่อมีปัญหาขัดข้องบ่อย	7	2.3	9
7.	เข้านอนเร็วหน่อย ได้ทานข้าวมากขึ้น ตั้งแต่เช้านี้ก็ได้	3	1.0	11
8.	นั่งนานง่วง ปวดเมื่อย	20	6.6	4
9.	ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติม	13	4.3	7
10.	เพิ่มเวลาในการเรียน เพิ่มเวลาในการอบรม	15	5.0	6
11.	นิตยภัณฑ์	32	10.6	3
12.	วิทยากรน้อย การบรรยายไม่สมบูรณ์ เวลาร้อย	5	1.6	10
13.	ทำเนื้อหาเป็นเป็นเอกสารประกอบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น	10	3.3	8

จากตารางที่ 27 ผลจากการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ห้องน้ำไม่เพียงพอ ควรปรับปรุงห้องน้ำให้ดี มีผลการประเมินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา มี ห้องแอร์/ห้องน้ำชำระ คิดเป็นร้อยละ 14.3 นิตยภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 10.6 ครูทุกคนต้องมีความตระหนักในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมต่อนักเรียนทุกคน นักเรียนจะได้เห็นตัวอย่างที่ดี คิดเป็นร้อยละ 6.6 นั่งนาน ปวดเมื่อย คิดเป็นร้อยละ 6.6 ค่าอาหารราคาสูงเกินไป จากท้องตลาดถึง 10 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.3 เพิ่มเวลาในการเรียน เพิ่มเวลาในการอบรม คิดเป็นร้อยละ 5.0 ควรมี

กิจกรรมเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 4.3 ทำเนื้อหาเป็นเอกสารประกอบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น คิดเป็นร้อยละ 3.3 สื่อมีปัญหาคัดข้อบ่งบอก คิดเป็นร้อยละ 2.3 วัตถุประสงค์อบรมซ้อนวันกันทำให้สถานที่ไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 1.6 วิทยากรน้อย การบรรยายไม่สมบูรณ์ เวลาค้นคว้า คิดเป็นร้อยละ 1.6 และเข้านอนเร็วหน่อย ได้ทานข้าวมากขึ้น ตั้งแต่เช้าก็ได้ คิดเป็นร้อยละ 1.0

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research Sampling) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์ เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ จำนวน 33 คน ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม 600 คน นักเรียนที่เข้ารับการอบรม จำนวน 600 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 320 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม การสุ่มแบบสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ (1) แบบสอบถาม 3 ฉบับ สอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม และนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม (2) แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ สรุปได้ดังนี้

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ จำนวน 20 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นครูผู้สอน มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี สถานภาพของผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีระดับการศึกษาในด้านอื่นๆ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ มีรายได้ส่วนใหญ่มากกว่า 10,000 บาท สถานภาพของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 13 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา สถานภาพทาง

ครอบครัวส่วนใหญ่ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน อาชีพของบิดาส่วนใหญ่อยู่ในด้านอื่นๆ ส่วนอาชีพของมารดาส่วนใหญ่อยู่ในด้านอื่นๆ เช่นเดียวกัน

ผลการวิจัย

สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์โดยภาพรวม ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 เมื่อจำแนกเป็นรายชื่อของกลุ่มผู้ประเมิน พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรม และสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้/ความเข้าใจ หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อความพร้อมของสถานที่อบรม มีเพียงเรื่องงบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย

2. ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์โดยภาพรวม ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านกระบวนการ ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่มผู้ประเมิน พบว่า การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม ตารางมีรายละเอียดสมบูรณ์ชัดเจน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม

3. ผลการประเมินโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์โดยภาพรวม ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม นักเรียนผู้เข้ารับการอบรม ด้านปฏิกิริยา ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร มีความต้องการที่จะทำความดี มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร มีเพียงเรื่องรู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการเรียนรู้ ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้ รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา-มารดา รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านพฤติกรรม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เทียบเท่า 4.49 เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า การมีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น แนะนำ เพื่อนในสิ่งที่ดี รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 4.46 เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น มีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัด พระศรีอารย์ ต.บ้านเล็ก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ข้างต้นมีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ข้อมูลการประเมินด้านกระบวนการ (Imput Evaluation)

ได้แก่การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู- อาจารย์ ผู้ปกครอง และนักเรียนที่เข้าอบรมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ มีความคิดเห็นว่าการนำนักเรียนเข้ามาอบรมในวัดพระศรีอารย์ ส่วนใหญ่เห็นว่าพระวิทยากรมีความรู้ในการหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้/ความเข้าใจ หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม และการเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมหวัง พิริยานุวัฒน์ (2524: 127-128) ที่ว่า ในการประเมินทรัพยากรและแผนการดำเนินงานมีความเหมาะสมต่อเนื่องจากความพร้อมในด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ แผนงานมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีสถานที่ อุปกรณ์ ระยะเวลาที่เพียงพอ อันจะทำให้การประชุมปฏิบัติการสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อมูลการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

ได้แก่การประเมินกระบวนการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ และนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมส่วนมาก มีความเห็นว่าการเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม ตารางการอบรมมีความสมบูรณ์และชัดเจน ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม มีความเหมาะสมมากที่สุด

ตามระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ และนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม รอลง มาพบว่า การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัย ของณรงค์ ฉายยนต์ (2526:60-61, อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ ถนอมสัจย์ 2530: 29) ได้ให้ข้อเสนอแนะ หลักสูตรวิชาการระยะสั้น ควรเน้นการฝึก ภาคปฏิบัติให้มาก ไม่ควรเน้นทฤษฎี

3. ข้อมูลการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation)

ได้แก่การประเมินผลลัพธ์ที่มีต่อองค์กร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม และนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม มีความคิดเห็นที่สามารถลดปัญหาด้านพฤติกรรม และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ได้ เช่น ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในบ้าน ในโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของประจวบ ตรีภักดิ์ นักเรียนมีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดีรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด มีระเบียบวินัยในตนเอง และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี แต่จากความคิดเห็นของครูผู้สอนเห็นว่าประโยชน์ที่นักเรียนจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่า นักเรียนจะมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าอบรม ทำให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย และทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา ซึ่งจะทำให้นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และสิ่งเสพติด ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องชู้สาวในสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้ปกครองเห็นต่อด้านต่างๆ ทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นว่าสิ่งที่บุตรจะได้รับประโยชน์จากการเข้าโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ส่วนใหญ่เห็นว่า บุตรจะมีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ มีความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณและ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และสิ่งที่นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า การนำไปใช้ของด้านปฏิภิกิริยา อยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด ส่วนใหญ่เห็นว่านักเรียนที่เข้าอบรมมีความต้องการที่จะทำความดี และมีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร มากที่สุด ด้านการเรียนรู้พบว่า การนำไปใช้ของการเรียนเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่เห็นว่า รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู-อาจารย์ ด้านพฤติกรรมพบว่า การนำไปใช้ทางพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่เห็นว่า มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์ และผู้อื่น ด้านผลลัพธ์ต่อองค์กร พบว่าการนำผลที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในองค์กร อยู่ในระดับ มาก ส่วนใหญ่เห็นว่า จะลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธินันท์ จันทนา (2546:บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของ

วัดปัญญาบันทาราม ตำบลครองหมอก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มีความรู้ในหลักธรรมคือ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย และการเป็นสาวกที่ดีของศาสนา

ปัญหาการปฏิบัติธรรม พบว่า ปัญหาอันดับหนึ่งของความคิดเห็นของนักเรียน ผู้เข้ารับการอบรม ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือปฏิบัติไม่ค่อยมีสมาธิในการทำกิจกรรม ความพร้อมในด้านสถานที่ ยังต้องมีปรับปรุง และนักเรียนยังขาดความตั้งใจในการเข้าร่วมทำกิจกรรม หรืออาจเป็นเพราะว่าเด็กยังมีอายุน้อยไป ยังไม่เคยอยู่ห่างไกลพ่อกับแม่ ความคิดถึงบ้าน และการไม่คุ้นเคยกับที่ใหม่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งทางโรงเรียนอาจจะจัดอยู่ที่โรงเรียน หรือสถานที่จัดอาจจะไม่ไกลหรือ อาจจะเดินทางไป-กลับ ไม่ต้องค้างคืน ก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเดช ใจหวัง ที่นำนักเรียนไปวัดในวันธรรมสวนะ เพื่อให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสถานที่อันควร จัดกิจกรรมอบรมวันสุดท้าย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ที่พึงประสงค์ในด้านเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการสอนสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ หรือสอนสอดแทรกในการนำเข้าสู่บทเรียนกิจกรรมหรือเนื้อหา 2) กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงเช่น การอบรมหน้าเสาธง 3) กิจกรรมบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชน กลุ่มเป้าหมายมีความมั่นใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ตนเอง

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. จากการวิจัยพบว่า ควรที่จะจัดในภาคเรียนที่ 2 ควรปรับปรุงห้องพักซ่อมแซมให้ดี เพิ่มห้องน้ำ ทางวิทยากรควรมีข้อตกลงที่เข้มงวดกับนักเรียนในเรื่องของความมีระเบียบ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ต้องฝึกมีสติและสมาธิมากขึ้น ที่พักที่อบรมพุทธบุตรไม่ควรใช้ห้องเดี่ยว แม้ครัวอิมแยมแจ่มใสบ้าง นักเรียนทุกคนควรได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละครั้ง ไม่ควรจัดอบรมซ้อนวันกัน และควรลดราคาอาหาร

2. จากการวิจัยพบว่า ควรที่จะจัดในภาคเรียนที่ 2 ทางวิทยากรควรมีข้อตกลงที่เข้มงวดกับนักเรียนในเรื่องของความมีระเบียบและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ต้องฝึกมีสติ และสมาธิมากขึ้น ที่พักที่อบรมพุทธบุตรไม่ควรใช้ห้องเดี่ยว แม้ครัวอิมแยมแจ่มใสบ้างไม่ควรจัดอบรมซ้อนวันกัน ความคิดเห็นของผู้ปกครองของนักเรียนที่รับการอบรม 0.8 เปอร์เซนต์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีการแสดงความคิดเห็นดังนี้

3. จากการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนที่รับการอบรม ยังไม่เห็นผล การเปลี่ยนแปลงชัดเจน ของใช้เวลาในการทำกิจกรรมเช่นนี้ไปเรื่อยๆ และควรจะทำกิจกรรมอย่าง นี้ทุกเทอม

ข้อเสนอแนะในการผลการวิจัย

1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) รูปแบบ การประเมินที่เป็นกรอบแนวคิดในการประเมิน โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธาให้มี การรูปแบบการประเมิน โครงการตามรูปแบบของโดแนล แอล เคอร์คแพทริก (Donald L. Kirkparick) เป็นรูปแบบการประเมิน โครงการฝึกอบรมตามรูปแบบเป็นการประเมินทั้งระบบและ คำนี้ถึงผลกระทบต่อองค์กร ซึ่งได้รับความนิยมนมากในการประเมินในการประเมินผลโครงการ ฝึกอบรม เหมาะสำหรับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม

2. ควรปรับปรุงเรื่องกลุ่มตัวอย่างที่เก็บจากนักเรียนผู้เข้าอบรมก่อนและหลังควร จะเก็บตัวอย่างมาให้ได้และลำดับของผู้ตอบแบบสอบถามควรจะเป็นลำดับเดียวกันทั้งก่อนและหลัง ผู้วิจัยต้องมีความละเอียดรอบคอบรอบอย่างมากกว่านี้ในการเก็บข้อมูล และตัวแปรในการวัด ประเมินผลควรจะมีประเด็นที่ต้องการมากกว่านี้ คำถามให้มากกว่านี้ และคำถามปลายเปิดในส่วน ของหัวข้อเสนอแนะควรระบุให้ย่อยลงไปเป็นด้านต่างๆ การนำเสนอจะได้มีกรอบในการนำเสนอ ได้ชัดเจนมากขึ้น

3. ควรส่งเสริมให้นักเรียนเข้ารับการอบรมโครงการอบรมค่ายพุทธบุตรในกลุ่ม นักเรียนที่มีอายุมากกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นมัธยมศึกษา ตอนปลายที่มีความรับผิดชอบตนเองมากกว่านี้ และสามารถดูแลตนเองได้

4. ถ้าหากว่างบประมาณน้อย ทางโรงเรียนอาจจะจัดอยู่ที่โรงเรียน หรือสถานที่จัด อาจจะไม่ไกลหรือ อาจจะเดินทางไป-กลับ ไม่ต้องค้างคืน ก็ได้ เพราะนักเรียนยังขาดความตั้งใจใน การเข้าร่วมทำกิจกรรม หรืออาจเป็นเพราะว่าเด็กยังมีอายุน้อยไป ยังไม่เคยอยู่ห่างไกลพ่อแม่ ความคิดถึงบ้าน และการไม่คุ้นเคยกับที่ใหม่อาจจะ เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเดช ใจหวัง การที่นำนักเรียนไปวัดในวันธรรมสวนะ เพื่อให้ นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสถานที่อันควร จัดกิจกรรมอบรมวันสุดท้าย เพื่อให้ นักเรียนมี คุณธรรมจริยธรรม ที่พึงประสงค์ในด้านเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ส่งเสริม พัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการสอน สอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ หรือสอนสอดแทรกในการนำเข้าสู่บทเรียนกิจกรรมหรือ เนื้อหา 2) กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงเช่น การอบรมหน้าเสาธง 3) กิจกรรม

บูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชน กลุ่มเป้าหมายมีความมั่นใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย ความคาดหวังและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีต่อการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นค่ายพุทธบุตร วัดวิถีพุทธ และโรงเรียนวิถีพุทธ
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรของการอบรม ให้เป็นแบบแผนที่สมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจในโครงการ
3. ควรมีการเปรียบเทียบรูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมของวัดต่างๆในเขตจังหวัดราชบุรี
4. ควรมีการติดตามผลของเยาวชนที่ผ่านการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการศาสนา. กระทรวงวัฒนธรรม. แผนปฏิบัติการ/โครงการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ประชาชน ประจำปีงบประมาณ 2549. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2549.
- กองศาสนศึกษา. กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานการอบรมเยาวชน “ค่ายพุทธบุตร”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2545.
- จำเนียร สุขหลายและคณะ. “แบบจำลอง CIPP.” ใน รวมบทความทางการประเมินโครงการ, 205-218. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ธวัชชัย เกื้อเกตุ. “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร วัดปัญญานันทาราม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- น้อย ศิริโชติ. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2524.
- นิตา ชูโต. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : พี.เอ็น. การพิมพ์, 2538.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2539.
- บุญรัตน์ สมคณ. “การประเมินโครงการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือสามัญ ขั้นความรู้ชั้นสูงในจังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2543.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.
- ประจวบ ตรีภักดิ์. “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศึกษาเฉพากรณีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544
- ประชุม รอดประเสริฐ. การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2529.
- ปริญญา ตรีภักญา. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

- ปรีชา พงศ์พัฒนะ. “การติดตามผลและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสาย ต่างประเทศ
ศึกษากรณีเฉพาะ: พระธรรมทูตไทยในอเมริกา.”วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ปรีชา ริโยธา. “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้
โครงการพัฒนาจิต ในโรงเรียนบ้านแฝดโนนสำราญ สำนักงานประถมศึกษาอำเภอ
เชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม.” ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546 .
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. การวิจัยประเมินผลหลักและกระบวนการ. กรุงเทพฯ: การพิมพ์, 2539.
- พระธรรมปิฎก. จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2543.
- มณฑล ฉกาจวิวัฒน์. “การประเมินประสิทธิผลโครงการฝึกอบรม พนักงานสินเชื่อธนาคารกรุงไทย
จำกัด (มหาชน) : ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,
2546.
- มนัส บุญประกอบ และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี, รวมบทความ. ร่วมสรรค์สร้างเด็กและเยาวชน.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- รัตนะ บัวสนธิ์. การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คอมแพคท์
พริ้นท์. 2540.
- วัฒนะ ปลายะเพียนทอง. “การประเมินผลโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ของจังหวัด
นครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการ
วิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- วัดพระศรีอารย์. “เอกสารรายงานและปฏิบัติธรรม.” 2551. (อค์สำเนา)
- วินัย พุ่มบุญทริก. “การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดย
ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ราชบุรี.” สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.
- วิริยา วรวิทย์สัตถญาณ. “การประเมิน โครงการฝึกอบรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รุ่นที่ 6
(พ.ศ. 2511).” ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2511.

ศิริชัย กาญจนวาสี. เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: อักษรไทย, 2539.

สมคิด บางโม. เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์, 2544.

สมคิด พรหมชัย. เทคนิคการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 2.นนทบุรี.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2542.

สมพร แสงชัย. การประเมินผลโครงการในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2520.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ คณะ. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

_____. วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

_____. วิธีวิทยาการประเมิน ศาสตร์แห่งคุณค่า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สรารุช คำวัน. “การประเมินโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 10.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2548.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสัมมนา จริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. กรมการศาสนา. กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือ การดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ 2549. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2549.

สุขุม มูลเมือง. เทคนิคการประเมินผลโครงการ. กรุงเทพฯ : การศาสนา, 2530.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. การประเมินโครงการ: หลักการและการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง, 2541.

สุทธินันท์ จันทนา. “การติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

- สุนิรัตน์ เงินพจน์. “การประเมินการบริหารในโรงเรียนในฝัน จังหวัดนครปฐม โดยรูปแบบการกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุลรอบด้าน.” สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- สุพิศ จันทบุตร. “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- อาทิตย์ นามแก้ว. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษา เฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตยานนาวา – สาทร สังกัดกรมสามัญศึกษา.” สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร สาขาการบริหารองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2542.
- อารมณี สนิทานภู. “การสร้างสมการทำนายจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ.” รายงานการวิจัย ภาควิชาทดสอบและการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2541.
- อุทุมพร ทองอุไทย. การประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ปริชาการพิมพ์, 2520.
- อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาท. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พันนี้พัชลิขซึ่ง , 2531.

ภาษาต่างประเทศ

- Alkin , Marvin C. “Evaluation Theory Development” UCLA CSE Education Comment, 2 (1969) : 2-7.
- Best, John W. Research in Evaluation in. London : Prentice Hall India, 1981.
- Casley, D.J. Project Monitoring and Evaluation in Agriculture. Baltimore, MA: The Johns Hopkins University Press , 1987.
- Cronbach, L.J. “Course Improvement Through Evakyatuion.” Teachers College Record 64 (1963) : 672- 683
- Cronbach, L.J. et al. Toward a Reform of Program Evaluation. San Francisco : Jossey – Bess, 1980.
- Kirtpatrick, D.L. Evaluating Training Programs. San Francisco : Berrett – Kochler , 1998.
- Posavac, J. Emil and Carey Raymond G. Program Evaluation Methods and Case Studies. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1980.

Provus, Malcolm. "Evaluation of Ongoing Programs in the Public School System." In The Sixty-Eighth Yearbook of the National Society for the Study of Education, 242- 283.
Chicago : The University of Chicago Press, 1979.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ และผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านดังนี้

1. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ผศ. ดร. มีชัย เอี่ยมจินดา
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : อาจารย์สาธิต จันทรพินิจ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : อาจารย์บุญฤทธิ์ สุริยวงศ์
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ทรงคุณวุฒิ

พระมหานรินทร์ศักดิ์ สัจจวาที
ตำแหน่ง หัวหน้าศูนย์อบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” วัดพระศรีอารย์
เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ ต.บ้านกลาง อ.เมือง จ.ปทุมธานี

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับด้านปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตผล

คำชี้แจง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ และผลของการปฏิบัติของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านในแต่ละรายการ และได้กำหนดค่าระดับ ดังนี้

- 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ปฏิบัติน้อย
- 3 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง
- 4 หมายถึง ปฏิบัติมาก
- 5 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	ด้านปัจจัยเบื้องต้น(Input)					
	หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ					
	พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจ					
	ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม					
	สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม					
	ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม					
	งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย					
9.	ด้านกระบวนการ (Process)					
	การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม					
	ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน					
	การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้					
	การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม					
	การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม					
	การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม					

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
15.	กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม					
16.	ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
17.	การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม					
18.	มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม					
	ผลผลิต (Product) ใน 4 ด้าน					
	ด้านปฏิกริยาของนักเรียน					
19.	มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร					
20.	มีความต้องการที่จะทำความดี					
21.	มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ					
22.	รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง					
23.	มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร					
24.	มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา					
25.	สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง					
	ด้านการเรียนรู้ของนักเรียน					
26.	มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา					
27.	สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้					
28.	รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา					
29.	รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู- อาจารย์					
30.	ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5					
31.	ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ					
32.	ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา					
	ด้านพฤติกรรมของนักเรียน					
33.	มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น					
34.	มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ					
35.	แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี					
36.	ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น					

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
37.	รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน					
38.	สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา					
39.	ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น					
40.	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด					
41.	มีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้					
42.	ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสถานศึกษาและตัวของนักเรียน มีความรับผิดชอบในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย					
43.	มีระเบียบวินัยในตนเอง					
44.	ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสูสาวในสถานศึกษา					
45.	ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา					
46.	มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา					
47.	สามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา					
48.	เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี					

ตอนที่ 3 ปัญหา-อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย
พุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

3.1 ปัญหา-อุปสรรค

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (สำหรับนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม)
เรื่อง การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
วัดพระศรีอารย์ ต.บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

ข้อที่	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย	
		☐ 1	☐ 2
1.	เพศ () ชาย () หญิง	☐ 3	
2.	อายุ.....ปี	☐ 4	
3.	ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้น.....	☐ 5	
4.	ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ.... () บิดามารดา () มารดา () บิดา () ญาติ พี่น้อง อื่นๆ ระบุ.....	☐ 6	
5.	สถานภาพทางครอบครัว () บิดามารดาอยู่ร่วมกัน () แยกกันอยู่ () บิดาถึงแก่กรรม () มารดาถึงแก่กรรม () หย่าร้าง () บิดามารดาถึงแก่กรรม	☐ 7	
6.	อาชีพของบิดา มารดา () รับราชการ () พนักงานบริษัท/เอกชน () พนักงานรัฐวิสาหกิจ () ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย, ธุรกิจ) () เกษตรกรรม () อื่นๆ ระบุ.....	☐ 8	

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับด้านปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตผล

คำชี้แจง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ และผลของการปฏิบัติของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านในแต่ละรายการ และได้กำหนดค่าระดับ ดังนี้

- 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ปฏิบัติน้อย
- 3 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง
- 4 หมายถึง ปฏิบัติมาก
- 5 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	ด้านปัจจัยเบื้องต้น(Input)					
	หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ					
	พระวิทยากรมีความรู้ในหลักธรรมและถ่ายทอดให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้และความเข้าใจ					
	ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมมีความเพียงพอและเหมาะสม					
	สภาพความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อในการอบรม					
	ความพร้อมของสถานที่ในการอบรม					
	งบประมาณที่ได้รับอนุมัติเพียงพอกับงบประมาณที่ใช้จ่าย					
2.	ด้านกระบวนการ (Process)					
	การเตรียมความพร้อมของทางวัดมีความสะดวกต่อการดำเนินการอบรม					
	ตารางการอบรมมีรายละเอียดสมบูรณ์และชัดเจน					
	การบรรยายเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้					
	การจัดกิจกรรมและเนื้อหาในภาคทฤษฎีมีความเหมาะสม					
	การจัดกิจกรรมในภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม					
	การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม					

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
15.	กิจกรรมการอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม					
16.	ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม					
17.	การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสม					
18.	มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่อบรม					
	ผลผลิต (Product) ใน 4 ด้าน					
	ด้านปฏิกริยาของนักเรียน					
19.	มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร					
20.	มีความต้องการที่จะทำความดี					
21.	มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ					
22.	รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง					
23.	มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร					
24.	มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา					
25.	สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง					
	ด้านการเรียนรู้ของนักเรียน					
26.	มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา					
27.	สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้					
28.	รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา					
29.	รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู- อาจารย์					
30.	ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5					
31.	ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ					
32.	ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา					
	ด้านพฤติกรรมของนักเรียน					
33.	มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น					
34.	มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ					
35.	แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี					
36.	ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น					

ที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
37.	รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน					
38.	สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา					
39.	ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น					
40.	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด					
41.	มีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้					
42.	<u>ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อสถานศึกษาและตัวของนักเรียน</u> มีความรับผิดชอบในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย					
43.	มีระเบียบวินัยในตนเอง					
44.	ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องผู้สาวในสถานศึกษา					
45.	ลดปัญหาความก้าวร้าวในสถานศึกษา					
46.	มีค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนวทางของสถานศึกษา					
47.	สามารถสร้างเครือข่ายในสถานศึกษา					
48.	เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทำคุณงามความดี					

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

3.1 ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์

คำชี้แจง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ และผลของการปฏิบัติของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรม แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านในแต่ละรายการ และได้กำหนดค่าระดับ ดังนี้

- 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ปฏิบัติน้อย
- 3 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง
- 4 หมายถึง ปฏิบัติมาก
- 5 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

ข้อที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ผลผลิต (Product) ใน 4 ด้าน					
	ด้านปฏิริยาของนักเรียน					
1.	มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าค่ายพุทธบุตร					
2.	มีความต้องการที่จะทำความดี					
3.	มีสมาธิในการปฏิบัติงานต่างๆ					
4.	รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง					
5.	มีความสุขเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพุทธบุตร					
6.	มีความตั้งใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา					
7.	สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเอง					
	ด้านการเรียนรู้ของนักเรียน					
8.	มีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา					
9.	สามารถฝึกปฏิบัติการเจริญจิตภาวนาขั้นพื้นฐานได้					
10.	รู้จักวิธีตอบสนองคุณบิดา มารดา					
11.	รู้จักวิธีปฏิบัติตนเป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู- อาจารย์					
12.	ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5					
13.	ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย					
14.	ทำหน้าที่เป็นศาสนิกชนพระพุทธศาสนาที่ดีของศาสนา					

ข้อที่	รายการประเมิน	ผลการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ด้านพฤติกรรมของนักเรียน					
15.	มีสัมมาคารวะต่อครู-อาจารย์และผู้อื่น					
16.	มีความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ					
17.	แนะนำเพื่อนในสิ่งที่ดี					
18.	ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพในสิทธิของผู้อื่น					
20.	รักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน					
21.	สุขภาพ แต่งกายเรียบร้อย ตรงต่อเวลา					
20.	ไม่ชอบความรุนแรง ชกต่อย ประทุษร้ายผู้อื่น					
21.	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและสิ่งเสพติด					
22.	มีความขยันและตั้งใจศึกษาหาความรู้					
	ด้านผลลัพธ์ของนักเรียน					
23.	เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ แม่					
24.	ช่วยงานบ้านอยู่เป็นประจำ					
25.	รู้จักประหยัดอดออม ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย					
26.	มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย					
27.	ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุขและยาเสพติดทุกชนิด					
28.	มีน้ำใจเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว					
29.	รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์					

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ตามโครงการ
อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างด้านปัจจัยเบื้องต้นในการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

1.1 งบประมาณ.....

.....

.....

1.2 เวลา.....

.....

.....

1.3 สถานที่.....

.....

.....

ความพร้อมอุปกรณ์/สื่อ.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างต่อการดำเนินงานโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย
พุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

2.1 การดำเนินการบรรยาย.....

.....

.....

2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม.....

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผลลัพธ์ของนักเรียนในการเข้ารับการอบรมในโครงการ
อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

3.1 ผลที่ได้จากการอบรม.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะต่อโครงการ

โดยภาพรวมท่านคิดว่าโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์ มีปัญหา
อะไรบ้างที่ควรได้รับการแก้ไข และมีวิธีการแก้ไขอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ค่ายพุทธบุตร

เรื่อง การประเมินผลโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธ วัดพระศรีอารีย์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เวลา.....

สถานที่.....

ผู้สัมภาษณ์ พระมหาเฉลิมพล วิชา

สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปกับสถานภาพทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์	ช่องนี้สำหรับผู้วิจัย
	☐ ☐
1. เพศ ☐ ☐ หญิง	☐ 3
2. มีอายุ.....	☐ 4
3. ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้น.....	☐ 5
4. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ	☐ 6
☐ บิดามารดา ☐ มารดา	
☐ บิดา ☐ ญาติพี่น้องอื่นๆ ระบุ.....	
5. สถานภาพทางครอบครัว	☐ 7
☐ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ☐ แยกกันอยู่ ☐ บิดาถึงแก่กรรม	
☐ มารดาถึงแก่กรรม ☐ หย่าร้าง ☐ บิดามารดาถึงแก่กรรม	

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ตามโครงการ
อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างด้านปัจจัยเบื้องต้นในการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

1.1 ความรู้ความสามารถของพระวิทยากร.....

.....

1.2 ความพร้อมของอุปกรณ์/สื่อ.....

.....

1.3 สถานที่.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างต่อการดำเนินงาน โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่าย
พุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

2.1 การดำเนินการบรรยาย.....

.....

.....

2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผลลัพธ์ของนักเรียนในการเข้ารับการอบรมในโครงการ
อบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารีย์

3.1 หลักธรรมที่นำไปใช้.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะต่อโครงการ

โดยภาพรวมท่านคิดว่าโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตรวัดพระศรีอารย์ มีปัญหา
อะไรบ้างที่ควรได้รับการแก้ไข และมีวิธีการแก้ไขอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

แบบทดสอบก่อนและหลังการเข้ารับการอบรมในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร
วัดพระศรีอารย์ ต.บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมายกากบาททับข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. พระรัตนตรัยมีความหมายว่าอย่างไร

ก. พระพุทธรูป	ข. ที่พึ่งอันประเสริฐของมนุษย์
ค. ลูกแก้ว 3 อย่าง	ง. ตะกร้า 3 ใบ
2. การเข้าถึงพระรัตนตรัยเข้าได้ 3 ทางด้วยกัน อยากทราบว่ามิอะไรบ้าง

ก. ทาน ศีล สมาธิ	ข. ศีล สมาธิ ปัญญา
ค. ทาน ศีล ภาวนา	ง. ปัญญา ศีล สมาธิ
3. ตั้ม คอยดูแลแม่ที่ป่วยอยู่โรงพยาบาลทุกวัน จนแม่ของตั้มหาย แสดงว่าตั้มมีคุณธรรมข้อใด

ก. มีเมตตา	ข. มีความกรุณา
ค. มีความกตัญญู	ง. มีความซื่อสัตย์
4. ข้อใดได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่มากที่สุด

ก. สัมชอบขอเงินแม่ไปเที่ยวทุกวัน	ข. มานะช่วยงานพ่อแม่ในยามที่ว่าง
ค. มานีหนีเรียนอยู่เป็นประจำ	ง. ชูใจชอบอยู่บ้านอ่านหนังสือการ์ตูน
5. การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนควรปฏิบัติตนเช่นไร

ก. ชวนเพื่อนไปเที่ยว	ข. เลี้ยงข้าวเพื่อนทุกวัน
ค. ช่วยเหลือเพื่อนทุกครั้งที่เพื่อนลำบาก	ง. ให้เงินเพื่อนอยู่เป็นประจำ
6. กัลยา ยืมเงินเพื่อนแล้วแต่ไม่เคยใช้คืน แสดงว่ากัลยาเป็นมิตรเช่นไร

ก. มิตรแท้	ข. มิตรเทียม
ค. มิตรเยี่ยม	ง. มิตรฉลาด
7. การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ควรประพฤติตนเช่นไร

ก. ตั้งใจเรียน	ข. เชื่อฟังคำสั่งสอน
ค. ช่วยงานครูอาจารย์	ง. ถูกทุกข้อ
8. แดงขายยาบ้ามาเป็นเวลาหลายปี แสดงว่าแดงกำลังทำลายสถาบันใดมากที่สุด

ก. สถาบันการศึกษา	ข. สถาบันชาติ
ค. สถาบันศาสนา	ง. สถาบันพระมหากษัตริย์

ภาคผนวก ก

ตารางการอบรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารีย์

ตารางการอบรมคุณธรรม จริยธรรมค่ายพุทธบุตร วัดพระศรีอารย์ ต.บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วัน/เวลา	รายการ/กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
วันแรกของการอบรม		
09.00 น.	คณะครู/นักเรียน เดินทางถึงวัดพระศรีอารย์ - นักเรียนพร้อมกันที่ห้องประชุม - ฝึกซ้อมพิธีเปิดการอบรม	พระวิทยากร
09.30 น.	พิธีเปิดโครงการ - ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย - กล่าวรายงานต่อประธาน - ประธานให้โอวาท/กล่าวเปิดโครงการ	
10.00 น.	พิธีมอบตัวเป็นศิษย์/สมาทานศีล 5 พักเปลี่ยนอิริยาบถ	พระวิทยากร
11.00 น.	กตिकासัญญาใจ	พระวิทยากร
11.30- 12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	พระวิทยากร/ครู-อาจารย์
13.00 น.	แนะนำพระวิทยากร	พระวิทยากร
14.30 น.	แบ่งฐานการอบรม 3 ฐาน ฐานที่ 1 การเข้าถึงพระรัตนตรัย ฐานที่ 2 เยาวชนไทยห่างไกลอบายมุข ฐานที่ 3 จิตภาวนาเบื้องต้น	พระวิทยากร พระวิทยากร พระวิทยากร
16.30 น.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา/ทำกิจส่วนตัว	คณะครูอาจารย์
18.00-18.45 น.	รับประทานอาหารเย็น	พระวิทยากร
19.00-20.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์/เจริญจิตภาวนา	คณะพระวิทยากร
20.15-22.00	สไลด์ธรรมะ/กิจกรรมรักชาติ	พระวิทยากร
22.15 น.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา/พักผ่อนอย่างมีสติ	คณะครูอาจารย์
วันที่ 2 ของการอบรม		
04.30-05.00 น.	ตื่นทำกิจส่วนตัว	พระวิทยากร
05.15-06.15 น.	สวดมนต์ไหว้พระ/เจริญจิตภาวนา	คณะพระวิทยากร
06.30-07.00 น.	ปลูกจิตสำนึกหน้าเสาธง	พระวิทยากร
07.00-07.45	พักทำกิจส่วนตัว/อนามัยวัด	คณะครูอาจารย์/นักเรียน
08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า	พระวิทยากร
09.30-10.30 น.	ฟังธรรมบรรยายฝันมีชีวิต	พระวิทยากร
10.30-11.30 น.	สนทนาธรรมกัลยาณมิตร	พระวิทยากร

วัน/เวลา	รายการ/กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
11.30 -12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	พระวิทยากร
13.00-14.30 น.	กิจกรรมนันทนาการเกมส์คุณธรรม	พระวิทยากร
14.30-16.30 น.	แบ่งฐานการอบรม 3 ฐาน <ul style="list-style-type: none"> - ฐานที่ 1 กตัญญูบูชาคุณ - ฐานที่ 2 จิตภาวนาเบื้องต้น - ฐานที่ 3 การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ 	พระวิทยากร
16.30 น.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา/ทำกิจส่วนตัว	คณะครูอาจารย์
18.00-18.45 น.	รับประทานอาหารเย็น	พระวิทยากร
19.00-20.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์/เจริญจิตภาวนา	คณะพระวิทยากร
20.15-22.00	พิธีจุดเทียนสู่ความเป็นพุทธบุตร	พระวิทยากร
22.15 น.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา/พักผ่อนอย่างมีสติ	คณะครูอาจารย์
วันที่ 3 ของการอบรม		
04.30-05.00 น.	ตื่นทำกิจส่วนตัว	พระวิทยากร
05.15-06.15 น.	สวดมนต์ไหว้พระ/เจริญจิตภาวนา	คณะพระวิทยากร
06.30-07.00 น.	คุณธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์	พระวิทยากร
07.00-07.45	พักทำกิจส่วนตัว/อนามัยวัด	คณะครูอาจารย์/นักเรียน
08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า	พระวิทยากร
09.30-10.30 น.	กิจกรรมเพื่อนสนิท	พระวิทยากร
10.30-11.30 น.	เขียนบทความประทับใจ	พระวิทยากร
11.30 -12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	พระวิทยากร
13.00-15.30 น.	พิธีอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่	พระวิทยากร
15.30 น.	เดินทางกลับบ้าน	

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ
ที่อยู่

พระมหาเฉลิมพล ฐานวีโร (วิชา)
145 วัดใหม่เทพนิมิตร จรัญสนิทวงศ์ 52
แขวงบางยี่น เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2535

สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียน
ชุมชนกุเวียงวิทยายน

พ.ศ. 2547

สำเร็จการศึกษาระดับพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
คณะพุทธศาสตร์ เอกปรัชญา

พ.ศ. 2548

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศึกษาต่อระดับปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)
สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2536- ปัจจุบัน

เป็นพระวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม
“ค่ายพุทธบุตร” วัดพระศรีอารีย์
ต.บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี 70120